

STK'LAR İÇİN

Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

STK'lar İçin
Askeri ve İç Güvenlik
Harcamalarını
İzleme Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu
Nurhan Yentürk

Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 337
STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları 13
Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi no. 3

ISBN. 978-605-399-231-8

1. Baskı İstanbul, Kasım 2011

© Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı Ltd. Şti.
Yazışma Adresi: İnönü Caddesi, No: 43/A Kuştepe Şişli 34387 İstanbul
Telefon: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / Faks: 0212 297 63 14

www.bilgiyay.com
E-posta yayin@bilgiyay.com
Dağıtım dagitim@bilgiyay.com

Dizi Editörü Nurhan Yentürk
Redaksiyon Bülent Çınar
Kapak ve Kitap Tasarımı Kadir Abbas
Dizgi ve Uygulama Maraton Dizgievi
Düzeltili Remzi Abbas
Baskı ve Cilt Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı İstanbul
Telefon: 0212 613 03 21 - 613 48 46 / Faks: 0212 613 38 46

Istanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
A catalog record for this book is available from the Istanbul Bilgi University Library

Yentürk, Nurhan, 1958-
STK'lar için : askeri ve iç güvenlik harcamalarını izleme kılavuzu / Nurhan Yentürk
p. : ill., fr., tbl. ; cm.
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-231-8

1. Turkey - Armed Forces - Appropriations and expenditures. 2. Government spending policy - Turkey.
3. Military capital - Statistics. 4. Internal security - Turkey. 5. Expenditures, Public - Turkey
6. Turkey - Appropriations and expenditures. 7. Non-governmental organizations - Turkey. I. Title.
HC495.D4 Y46 2011

ÖNSÖZ

İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Eğitim ve Araştırma Birimi (Bilgi STK), 2003 yılından beri sürdürdüğü eğitimler süresince üretilen 12 eğitim modülünü kapsayan yazılı ve görsel malzemelerin tümünü 2010 yılına kadar STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları ve CD'leri Dizisi kapsamında yayınladı. Bu yayınlarımızdan sonra, günümüzde STK'larla ilgili ortaya çıkan önemli konularda eğitim ve yayınlar yapmaya devam ediyoruz.

Bu konulardan bir tanesini öncelikli olarak vurgulamak isteriz: STK'ların gerek yurt dışında gerek Türkiye'de kamu harcamalarını izleme konusunda yaptıkları çalışmaların, oluşturdukları ağların ve platformların gittikçe yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Hak temelli çalışan STK'lar için, kamunun çeşitli alanlara yaptığı harcamaların izlenmesi, bu harcamalara yönelik politika üretme sürecinin etkilenebilmesi ve konunun kamusal alanda konuşulur hale gelmesi günümüzde önemli savunuculuk alanlarını oluşturmaktadır.

Bu konuda ortaya çıkan bilgi ve eğitim ihtiyacına cevap verebilme amacıyla eğitim programları, eğitim kitapları ve izleme raporları üzerine çalışmaya başladık. STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi kapsamında yayımlanan ilk iki çalışma, temel bütçe okuma- yazma kapsamında değerlendirilebilecek olan iki eğitim kılavuzu oldu: Kamu Harcamaları Okuma - Yazma ve Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme kılavuzları. Temel nitelikteki bu iki kitabı gençlik, çocuk, engelli, sağlık, sosyal harcamalar, askeri vb. gibi tematik izleme kılavuzlarının izlenmesi amaçlanmıştır. Tematik kılavuzların ilki, elinizde bulunan ve askeri ve iç güvenlik harcamalarını izleme amacıyla olan kılavuzdur. 2010 yılının Temmuz ayında özellikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ve birçok sosyal hizmet ve sosyal yardım kurumunun bu bakanlığın altında birleşmesi nedeniyle sosyal koruma, çocuk, gençlik ve engellilere yönelik kılavuzları, yeni gelişmelerle dikkate alarak önümüzdeki yıl yayınlayacağız.

Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi'nin amacı ilgili konulardaki kamunun yaptığı harcamaların izlenebilmesi için yöntem önererek izleme formatını STK'lara sunmak, kamu harcamalarını izlemeyi amaçlayan kişi, STK ya da platformlar için kaynak olarak kullanılabilir yazılı malzeme üretmektir.

Bu dizi yedi eğitim kılavuzundan oluşmaktadır:

- 1) *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu*
- 2) *Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme Kılavuzu*
- 3) *Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu*
- 4) *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*
- 5) *Çocuğun Korunmasına Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*
- 6) *Gençlerin Güçlendirilmesine Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*
- 7) *Engellilere Yönelik Harcamaları İzleme Kılavuzu*

Bu kılavuzlarda yer alan bilgiler, teknikler ve veriler kullanılarak, ilgili yılın bütçe gerekçesi ve ekleri, kurumların faaliyet raporları internete konulduktan sonra, kamunun sosyal güvenlik, sağlık, sosyal yardım harcamalarını, askeri harcamalarını, eğitim, çocuk, gençlik ve engellilere yönelik harcamalarını ayrıntılı olarak hesaplayabilmek ve bu alandaki gelişmeleri yıllar itibarıyla izlemek mümkün olacaktır.

Vatandaşların seçtiği temsilcilerden oluşan parlamentonun en temel görevlerinden birisi kamu harcamalarının alanlarını ve miktarlarını belirlemektir. Parlamentodan aldığı yetki ile hükümet tarafından gerçekleştirilen kamu harcamalarının gelir eşitsizliği, bölgesel eşitsizlik ve fırsat eşitsizliği gibi birçok sosyal ve ekonomik etkisi vardır. Ayrıca, ekonominin üretim kapasitesi, istihdam, hatta ücretlerin düzeyi de, yine kamu harcamaları tarafından etkilenebilmektedir.

Katılımcı demokraside vatandaşların, parlamentonun ve hükümetin bu temel görevlerinin yerine getirilme sürecini bilme, şeffaf olarak izleyebilme ve bu sürece katılma hakkı vardır. Çünkü biliyoruz ki, demokrasi katılımcı demokrasi olarak anlaşıldığında alttan üste doğru sivil toplumun siyasi yaşamı denetlemesi ve siyasi yaşama katılması, toplumun örgütlenme hakkı kaçınılmaz olmaktadır. Haklar temelinde düzenlenmiş devlet-toplum ilişkileri bir yandan STK'ların toplumda demokrasinin gelişiminin ana aktörlerinden biri olmasını, diğer yandan şeffaf ve hesap verebilir bir kamu yönetiminin bulunmasını gerektirmektedir.

Bu harcamaların sivil toplum tarafından bilinir ve izlenebilir olması sadece şeffaflık değil, aynı zamanda uygulanan politikaların etkinliğinin kamusal alanda derinlemesine tartışılabilir hale gelmesi anlamında da önemlidir.

Türkiye'de kamu harcamaları konusunda vatandaşların ve STK'ların karşısında adeta "teknik" bilginin iktidarı bulunmaktadır. Beklentimiz odur ki, kamu harcamalarını izleme bilgisinin yayılması, şeffaflaşması ve STK'lar tarafından ulaşılabilir, izlenebilir, yorumlanabilir ve müdahale edilebilir hale gelmesi bu bilginin iktidarını zayıflatacak ve demokratikleşmeye katkıda bulunacaktır.

Günümüzde, yasama sürecinde Bütçe Kanunu'nun tartışılması ve çıkarılmasına yönelik milletvekillerinin bile sürece katılımı önünde çeşitli zorluklar bulunduğu kamuoyu önünde tartışılırken STK'ların bütçe sürecine müdahil olmalarının "teknik" zorlukları oldukça fazladır. Bu teknik zorlukların başında internet ortamında yayımlanan verilerin kısıtlı olması gelmektedir. Ancak bu teknik zorluğun son yıllarda özellikle Merkezi Yönetim bütçesi açısından büyük oranda aşılabildiğini görmekteyiz. 2003 yılında Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile çok yıllık bütçelemeye geçiş ve Orta Vadeli Mali Plan (OVMP) hazırlanarak gelecek üç yıla ilişkin gelir ve gider tahminlerinin hazırlanıyor olması verilere ulaşma ve izleme sürecini kolaylaştırmıştır.

Öte yandan, özellikle Türkiye'deki sosyal koruma ve askeri harcamalar alanında değerli akademisyen ve bürokratlar tarafından hazırlanarak yayımlanmış çalışmalar bulunmaktadır. Burada amaç, bu iki önemli kamu harcama alanı ile ilgili veri ve süreçleri iktisatçı olmayanlar tarafından izlenebilir ve anlaşılabilir hale getirmek, bu iki alandaki harcamaları uluslararası yöntemler ışığında hesaplayabilmek ve STK'ların ve kamuoyunun bilgisine sunmaktır. Diğer yandan, birçok farklı kamu idaresi tarafından yapılan çocuğa, gençlere ve engellilere yönelik harcamaların bir arada görülebileceği herhangi bir kaynak olmadığı gibi, ne yazık ki milletvekilleri de bu tür sosyal alanlara yapılan harcamaları ayrıntılı olarak görmeden TBMM'de sürdürülen bütçe görüşmelerine katılmaktadırlar. TBMM'de sürdürülen bütçe görüşmelerinde bilginin kısıtlı olduğu bir diğer alan ise askeri harcamalardır. Dizi kapsamında yayımlanacak kılavuzlar ile bu eksikliğin giderilmesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Bu kılavuzlar STK Eğitim ve Araştırma Birimi'nin İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ile ortak yürüttüğü bir çalışmadır. Bu dizi çerçevesinde yayımlanacak olan kılavuzlar <http://stk.bilgi.edu.tr/stk-Butce.asp> ve <http://www.bilgiyay.com> adreslerinden takip edilebilir.

Bu dizi kapsamında hazırlanan her kılavuz birçok akademisyen ve bürokratin katkıları ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda bu kılavuzlar, gerek ortak yazarların gerekse birçok akademisyen ve bürokratin kolektif heyecanının bir ürünüdür.

Elinizde bulunan ve dizinin üçüncü kılavuzu olan Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu'nun yazım sürecinde Başbakanlık, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve DPT'den bürokratlar çok değerli katkılarda bulundu. Ayrıca, Gülay Günlük Şenesen, Hasan Ersel, Ahmet Insel ve Hale Akay her aşamada bilgilerini paylaştılar. Hepsine teşekkür ederim.

En büyük teşekkürüm, Bilgi STK'nın 2009 yılından itibaren düzenlediği Kamu Harcamaları İzleme Eğitimi ve Kampı'na katılan STK temsilcilerinedir; bu kılavuzun geliştirilmesi, anlaşılır hale getirilebilmesi ve örneklerle desteklenmesi konularında yardımlarını esirgemediler.

Prof. Dr. NURHAN YENTÜRK

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi Direktörü

STK Çalışmaları-Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi Editörü

İçindekiler

ÖNSÖZ	3
GİRİŞ: TÜRKİYE'DE ASKERİ HARCAMALAR	7
1. KILAVUZUN KAPSAMI	11
1.A. Askeri Harcamaları İzleme Yöntemi ve Kapsam	11
1.B. İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Yöntemi ve Kapsam	14
2. ASKERİ HARCAMALARIN İZİNİ SÜRMEK	15
2.A. Yayınlardan İzlenebilen Askeri Harcamalar	15
2.A.1. Milli Savunma Bakanlığı (MSB)	20
2.A.2. Jandarma Genel Komutanlığı (JGK)	21
2.A.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı	22
2.A.4. Savunma Sanayi Müsteşarlığı	23
2.A.5. Savunma Sanayi Destekleme Fonu (SSDF)	24
2.B. Kısıtlı Olarak İzlenebilen Askeri Harcamalar	26
2.B.1. Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK)	26
2.B.2. Köy korucularının maaş ve silahları	27
2.B.3. Örtülü ödenek ve gizli hizmet giderleri	28
2.B.4. Barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılım	29
2.B.5. Askeri ARGE harcamaları	29
2.B.5.1. TÜBİTAK bünyesindeki askeri harcamalar	29
2.B.5.2. Savunma sanayi ARGE harcamaları	30
2.B.6. Dış kredi faiz ödemeleri	31
2.C. Verilere Ulaşılamayan Askeri Harcamalar	34
2.C.1. Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (TSKGV)	34
2.C.2. Silahlı Kuvvetler'den emekli personelin emeklilik ödemeleri	38
2.D. Toplam Askeri Harcamalar	39
2.D.1. Askeri harcamaların gelişimi: 2006-2013	39
2.D.2. Askeri harcamaların uluslararası karşılaştırması	40
2.D.3. Askeri harcamaların sosyal harcamalarla karşılaştırılması	43
3. İÇ GÜVENLİK HARCAMALARININ İZİNİ SÜRMEK	45
3.A. İç Güvenlik Harcaması Yapan Kurumlar	45
3.A.1. İçişleri Bakanlığı	45
3.A.2. Emniyet Genel Müdürlüğü	46
3.A.3. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı (MİT)	47
3.A.4. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği	47
3.A.5. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı	48
3.A.6. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü	49
3.B. Diğer İç Güvenlik Harcamaları	50
3.B.1. Diğer (sivil) "Savunma Hizmetleri"	50
3.B.2. Diğer "Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri"	51
3.C. Toplam İç Güvenlik Harcamaları	52

4. SONUÇ YERİNE	53
EKLER	59
EK 1: Veri Kaynakları	59
EK 2: Askeri Harcamaların İzlenmesinde İnternette Ulaşılamayan Veriler	66
EK 3: TSKGV İştiraklerinin Savunma Sanayindeki Payı	67
EK 4: Askeri Kurum ve Harcamalara Yönelik Kanunlarda Yeralan Vergi Harcamaları	68
EK 5: Asker Sayısı ile İlgili Bilgiler	72
SUMMARY	75
KAYNAKLAR	81
DİZİN	85

GİRİŞ: TÜRKİYE'DE ASKERİ HARCAMALAR

Hak temelli çalışan Sivil Toplum Kuruluşları (STK) için, sosyal koruma, güvenlik, eğitim, mahalli idareler gibi alanlara yapılan ve ileriki yıllarda yapılması planlanan harcamaların izlenmesi, bu harcamalara yönelik politika üretme sürecinin etkilenmesi ve konunun kamusal alanda konuşulur hale gelmesi günümüzde önemli savunuculuk alanlarını oluşturmaktadır. Diğer yandan, gerek askeri harcamaların gerekse iç güvenlik harcamalarının izlenebilir olması, STK'ların ve hatta parlamentonun denetimine yeterince açık olması talebi, çoğulcu demokrasinin olmazsa olmaz niteliklerinden devletin şeffaflığı ve hesap verebilir olması ilkesinin çalışması için doğal ve demokratik bir taleptir.

İzlediğimiz bütçe hangi alanda olursa olsun bütçeden ayrılan payın artırılması/azaltılması tartışması, hiçbir zaman kamu tarafından verilen hizmetin kapsamı ve etkinliğinin tartışılmasını ikinci planda bırakmamalıdır. Özellikle izleme konusu askeri ve iç güvenlik harcamaları olduğu zaman ise, etkinliğin de ötesinde bir demokratikleşme anlayışının ön plana çıkması kaçınılmazdır. Bu kılavuzun amacı, sözü edilen yaklaşımı göz önünde tutarak, STK'ların kamunun askeri ve iç güvenlik harcamalarını izleyebilmesini sağlayacak bir yöntem sunmaktır.

Türkiye'nin askeri harcamalarının izlenmesi aslında 1990'lı yıllardan itibaren iki önemli uluslararası kaynaktan yapılabilmektedir. Bunlardan ilki NATO'nun tüm NATO üyesi ülkeler için yayınladığı askeri harcama bilgileri, ikincisi ise SIPRI'nın yayınladığı tüm dünya ülkelerini kapsayan askeri harcamalar bilgileridir. Gerek NATO gerekse SIPRI, ürettikleri askeri harcama verilerine ilişkin tanımları ve kapsamı açıklamakta, zaman zaman bu tanımların kapsamını değiştirmektedir. Tüm bu değişikliklerle birlikte verilere internet üzerinden ulaşılabilse de bu verilerin askeri harcamaları izlemek bakımından sorunlu yanları bulunmaktadır. Her iki veri üreten kurumun da amacı dünya kamuoyunu bilgilendirmek olduğu için ve çok sayıda ülke verisini açıkladıkları için, sadece askeri harcamaların toplamına ve GSYH'ya oranlarına ulaşılabilir. Bu ise askeri harcamaların izlenmesi bakımından Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları ve kurumlar için çok yetersiz kalmaktadır. Alt kalemlerin harcamaları olmadan salt toplam askeri harcamaların özellikle politika üretmek açısından çok yetersiz bir veri seti oluşturduğu açıktır.

Bu çalışmada, askeri harcamaların oluşturulmasında SIPRI tarafından hazırlanmış olan yöntem yol gösterici olmuştur. Uluslararası bir metodolojiyi kullanarak askeri harcamaları üretmek, bu konuda en yetkin kurum olan SIPRI'nın Türkiye için ürettiği verilerle bir karşılaştırma (sınama) yapma olanağını da sağlamaktadır.

SIPRI yöntemini kullanarak bu çalışma kapsamında hesaplanan askeri harcamalarla ve SIPRI tarafından hesaplanarak yayımlanan askeri harcamalar uyumlu çıkmaktadır. Her iki kaynağa göre, 2006 yılından sonra ortalama yüzde 2,5 civarında olan askeri harcamaların GSYH'ya oranı 2009 yılında bir artış göstermektedir. Bunun nedeni TL olarak askeri harcamalarda çok önemli bir artış olmasına rağmen 2009 yılında GSYH'da yaşanan daralmadır. 2010 yılında askeri harcamaların GSYH'ya oranının yeniden yüzde 2,5'in çok az altında gerçekleştiği görülmektedir. Bu çalışma kapsamında harcamaların üç yıllık öngörülleri de hesaplanmaya çalışılmıştır. Buna göre 2011-2012 yıllarında bu oranın korunması, 2013 yılında ise çok az azaltılmasının planlandığı anlaşılmaktadır.¹

Türkiye'nin 1990'lı yıllar öncesi gerçekleşen askeri harcamalarına SIPRI kaynaklarından ulaşılabilir. Türkiye'de askeri harcamalar 1990'lı yılların başından itibaren yükselme göstermiş, ve 2001 tarihinden sonra azalma eğilimine girmiştir. Askeri harcamaların GSYH'ya oranı, 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında yüzde 4'e ulaşarak tepe noktasına çıkmıştır. Türkiye'nin askeri harcamaları-

1 Bkz. Tablo 27, 28 ve Çizim 3.

nın karşılaştırılabileceği en uzun serilerden biri DPT yayınları arasında yer alan MEB, YÖK ve üniversitelerin harcamalarının toplamı olarak verilen eğitim harcamalarıdır. Türkiye'nin askeri harcamaları 1988-2004 yılları arasında iki yıl hariç 14 yıl eğitim harcamalarının üzerinde olmuştur. Askeri harcamaların 2002 yılında düşme eğilimine geçmesinden 2 yıl sonra 2004 yılında eğitim harcamaları askeri harcamaların üzerine çıkabilmiştir.²

2006 yılından sonrası için çeşitli sosyal harcamalarla askeri harcamaları karşılaştırdığımızda, askeri harcamaların eğitim ve sağlık harcamalarının altında olduğunu görmek mümkündür. Türkiye'de yoksullukla mücadelede en önemli araçlardan yeşil kart harcamalarının GSYH'ya yüzdesi 2010 yılı için 0,41 ve yoksullara yönelik sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya yüzdesi 0,78'dir. Askeri harcamaların bu iki harcamanın toplamının üzerinde olduğu görülmektedir. Örneğin, 2010 yılı için Türkiye'nin askeri harcamalarının GSYH'ya oranının yüzde 2,5'ten yüzde 2'ye çekilmesinin sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya oranını yüzde 0,78'ten yüzde 1,28'e yükseltebileceği hesaplanabilir.³

Bu çalışma çerçevesinde hesapladığımız askeri harcamaların GSYH'ya oranının, SIPRI tarafından üretilen oranla uyuşması askeri harcamaların izlenmesi ve hesaplanmasının çok kolay olduğu anlamına gelmemektedir. Türkiye'de askeri harcamaların izlenmesine yönelik birçok güçlük bulunmaktadır. Merkezi Yönetim idareleri arasında yer alan Milli Savunma Bakanlığı (Genelkurmay Başkanlığı ve kuvvet komutanlıklarının harcamalarını kapsamaktadır) Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın verilerine Maliye Bakanlığı internet sitesi üzerinden kolayca ulaşılabilir. Verilerin büyük ölçüde ulaşılabilir olmasına rağmen Savunma Sanayi Destekleme Fonu, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK), köy korucularına yönelik harcamalar, örtülü ödenekten yapılan harcamalar, askeri amaçlı alınan dış krediler ve askeri ARGE harcamalarının bütün ayrıntılarına ve uzun dönemli gelişme ve öngörülerine ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Öte yandan, bazı verilerin ulaşılabilir olması bunların şeffaf olduğu anlamına gelmemektedir. Verilerin şeffaf olmasından, verilerin uygulanan politikaların ve alternatiflerinin maliyetleri ve etkinlikleri bakımından kamuoyu tarafından izlenebilecek ve tartışılabilir kadar ayrıntılı olmasını anlıyoruz. Bu kurumların verileri 5018 sayılı Kanun'un gerektirdiği ayrıntıda bilgi vermektedir. Örneğin, diğer kamu kurumları gibi, askeri kamu kurumları da her yıl için ihtiyaç duydukları ödenekleri Maliye Bakanlığı'na bildirmektedir. TBMM çatısında ele alınan ve kamuoyu ile Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından paylaşılan ödenek cetvellerini incelediğimizde, 2011 yılında kamu idarelerinin TBMM'ye sundukları ödenek cetvelleri içinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın 41 sayfa, Sağlık Bakanlığı'nın 24 sayfa, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 28 sayfa, İçişleri Bakanlığı'nın 12,5 sayfa iken Milli Savunma Bakanlığı'nın ödenek cetvelinin 2,5 sayfa ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın ödenek cetvelinin 2 sayfa olduğunu görmekteyiz. Ne yazık ki, gerek TBMM Genel Kurulu'nda gerekse Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşmeler yapan milletvekillerinin askeri harcamalar konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını söylemek zordur.

Askeri kurumların faaliyet raporlarında da bazı konularda sınırlı bilgi bulunmaktadır. Örneğin genellikle, kurumların faaliyet raporlarında insan kaynakları ile ilgili bilgiler ayrıntılı olarak yer alırken, MSB faaliyet raporlarında, kuvvet komutanlıklarında görevli subay, astubay, erbaş, zorunlu asker vb. sayıları hakkında bilgi verilmemektedir. Bu konuda ulaşılabilen en son bilgi 2000 yılında yayınlanan Beyaz Kitap'tı. Bu kaynaktaki verilere göre, ordu mevcudu 600.000 adedi zorunlu asker olmak üzere 800.000 kişiden oluşmaktadır. Beyaz Kitap'tan 11 yıl sonra, 21 Kasım 2011 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı tarafından internet sitesinden yapılan yayına göre ordu mevcudu 465.197 adedi zorunlu asker olmak üzere 666.576 toplam askeri personelden oluşmaktadır.⁴ Uluslararası karşılaştırmalara göre Türkiye dünyada en büyük orduya sahip 11. ülke, Avrupa'da ise Rusya'dan sonra 2. ülke olmaktadır.⁵ Bu nedenle Türkiye'nin hesapladığımız askeri harcamalarının yüzde 52'sinin doğrudan personel harcaması, yaklaşık yüzde 23'ünün ise personel ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımı olması şaşırtıcı değildir.⁶

2 Bkz. Çizim 4.

3 Bkz. Tablo 31.

4 http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_10_Guncel/2011/guncel_53.htm

5 Bkz. Ek 5, Tablo 2.

6 Bkz. Çizim 7.

Askeri harcamaların incelenmesinde bilgi eksikliği olan bir diğer kurum ise 2009 yılında Türk savunma sanayinin cirosunun yüzde 42'sini oluşturan iştiraklerinden gelir elde eden Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın (TSKGV) askeri projelere aktardığı kaynaktır. TSKGV 2010-2011 tanıtım kitabında toplam giderlerinin yüzde 52'sinin askeri projelere yönelik kuvvet komutanlıklarına aktarıldığı belirtilmekte ancak TL ya da dolar cinsinden bir veriye ulaşılamamaktadır. TSKGV'nin kuvvet komutanlıklarının askeri projelerine yaptığı katkı, bu çalışma çerçevesinde tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu tahmin yapılırken İstanbul Sanayi Odası tarafından yayınlanan 500 Büyük Sanayi Kuruluşu anketlerinden yararlanılmıştır.

Aynı şekilde Silahlı Kuvvetler'den emekli olan askeri ve sivil personelin emeklilik maaşları da tahmin edilmeye çalışılmıştır. Çünkü SIPRI'nin yayınladığı askeri harcamalar içinde bu harcamaya da yer verilmektedir ve karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla yapılan bu tahmin önemli varsayımlara dayanmaktadır. Bu nedenle çalışma çerçevesinde hesaplanan askeri harcamalarla ilgili verileri, izlenebilen ve tahmin edilebilen olarak ikiye ayırarak göstermeyi uygun bulduk.⁷ Örneğin, 2010 yılı için hesapladığımız SIPRI uyumlu askeri harcamalar GSYH'nın yüzde 2,48'i olarak hesaplanırken, TSKGV ve Silahlı Kuvvetler'den emekli olan askeri ve sivil personelin emeklilik maaşlarına yönelik tahminler çıkarılınca kalan askeri harcamalar GSYH'nın yüzde 2,14'üne denk gelmektedir.

Askeri harcamalar hesaplanırken SIPRI tarafından izlenmeyen, dolaylı harcama olarak kabul edilebilecek bir harcama daha bulunmaktadır. Bu dolaylı harcama vergi harcaması olarak adlandırılan ve çeşitli kanunlarda yer alan muafiyetlerden dolayı askeri kurumların ödemedikleri vergi miktarıdır. Maliye Bakanlığı her yıl Bütçe Gerekçesi'ne toplam vergi harcaması hesabı eklemektedir. Ancak bu hesap içinde askeri kurumlar ile ilgili veriler yer almamaktadır. Bu kılavuzda çeşitli vergi kanunları incelenerek askeri kurumların istisnalarının sadece bir listesi çıkarılabilmektedir.

İç güvenlik harcamaları ile askeri harcamalar birbirinden ayrılabilen ancak, iki harcama kaleminde çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Bunlar köy korucularının maaşları ve gizli hizmet giderleridir. SIPRI yöntemi ile uyumlu olması için askeri harcamalar hesabına kattığımız bu iki harcamanın GSYH'ya oranı, 2010 yılında, yüzde 0,1'dir. Sadece iç güvenlik harcamaları hesaplanmak istendiğinde, bu iki harcama iç güvenlik harcamalarına eklenebilir. Kılavuz kapsamında hesaplandığı üzere, 2009 yılına kadar GSYH'ya oranı yüzde 1'in altında olan iç güvenlik harcamaları 2009 yılında kriz ile birlikte yüzde 1,12 oranına çıkmıştır. Daha sonraki yıllarda küçük bir azalış olması öngörülmektedir.⁸

Türkiye'nin askeri ve iç güvenlik harcamalarının toplamının GSYH'ya oranı 2010 yılında yüzde 3,7'nin üzerinde gerçekleşmiştir. İki harcamanın toplamının azalarak 2013 yılında yüzde 3,47 olacağı öngörülmektedir.⁹ Bu öngörülere bakıldığında, hükümetin askeri ve iç güvenlik harcamalarının GSYH'ya oranını artırmama yönünde bir yaklaşımı olduğu söylenebilir. Günümüzde toplumsal sorunların nasıl çözüleceği değil, hangi silahlı güç kuvvetlendirilerek çözüleceği tartışması ön plana çıkmıştır. Sürmekte olan profesyonel orduya geçiş, polisin ağır silahlarla donatılması ve sayısının artırılması tartışmalarının, önümüzdeki yıllarda harcamaları artırma olasılığını dikkate alarak, izlemenin sürdürülmesi önemlidir.

Bu çalışma kapsamında yöntemi oluşturulan askeri ve iç güvenlik harcamalarını izleme ve politika önerme misyonunu taşıyan 52 STK'nın oluşturduğu Kamu Harcamalarını İzleme Platformu ileriki yıllarda bu izlemeyi gerçekleştirerek, izlediği diğer harcamalarla birlikte, kamuoyu ve milletvekilleri ile paylaşmaya devam etmek amacındadır.

STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi'nden çıkmış olan *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu*'nda¹⁰ ayrıntılı olarak değinildiği gibi, 2003 yılında çıkarılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile birlikte Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün yayınları, diğer kurumların harcamalarını olduğu kadar, gerçekleşmiş askeri ve iç güvenlik harcamalarını da izleyebilmek açısından birçok bilgiye ulaşılmasını sağlamıştır. Diğer yandan, aynı kanun ile çok yıllık bütçelemeye geçiş¹¹ ve 2006 yılından itibaren Orta Vadeli Mali Plan (OVMP)

7 Bkz. Tablo 27.

8 Bkz. Tablo 45.

9 Bkz. Tablo 46.

10 Yentürk, N., 2011a.

11 Yentürk, N., 2011b ve Mutluer, K., Öner, E. ve Kesik, A., 2007.

hazırlanarak gelecek üç yıla ilişkin gelir ve gider tahminlerinin hazırlanıyor olması, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün yayınlarından, diğer kurumların verilerinin yanısıra, askeri ve iç güvenlik verilerine ulaşım ve izleme sürecini mümkün kılmıştır. DPT¹² ve Hazine'nin yayınları ve kurumların faaliyet raporları da birçok veriye ulaşılması açısından önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Aynı kanunla harcama planlarının izlenmesi açısından çok önemli bir kaynak olan stratejik plan yapma zorunluluğu getirilmişse de, askeri kurumların bu zorunluluk dışında bırakılmış olması izlemeyi kısıtlayıcı bir sonuç doğurmaktadır. Bu kılavuzun yukarıda belirtilen amacına uygun olarak, çalışmada sadece askeri ve iç güvenlik harcamaları izlenmeyecek, aynı zamanda bu izlemenin daha sonraki yıllarda isteyen okuyucu tarafından yapılabilmesi için veri kaynakları ve bu kaynaklara ulaşım yolları ayrıntılı olarak okuyucunun bilgisine sunulacaktır.

Kılavuzun birinci bölümünde askeri ve iç güvenlik harcamalarının izlenebilmesi için çalışmanın kapsamı ve yöntemi aktarılmaktadır. Askeri harcamaların izlenmesinde kapsam ve yöntem açısından SIPRI'nın metodolojisi yol gösterici olmuştur. İç güvenlik harcamalarının izlenmesinde Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DACF) yayınlarında vurgulanan polis ve istihbarat hizmetlerinin yanısıra kamu kurumlarının güvenlik ve sivil savunma ile ilgili diğer harcamalar alınmıştır.

Kılavuzun ikinci bölümünde, askeri harcamaların alt kalemleri, açıklamaları ve kaynakları ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu bölümde önerilen yöntemin oluşturulması amaçlanmaktadır. Kılavuzun ikinci bölümünde ayrıca, toplam askeri harcamalar, bunların GSYH içindeki payları, askeri harcamaların sosyal harcamalarla ve çeşitli ülkelerin askeri harcamaları ile karşılaştırılmasına yer verilmektedir. Kılavuzun üçüncü bölümünde, iç güvenlik harcamalarının alt kalemleri, açıklamaları ve kaynakları ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Tüm verilerin ileriki yıllarda izlenebilmesini olanaklı kılmak amacıyla, Ek 1'de kaynaklarla ilgili ayrıntılı ve görsel açıklamalara yer verilmektedir. Ek 2'de askeri ve iç güvenlik harcamalarının izlenmesi için gerekli olan ancak internetten ulaşılamayan verilerin bir dökümü verilmektedir. Ek 3'te kamunun yaptığı askeri harcamaların dışında olan, savunma sanayinin geneli ile ilgili olarak bilgiler verilmektedir. Ek 4'te çeşitli kanunlarla askeri kurumlara tanınan çeşitli vergi istisnaları incelenmektedir. Ek 5 ordudaki asker sayısı ile ilgili bilgileri değerlendirmektedir. Kılavuz yararlanılan kaynaklar, dizin ve çalışmanın sonuçlarına ilişkin İngilizce bir özet ile tamamlanmaktadır.

12 DPT, Temmuz 2011'den itibaren Kalkınma Bakanlığı bünyesinde yer almaktadır.

1. KILAVUZUN KAPSAMI

Kılavuz çerçevesinde harcamaları izlenecek olan askeri ve iç güvenlik kurumları ile ilgili başvurulacak yöntem açıklanacak ve bu yönteme dayalı olarak dikkate alınacak olan kurumların ya da harcamaların hangileri olduğuna kısaca değinilecektir.

1.A. Askeri Harcamaları İzleme Yöntemi ve Kapsam

Askeri harcamalarla ilgili olarak Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) metodolojisine başvurulmuştur. Bu çalışmanın amacı SIPRI metodolojisine uygun olarak askeri harcamaları üretmek değildir. Ancak SIPRI metodolojisi yol gösterici olmuştur. Böyle bir uluslararası yöntemi kullanmak önemli karşılaştırmalar yapma olanağını doğurmaktadır. Örneğin, SIPRI her yıl dünyadaki tüm ülkelerin askeri harcamalarını kapsayan bir yıllık yayınlamaktadır. Bu kılavuz çerçevesinde elde edilen sonuçlarla, SIPRI'nın yayınlarında açıklanan sonuçların karşılaştırılması da yapılabilecektir.

SIPRI metodolojisine göre,

- a) Silahlı Kuvvetler'in, savunma bakanlıklarının ve savunma projeleri üreten diğer kamu kurumların (örneğin, Savunma Sanayi Destekleme Fonu) cari ve sermaye transferi harcamaları,
 - b) Ayrıca eğitimi ve silah donanımı askeri operasyonlara yönelik yapılmış ve askeri operasyonlarda kullanılabilen paramiliter güçler (örneğin köy korucuları),
 - c) Askeri uzay harcamaları, askeri araştırma geliştirme harcamaları,
 - d) Sayılan bu harcamalarda belirtilen güçlerde görevli tüm askeri ve sivil personel harcamaları ve bunlara ait sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemeler, emekli olanlara yönelik emeklilik ödemeleri,
 - e) Operasyon, bakım ve mal ve hizmet alımları,
 - f) Diğer ülkelere yapılan askeri bağışlar,
 - g) Barışı korumaya yönelik barış gücü harcamaları
- askeri harcamalar kapsamında kabul edilmektedir.

SIPRI metodolojisine göre, sivil savunma harcamaları askeri harcamalara dahil edilmemelidir.

SIPRI metodolojisinin yol göstericiliğinde askeri harcamaları izlemek için birçok kurum ve harcamalar kalemini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu harcamaların bir kısmına internet üzerinden ulaşılabilmektedir. Diğer yandan, askeri harcama verileri arasında ulaşılmada çeşitli kısıtlar olan kalemler de mevcuttur. Bazı harcamalarla ilgili veri bulunamamakta, bu harcamalar çeşitli yöntemler kullanılarak tahmin edilebilmektedir. Bu nedenle, askeri harcamaların kapsamını verirken aşağıda belirtilen üç ayrımın kullanılmasını yararlı bulmaktayız.

Yayınlardan izlenebilen askeri harcamalar:

Askeri harcamalar olarak önce Merkezi Yönetim kapsamındaki genel bütçeli idarelerden üç kurumun toplam harcamaları alınacaktır. Bunlar Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı'dır (Çizim 1).

Genel bütçe kapsamında yer alan bu üç idarenin harcamalarına Merkezi Yönetim kapsamındaki özel bütçeli idarelerden Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM) eklenecektir. Bütçe dışı fonların en önemlilerinden bir tanesi Savunma Sanayi Destekleme Fonu'dur (SSDF). Yukarıda sayılan harcamalara Savunma Sanayi Destekleme Fonu'nun harcamaları da eklenecektir.

Kısıtlı olarak izlenebilen askeri harcamalar:

Askeri harcamalara eklenmesi gereken ve/veya verilerine ulaşılsa da iç güvenlik harcamaları ile tam olarak ayrıştırılamayan çeşitli harcama kalemleri bulunmaktadır. Bu kurumların başında Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na bütçeden yapılan transferler, köy korucularına yönelik harcamalar, örtülü ödenekten yapılan harcamalar ve askeri ARGE harcamaları gelmektedir.

Bir iktisadi devlet teşekkülü olarak varlığını sürdüren Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çeşitli silah, mühimmat, roket, harp araç ve gereç ihtiyacını karşıladığı için MKEK'ye kamu kaynaklarından yapılan aktarmalar askeri harcamaların kapsamı içindedir.

SIPRI'ya göre paramiliter ve eğitimi askeri birliklerce yapılan bölükler de askeri harcamalar içinde kabul edilmektedir. Bu nedenle, köy korucularına yönelik yapılan harcamalar askeri harcamaların kapsamında olmalıdır. Halbuki, köy korucularının maaşları ve kullandıkları silahlar İçişleri Bakanlığı'nın harcamaları içinde yer almaktadır. Sadece köy korucularının maaşlarına ilişkin harcamalara ayrı olarak ulaşılabilirdi için bu kalem askeri harcamalar içine dahil edilebilirken, köy korucularının kullandıkları silahlara yönelik harcamalar ayrıştırılamadığı için, bu kalem iç güvenlik harcamaları içerisinde bırakılmıştır.

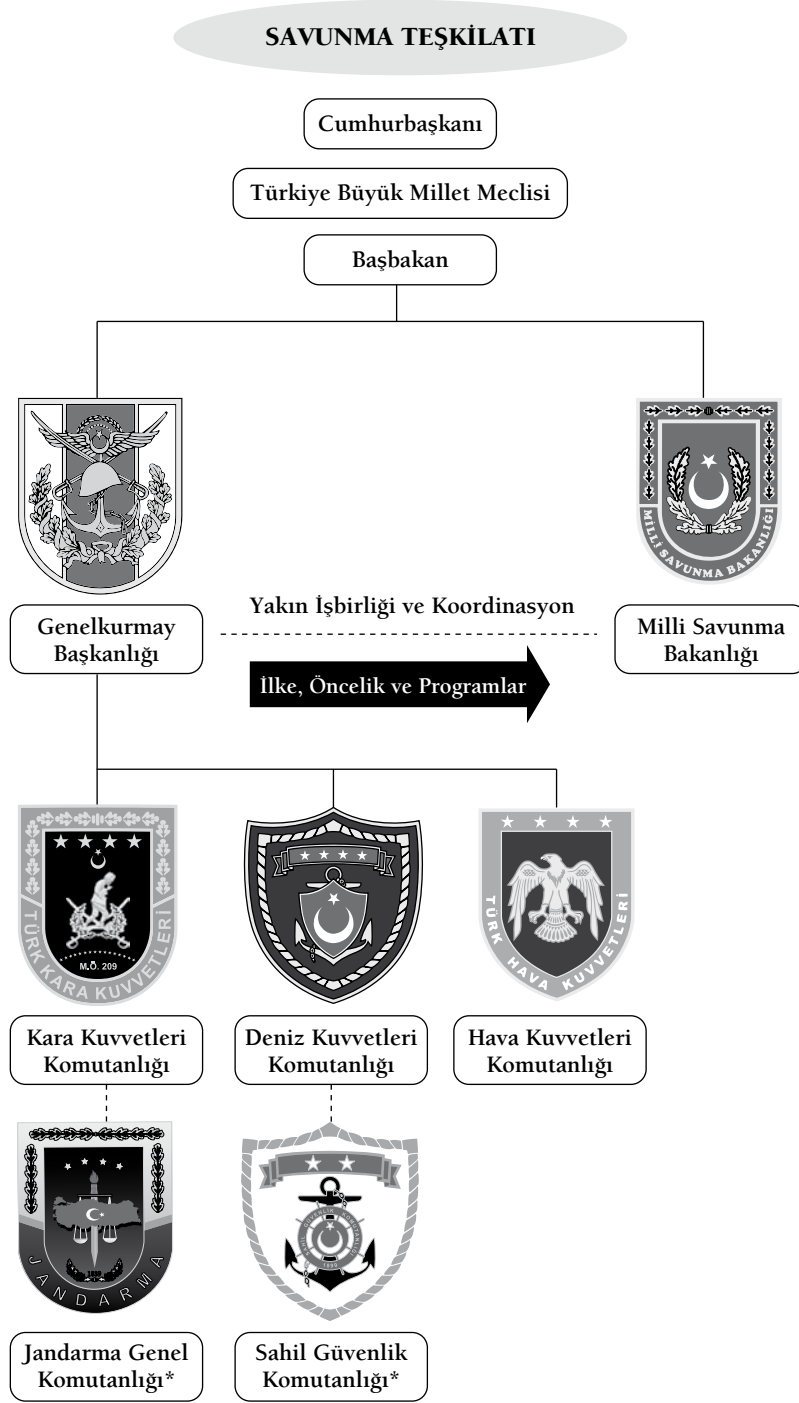
Kamuoyunda sıkça tartışılan ve örtülü ödenek olarak adlandırılan ödenek içinden askeri harcamalar da yapılmaktadır. Örtülü ödenek harcamalarının toplamı 2006 yılından itibaren yayınlanmaktadır. Ancak bu harcamaların alt kalemleri açıklanmamaktadır. Örtülü ödenek harcaması, izlenebilen askeri harcamalarla karşılaştırıldığında çok küçük bir meblağ olmakla birlikte, bu harcamanın askeri harcamalara dahil edilmemesi durumunda askeri harcamaların, olduğundan çok düşük tahmin edildiğine ilişkin kamuoyunda yaygın bir kanaat oluşmaktadır. Bu nedenle örtülü askeri harcamalar içerisinde gösterilmesi tercih edilmiştir.¹³

SIPRI metodolojisine göre, barışı destekleme ve koruma hareketlerine katılım harcamalarının da askeri harcamalara dahil edilmesi gerekmektedir. Bu harcama, Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nün bütçesine konulmakta ama harcamayı yapan MSB ve JGK'ya aktarılmaktadır. Bu nedenle, MSB ve JGK tarafından gerçekleştirildiği için zaten bu iki kurumun harcamaları içerisinde yer almaktadır. Çifte sayım (mükerrerlik) olmaması için bu kalem tekrar ayrı olarak askeri harcamalara dahil edilmemiştir.

SIPRI'nın metodolojisinde, kamu kurumlarının sürdürdüğü askeri amaçlı araştırma geliştirme harcamaları da askeri harcamaların kapsamına alınmaktadır. Türkiye'de üniversitelerin yaptığı askeri amaçlı araştırma geliştirme harcamalarını ayrıştırmak mümkün olmamaktadır. TÜBİTAK'ın Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırmaları Enstitüsü ve Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü'nün harcamaları ile Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın (TSKGV) iştirakleri tarafından yapılan ARGE harcamaları da askeri harcamalara dahil edilmiştir.

Merkezi Yönetim kapsamında olan ve yukarıda sayılan askeri kurumların projeleri için alınan dış krediler askeri harcamaların kapsamındadır. Dış kredilerin anaparaları 2002 yılında çıkarılan 4749 sayılı Kanun çerçevesinde harcamayı yapan kuruma ödenek olarak kaydedilmekte, dolayısıyla ilgili kurum tarafından harcanmaktadır. O nedenle dış kredinin maliyeti anlamına gelecek olan faiz ödemesi doğrudan Hazine tarafından geri ödenmektedir. Bu kılavuzda, dış kredi anapara ödemeleri zaten harcamalar içinde olduğundan, dış kredi faiz ödemeleri askeri harcamalar içerisine eklenmiştir.

¹³ Sadece iç güvenlik harcamalarının izlenmesi amaçlandığında köy korucularının maaşları ve örtülü ödenek harcamaları iç güvenlik harcamaları içinde de düşünülebilir.

Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı, 2010 Faaliyet Raporu, Ankara.

*İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak emniyet ve asayiş görevleri yaparlar.

Verilere ulaşılamayan askeri harcamalar:

Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (TSKGV) askeri harcama yapan bir kurumdur. Bu kuruma ve iştiraklerine kamu bütçesinden bir kaynak aktarılmamaktadır. Ancak yönetimi devlet kontrolünde olan Vakıf Silahlı Kuvvetler'in çeşitli askeri harcamalarına destek olmaktadır. Vakıfın askeri projelere ayırdığı kaynak yayınlanmamaktadır. Bu çalışmada Vakıfın askeri projelere ayırdığı kaynak tahmin edilmiştir.

Silahlı Kuvvetler'den emekli olan tüm askeri ve sivil personelin emekli olanlarına yönelik emeklilik ödemeleri de SIPRI yöntemine göre askeri harcamalar içerisine katılmaktadır. Çalışma kapsamında bu harcama da tahmin edilmiştir.

1.B. İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Yöntemi ve Kapsam

İç güvenlik harcamaları olarak, Parlamentolar Arası Birlik (PAB) ve Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DACF) kaynaklarında polis, gizli servisler ve istihbarat servislerine yer verilmektedir. Ayrıca, kamu idarelerinin güvenlik amacıyla özel güvenlik şirketlerine yaptıkları ödemelerin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir.¹⁴ Bu kapsamda, Merkezi Yönetim kapsamındaki genel bütçeli idarelerden dört kurumun iç güvenlik ile ilgili kurumlar olduğu bilinmektedir. Bunlar Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve 2010 yılından itibaren gerçekleşmiş harcamaları yayınlanan Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'dır. Bu kurumlara ayrıca Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği de katılmıştır.

Askeri ve iç güvenlikle ilgili olmayan diğer kamu kurumları da "Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri" harcamaları yapmaktadır. Bunların arasında üniversiteler gibi birçok kamu kurumunun satın aldığı özel güvenlik hizmetleri gelmektedir (Tablo 1a ve 1b). Askeri harcamalar ve iç güvenlik harcamaları kapsamındaki genel ve özel bütçeli idareler dışında kalan idarelerin "Savunma" harcamaları askeri savunma harcamaları değil, sivil savunma harcamalarıdır. Sivil savunma harcamaları da iç güvenliğin unsurudur. O nedenle askeri harcamalar ve iç güvenlik harcamaları kapsamına alınan genel ve özel bütçeli idareler dışında kalan kamu idarelerinin fonksiyonel sınıflandırmaya göre verilen harcamalardan "Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri" ve "Savunma Hizmetleri" harcamaları iç güvenlik harcamalarına dahil edilecektir.¹⁵

¹⁴ PAB ve DACF, 2003; IISS, 2011.

¹⁵ Türkiye'deki kamunun kurumsal yapısı için bkz. Yentürk, N., 2011a.

2. ASKERİ HARCAMALARIN İZİNİ SÜRMEK

2.A. Yayınlardan İzlenebilen Askeri Harcamalar

Askeri harcamalar içinde izlenecek olan Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı Merkezi Yönetim kapsamında yer alan kamu idarelerinin askeri harcamaları internet üzerinden izlenebilen harcamalardır.

2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na göre, Merkezi Yönetim kapsamındaki kamu idareleri genel bütçeli idareler ve özel bütçeli idarelerdir.¹⁶ Genel bütçe, devlet tüzel kişiliğine dahil olan ve kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kamu idarelerinin bütçesidir. Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı bu kurumlar arasındadır (Tablo 1.a). Özel bütçe, bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir. Savunma Sanayi Müsteşarlığı bu kurumlar arasındadır (Tablo 1.b).¹⁷

Diğer yandan, aynı kanunun uygulanması ile birlikte, kamu idarelerinin sadece toplam harcamaları değil, aynı zamanda harcamalarının ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımları da verilmektedir. İdarelerin harcamalarının ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre verilmesi, harcamaların hem personel harcaması, mal ve hizmet alımı, yatırım harcaması vb. gibi alanlardaki dağılımını (fonksiyonel sınıflandırma, Tablo 1.a ve 1.b) hem de eğitim, sağlık, sosyal yardım vb. gibi alanlardaki dağılımını (ekonomik sınıflandırma, Tablo 2.a ve 2.b) göstermektedir. Bu tablolarda askeri ve iç güvenlikle ilgili kurumlar dışında genel ve özel bütçeli tüm idarelerin harcamaları izlenebildiğinden STK'lar için önemli bir bilgi kaynağıdır.

16 Üst kurul şeklinde teşkilatlanan ve kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar bütçesi ise bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

17 Türkiye'deki kamunun kurumsal yapısı için bkz. Mutluer, K. Öner, E., ve Kesik, A., 2007; ve Yentürk, 2011a.

TABLO 1.a. Merkezi Yönetim, Genel Bütçeli İdarelerin 2010 Yılı Sonu Gerçekleşmiş Harcamaları, Fonksiyonel Sınıflandırma, bin TL

	Genel Kamu	Savunma Hizmetleri	Kamu Düzeni ve Güvenlik	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Çevre Koruma Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	Eğitim Hizmetleri	Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	Toplam
Cumhurbaşkanlığı	108.269										108.269
TBMM	417.373		60				269				417.702
Anayasa Mahkemesi	3.715		6.601								10.316
Yargıtay	15.387		42.101								57.488
Danıştay	6.955		39.471						50		46.476
Sayıştay	11.870	16	82.588								94.474
Başbakanlık	4.647.815	1.376	3.806	51.624		60.916	563	40.465			4.806.565
Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı			517.736								517.736
Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	11.714										11.714
Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	4.787		28					80.027			84.842
Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	10.855	3									10.858
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	10.096		123								10.219
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	811.053		462						27.520		839.035
Hazine Müsteşarlığı	49.838.470		349	8.826.855		901.193				1.176.290	60.743.157
Dış Ticaret Müsteşarlığı	48.331	6		78.644							126.981
Gümrük Müsteşarlığı	251.848	2	6.961								258.811
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	110.392		652				9				111.053
Diyanet İşleri Başkanlığı	18.163	97	1.925				157	2.712.495	200		2.733.037
Özürölüler İdaresi Başkanlığı	1.420	1	136							3.586	5.143
Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	5.371										5.371
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	4.270										4.270
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	1.470		305							249.664	251.439
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	11.469		19.964							2.516.762	2.548.195
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	20.607		443								21.050
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	14.904	103.244				460				633.253	751.861
Adalet Bakanlığı	635.882	129	3.287.860								3.923.871
Millî Savunma Bakanlığı	277.878	14.712.465								11.194	15.001.537
İçişleri Bakanlığı	1.469.798	228	1.296	75.000		1.685.290					3.231.612
Jandarma Genel Komutanlığı	2.167		4.156.396								4.158.563
Emniyet Genel Müdürlüğü	152.925	6	8.877.592				3.201		369.032		9.402.756
Sahil Güvenlik Komutanlığı			222.443								222.443
Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı			4.304								4.304
Dışişleri Bakanlığı	693.610	6	2.467				1.210	51.887	64.892	5.542	819.614
Maliye Bakanlığı	36.525.078	769	141.265			3.049.374			2.440	24.191.830	63.910.756
Gelir İdaresi Başkanlığı	1.637.551		0								1.637.551
Millî Eğitim Bakanlığı	927.660	14	1.871					170.271	29.298.814		30.398.630
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	335.871	129	104.661	396.894		82.878	45.047	209	290.891	3.039	1.259.619
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	470.824	243									471.067
Sağlık Bakanlığı	33.527	76	2.734				14.730.755		397		14.767.489
Ulaştırma Bakanlığı	7.602	146		1.497.780							1.505.528
Denizcilik Müsteşarlığı	6.715	203		73.068			77				80.063
Karayolları Genel Müdürlüğü	27.924	364	5.604	12.700.961			1.126				12.735.979
Tarım ve Köylüleri Bakanlığı	62.204	62	2.339	7.737.788	3.513		65.662		20.698	8.728	7.900.994
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	4.839	13		354.090							358.942
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	51.028	21	1.303	263.425					50	31.054.338	31.370.165
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	245.969	1.451		304.830			34				552.284
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	156.727	16	318	85.935							242.996
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	1.206		198	3.676							5.080
Kültür ve Turizm Bakanlığı	293.876	271	7.149	335.863			16	686.606	0		1.323.781
Çevre ve Orman Bakanlığı	630.248	246	1.110	479.017	333.452						1.444.073
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	126.518	5	816				200				127.539
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	23.193	421	17.216	5.473.505		684.390	289				6.199.014

Kaynak: www.muhasabat.gov.tr. bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.

TABLO 1.b. Merkezi Yönetim, Özel Bütçeli İdarelerin 2010 Yılı Sonu Gerçekleşmiş Harcamaları, Fonksiyonel Sınıflandırma, bin TL

	Genel Kamu	Savunma Hizmetleri	Kamu Düzeni ve Güvenlik	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Çevre Koruma Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	Eğitim Hizmetleri	Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	Toplam
Yüksek Öğrenim Kurumları Toplamı	1.030.670	3.636	148.649	0	0	0	1.036.898	117.217	8.045.799	0	10.382.869
Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi	10.436								353.341		363.777
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı	3.019							797			3.816
Atatürk Araştırma Merkezi			125					2.340			2.465
Atatürk Kültür Merkezi								2.990			2.990
Türk Dil Kurumu			28					7.643			7.671
Türk Tarih Kurumu			219					6.296			6.515
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü	4.659		267					172	2.310		7.408
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	1.265.596		507				316		49.263		1.315.682
Türkiye Bilimler Akademisi Başkanlığı	8.360										8.360
Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı			11.176								11.176
Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü	30.365	238	57.942						2.921.354		3.009.899
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	20.762	75	351				1.439	1.010.710			1.033.337
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	16.273	5	2.006					108.518			126.802
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü	16.024		375				116	139.952			156.467
Orman Genel Müdürlüğü	5.659	35		993.332							999.026
Vakıflar Genel Müdürlüğü	14.498		4.641				20.260	284.694		36.129	360.222
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü	10.593	3	1.094				159.420				171.110
Türk Akreditasyon Kurumu				6.616							6.616
Türk Standartları Enstitüsü	37.797		1.147	127.482							166.426
Millî Prodüktivite Merkezi			204	13.843							14.047
Türk Patent Enstitüsü	6.145		560	21.542							28.247
Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü				5.924							5.924
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu	7.565		123	66.622			57				74.367
Savunma Sanayii Müsteşarlığı	6.896	24.652	282								31.830
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Gel. ve Dest. İdaresi Bşk.	14.470		1.615	260.990							277.075
İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi	3.430		77	8.905							12.412
Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı	44.304		237								44.541
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	3.071				19.968	3.038					26.077
GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı	3.230					48.943					52.173
Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	8.289			8.517							16.806
Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü	8.948	263		30.496							39.707
Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü	48.716	101	1.381	186.840							237.038
Ceza ve İnfaz Kurum. ile Tutukevleri İş Yurt. Kurumu			833.086								833.086
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü	1.283		295	10.272							11.850
Mesleki Yeterlilik Kurumu	2.145			1.396							3.541
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	3.943										3.943
Kaynak: www.muhasabat.gov.tr. bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.											

TABLO 2.a. Merkezi Yönetim, Genel Bütçeli İdarelerin 2010 Yılı Sonu Gerçekleşmiş Harcamaları, Ekonomik Sınıflandırma, bin TL

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Faiz Harcamaları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Borç Verme	Yedek Ödenekler	Toplam
Cumhurbaşkanlığı	26.711	2.406	20.376		766	58.010				108.269
TBMM	248.226	26.221	59.855		52.864	27.036	3.500			417.702
Anayasa Mahkemesi	4.527	719	4.036		49	985				10.316
Yargıtay	41.636	6.405	7.584		302	1.561				57.488
Danıştay	36.094	4.777	3.917		233	1.455				46.476
Sayıştay	60.445	7.783	18.357		465	7.424				94.474
Başbakanlık	63.663	9.279	443.361		2.750.866	50.554	1.488.842			4.806.565
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı	382.669	41.783	69.019			24.265				517.736
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği	8.819	1.130	1.638			127				11.714
Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	10.893	1.688	70.732		87	1.442				84.842
Devlet Personel Dairesi Başkanlığı	8.196	1.097	1.505		60					10.858
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu	7.337	1.047	1.732		35	68				10.219
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	29.162	3.535	10.754		83.869	4.332	707.383			839.035
Hazine Müsteşarlığı	69.570	8.784	227.767	48.296.409	5.381.106	1.826	105.550	6.652.145		60.743.157
Dış Ticaret Müsteşarlığı	84.316	9.454	17.754		7.536	7.921				126.981
Gümrük Müsteşarlığı	150.549	37.596	38.540		1.019	29.657	1.450			258.811
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	78.756	12.344	17.605		311	2.037				111.053
Diyanet İşleri Başkanlığı	2.163.342	420.811	117.926		6.781	24.177				2.733.037
Özürölüler İdaresi Başkanlığı	2.938	588	1.509		25	83				5.143
Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	2.423	310	1.234		8	1.396				5.371
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	1.837	248	1.687			498				4.270
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	3.166	391	2.409		80.000	14.473	151.000			251.439
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	234.618	42.619	502.262		1.688.051	80.489	156			2.548.195
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	5.893	634	11.100		905	2.518				21.050
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	3.781	762	27.107		159.194	207.635	269.221	84.161		751.861
Adalet Bakanlığı	2.301.619	377.939	682.757		162.879	44.677	354.000			3.923.871
Milli Savunma Bakanlığı	6.533.716	1.060.582	7.193.303		157.670	53.266	3.000			15.001.537
İçişleri Bakanlığı	1.121.066	93.354	117.856		980.355	117.527	801.454			3.231.612
Jandarma Genel Komutanlığı	2.214.312	280.005	1.558.961		930	104.355				4.158.563
Emniyet Genel Müdürlüğü	6.646.911	1.286.293	956.162		1.842	511.548				9.402.756
Sahil Güvenlik Komutanlığı	103.843	15.833	98.477		328	3.962				222.443
Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı	336	12	3.956							4.304
Dışişleri Bakanlığı	366.460	33.750	162.368		241.109	15.888		39		819.614
Maliye Bakanlığı	622.064	107.523	318.071		58.772.886	132.854	3.957.358			63.910.756
Gelir İdaresi Başkanlığı	1.166.707	187.720	242.358		8.294	32.472				1.637.551
Milli Eğitim Bakanlığı	20.763.508	3.562.525	3.044.365		869.120	1.735.312	423.800			30.398.630
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	314.502	58.132	30.668		1.751	832.407	3.446	18.713		1.259.619
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	288.527	66.033	20.350		2.355	93.802				471.067
Sağlık Bakanlığı	5.492.607	1.294.068	7.116.720		9.208	854.413	473			14.767.489
Ulaştırma Bakanlığı	55.904	11.802	23.267		34.693	1.379.862				1.505.528
Denizcilik Müsteşarlığı	40.364	6.288	4.599		840	27.972				80.063
Karayolları Genel Müdürlüğü	686.635	137.257	1.679.795		633	9.851.803	379.856			12.735.979
Tarım ve Köyisleri Bakanlığı	1.209.505	242.947	127.964		5.880.425	165.112	136.078	138.963		7.900.994
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	23.972	4.727	2.324		133	327.786				358.942
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	78.483	13.187	18.077		31.139.520	3.197	117.701			31.370.165
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	97.045	16.673	18.509		235.077	6.081	82.055	96.844		552.284
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	18.815	3.686	42.230		107.405	28.233	41.865	762		242.996
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	3.071	604	1.119		41	245				5.080
Kültür ve Turizm Bakanlığı	309.358	54.485	176.928		294.511	254.827	227.732	5.940		1.323.781
Çevre ve Orman Bakanlığı	301.211	64.243	36.336		495.460	204.833	278.702	63.288		1.444.073
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	64.699	14.298	11.906		14.503	22.133				127.539
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	851.083	168.090	208.194		1.123	4.927.827	42.697			6.199.014
Kaynak: www.muhasabat.gov.tr. bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.										

TABLO 2.b. Merkezi Yönetim, Özel Bütçeli İdarelerin 2010 Yılı Sonu Gerçekleşmiş Harcamaları, Ekonomik Sınıflandırma, bin TL

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Faiz Harcamaları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Borç Verme	Yedek Ödenekler	Toplam
Yüksek Öğrenim Kurumları Toplamı	5.050.077	936.517	1.417.795		528.208	2.095.398	354.874			10.382.869
Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi	7.901	1.492	284.345		64.200	5.839				363.777
Atatürk Kültür,Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı	1.877	336	1.350		196	57				3.816
Atatürk Araştırma Merkezi	725	140	1.508		92					2.465
Atatürk Kültür Merkezi	833	170	1.904		83					2.990
Türk Dil Kurumu	2.282	224	3.701		1.073	391				7.671
Türk Tarih Kurumu	867	169	5.158		249	72				6.515
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü	3.289	585	1.997		385	1.152				7.408
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	178.956	27.840	139.276		96.073	78.810	794.727			1.315.682
Türkiye Bilimler Akademisi Başkanlığı	854	105	3.052		3.170	1.179				8.360
Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı	1.253	179	4.883		46	4.815				11.176
Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü	156.503	28.651	337.313		661.579	82.146	262.589	1.481.118		3.009.899
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	24.305	4.451	21.072		608.579	262.262	112.668			1.033.337
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	69.069	10.478	36.901		5.018	5.336				126.802
Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü	104.029	13.225	26.572		9.267	3.374				156.467
Orman Genel Müdürlüğü	622.532	139.446	114.859		21.734	100.455				999.026
Vakıflar Genel Müdürlüğü	70.361	12.192	49.652		22.131	149.728		56.158		360.222
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü	17.336	2.736	12.193		771	138.074				171.110
Türk Akreditasyon Kurumu	2.783	450	3.044		275	64				6.616
Türk Standartları Enstitüsü	102.839	16.551	25.335		15.464	6.237				166.426
Milli Prodüktivite Merkezi	8.861	1.648	3.106		5	427				14.047
Türk Patent Enstitüsü	8.463	1.142	17.026		631	985				28.247
Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü	1.153	109	597		38	4.027				5.924
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu	30.557	3.913	12.957		3.010	23.930				74.367
Savunma Sanayii Müsteşarlığı	15.960	1.553	11.428		578	2.311				31.830
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Gel. ve Dest. İdaresi Bşk.	44.896	3.962	24.977		185.598	2.376		15.266		277.075
İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi	8.452	959	2.929		72					12.412
Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı	7.024	922	6.575		28.702	233	1.085			44.541
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı	4.729	901	4.683		904	3.267	11.593			26.077
GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı	6.605	1.076	9.618		168	34.706				52.173
Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	11.477	1.302	3.549		478					16.806
Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü	21.823	4.256	4.682		1.268	7.678				39.707
Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü	90.446	17.786	18.852		4.796	105.158				237.038
Ceza ve İnfaz Kurum. ile Tutuklevleri İş Yurt. Kurumu	3.984	256	457.686			371.160				833.086
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü	4.646	638	3.523		708	2.335				11.850
Mesleki Yeterlilik Kurumu	1.930	383	934			294				3.541
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	444	39	1.012			2.448				3.943
Kaynak: www.muhasabat.gov.tr, bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.										

2.A.1. Milli Savunma Bakanlığı (MSB)

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin internet sitesinde, "Milli Savunma Bakanlığı (MSB); Bakanlar Kurulu'nca kararlaştırılan savunma politikası çerçevesinde Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilen ilke, öncelik ve ana programlara göre; bütçe hizmetleri, asker alma, seferberlik, silah, araç, gereç ve her türlü ihtiyaç maddelerinin tedariki, araştırma-geliştirme, askeri adalet, inşaat ve savunma sanayi hizmetlerini yürütmektedir" denmektedir. Dolayısıyla, Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçesi, Genelkurmay Başkanlığı bütçesi ile Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlıklarının bütçelerini kapsamaktadır.

Milli Savunma Bakanlığı'nın harcama kalemlerinin fonksiyonel sınıflandırmasında sosyal yardım harcamaları altında yer alan küçük bir harcama bulunmaktadır. Bu harcamalar kuvvet komutanlıklarının internet sitelerinde toplumsal gelişime destek harcamaları olarak açıklanmaktadır. Bu kalem ayrı olarak görülebildiği için askeri harcamalardan düşürülebilmıştır. Ancak özellikle depreme hazırlık ve insani arama-kurtarma kapsamında yapılan eğitim ve teçhizata yönelik harcamaları ayırmak mümkün olmadığı için bunlar askeri harcamalar içinde bırakılmıştır.

TABLO 3. Milli Savunma Bakanlığı Askeri Harcamaları, * bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
11.564.269	11.844.535	12.738.527	14.671.177	14.990.343	16.960.077	18.094.488	19.221.481
* Bakanlığın yaptığı "Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik" harcaması hariç. Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.							

Milli Savunma Bakanlığı her yıl internet sitesinde faaliyet raporu yayınlamaktadır. Bu raporlarda MSB'nin harcamalarına yer verilmektedir. Diğer yandan, MSB, 5018 sayılı Kanun'un 10. maddesi gereği her yıl kamuoyu bilgilendirmesi yayınlamaktadır. Bu kaynakta da MSB'nin harcamalarına yer verilmektedir.

MSB'nin harcamalarının ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımları Tablo 4'te görülmektedir.

TABLO 4. Milli Savunma Bakanlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Toplam
2006	37,8	6,0	53,5	2,6	0,1	100
2007	41,1	6,4	51,8	0,6	0,1	100
2008	42,0	6,4	50,5	0,7	0,3	100
2009	40,8	6,2	52,1	0,7	0,3	100
2010	43,6	7,1	48,0	1,1	0,4	100
2011	44,2	8,5	45,7	1,2	0,4	100
2012	44,9	8,7	44,9	1,1	0,4	100
2013	45,5	8,7	44,3	1,1	0,4	100
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.						

MSB'nin harcamalarının bileşenleri personele yönelik maaş ve sigorta harcamaları, mal ve hizmet alımları ve sermaye giderlerinin toplam harcamalar içindeki dağılımı Tablo 4'te verilmektedir. Personel harcamaları ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemeler incelendiğinde, 2006-2010 yılları arasındaki gelişmelerde bir artış izlenmektedir. Örneğin, personel ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemeler 2006 yılında toplam MSB harcamalarının yüzde 44'ü oranında iken, 2010 yılında yüzde 51'e yükselmiştir. Öngörüler incelendiğinde ise 2013 yılında bu harcama kaleminin yüzde 54'e ulaşması planlanmaktadır. Buna karşılık, 2006 yılında yüzde 54 olan mal ve hizmet harcamasının 2013 yılında yüzde 44'e düşmesi öngörülmektedir.¹⁸

18 İleride harcamalarının bileşenleri incelenecek kamu idarelerinin sosyal güvenlik kurumlarına yönelik ödemelerinde görülecek artışın bir kısmının 2010 yılından itibaren çalışanlardan kesilmeye başlanan genel sağlık sigortası primlerinden kaynaklandığını, benzer şekilde, 2010 yılından itibaren de mal ve hizmet alımlarında görülen azalışın bir kısmının tedavi giderlerinin mal ve hizmet alımlarından çıkarılmasından kaynaklandığı Maliye Bakanlığı yetkilileri tarafından belirtilmiştir.

Personel harcamalarındaki bu artışın profesyonel ordu ile ilişkili olduğu düşünülebilir.¹⁹ Ancak 2011-2013 arası personel harcamalarında öngörülen bu artışın nedenlerinin tartışıldığı herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. 5018 sayılı Kanun'un 10. maddesi gereği MSB'nin 2011 yılı kamuoyu bilgilendirmesine göre, 2011 yılı MSB bütçesinin yüzde 46'sını oluşturan (7.751 milyon TL) mal ve hizmet alımları içerisinde personelin ihtiyaçlarına yönelik barınma, orduevi, lojman,²⁰ yakıt, beslenme, giyim, taşıma, ulaşım vs. harcamaları da bulunmaktadır. TSK personelinin ihtiyaçlarına yönelik bu harcamalar mal ve hizmet alımlarının yarısını oluşturmaktadır. Mal ve hizmet alımlarının diğer yarısı ise 2011 yılı programı modernizasyon ihtiyaçlarına yönelik planlanmıştır. Bu modernizasyon projelerinin başlıkları ilgili belgede verilmektedir. Bu bilgiler ışığında, 2011 yılı için yüzde 44 personel harcaması, yüzde 8,5 bu personelin sosyal güvenlik prim ödemeleri ve yüzde 23 bu personelin ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımı olarak düşünüldüğünde yaklaşık yüzde 75 personel maaş ve personel ile ilgili harcamalar olarak hesaplanabilir. Geri kalan yüzde 25 ise modernizasyon projelerine, cari transfer ve sermaye harcamalarına ayrılmaktadır.

Tablo 4'te yer alan harcama bileşenlerinde Milli Savunma Bakanlığı'nın sermaye giderleri çok düşük düzeylerde. Askeri harcamalar bakımından harcama bileşeni olarak tek kullanımlık bir malzeme ile uzun yıllar kullanılabilecek bir araç arasında harcama bileşeni açısından bir fark olmamakta, her ikisi de mal ve hizmet alımı kalemi içinde gösterilmektedir. Milli Savunma Bakanlığı'nın bütçesinin bu şekilde düzenlendiği görülmektedir.

2.A.2. Jandarma Genel Komutanlığı (JGK)

MSB 2010 Yılı Faaliyet Raporu'nda savunma organizasyonu başlığı altında verilen çizime göre (Çizim 1) Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve Sahil Güvenlik Komutanlığı da savunma organizasyonunun bir parçasıdır ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak emniyet ve asayiş görevi yapmaktadırlar. Son iki kurumun bütçeleri genel bütçeli idareler arasında ayrı olarak verilmektedir. Raporda yer alan bilgilere göre Genelkurmay Başkanlığı Teşkilatı kendisine doğrudan bağlı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları, Harp Akademileri Komutanlığı ve Genelkurmay II'nci Başkanı'na bağlı Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı ve bağlı birlikleri ile Silahlı Kuvvetler'le ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından Genelkurmay Başkanlığı'na, emniyet ve asayiş işleri ile diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'ndan oluşmaktadır.

SIPRI metodolojisine göre, eğitimi ve silah donanımı askeri operasyonlara yönelik yapılmış ve askeri operasyonlarda kullanılabilen askeri güçlerin harcamaları askeri harcamaların kapsamındadır.²¹ Diğer yandan, askeri harcamaların hesaplanması konusunda yapılan çalışmalarda Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın harcamaları dikkate alınmaktadır.²² NATO 2001 yılına kadar bu iki komutanlığı askeri harcamalar ve Türkiye'deki asker sayısı hesaplarının içine katarak 2002 yılından itibaren bu iki komutanlığı kapsam dışına çıkarmıştır.²³ SIPRI metodolojisi kullanılarak bu iki komutanlığın harcamaları askeri harcamalar içinde kabul edilmiştir. Tablo 5 Jandarma Genel Komutanlığı'nın harcamalarını göstermektedir.

TABLO 5. Jandarma Genel Komutanlığı Askeri Harcamaları, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
2.629.821	2.771.471	3.233.138	3.771.998	4.158.563	4.566.662	4.891.115	5.207.620

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasibat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörüsü için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

¹⁹ Kuvvet komutanlıklarında çalışan personel sayıları için bkz. Ek 5.

²⁰ 2011 Yılı Bütçe gerekçesinin eklerine göre Türkiye'de genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin 2010 yılında elindeki toplam lojman ve sosyal tesis sayısı 211.102'dir. Bunların arasından 43.482 tanesi Milli Savunma Bakanlığı'na aittir. Toplam 77.608 adet taşın 13.391 tanesi Milli Savunma Bakanlığı'na aittir.

²¹ Bu konuda SIPRI dışında başvurulabilecek iki uluslararası kaynak DACF, PAB ve Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (IISS) yayınlarıdır. Bkz. PAB ve DACF, 2003; IISS, 2011.

²² Günlük-Şenesen, G., 2002; Cizre, Ü., 2006; Bayramoğlu, A. ve Insel, A., 2009.

²³ Savunma Sanayi Destekleme Fonu gelir ve giderleri ayrıca incelenecektir.

JGK'nın harcamalarının ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımları Tablo 6'da görülmektedir. JGK'nın harcamalarının yüzde 60'lık bölümü doğrudan personel giderleri ve sosyal güvenlik kurumlarına ödemeler olarak gerçekleşmektedir. JGK'nın mal ve hizmet harcamalarının ne kadarının personelin diğer ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımı ne kadarının ise teçhizat alımı olduğunun açıklandığı herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

TABLO 6. Jandarma Genel Komutanlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Toplam
2006	51,9	6,4	41,0	0,0	0,6	100
2007	55,6	6,9	36,9	0,0	0,6	100
2008	53,6	6,5	38,9	0,0	1,0	100
2009	53,5	6,2	39,1	0,0	1,1	100
2010	53,2	6,7	37,5	0,0	2,5	100
2011	55,8	8,7	31,9	0,0	3,6	100
2012	56,4	8,8	31,3	0,0	3,4	100
2013	52,0	8,0	28,2	0,0	3,0	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

2.A.3. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Yukarıda belirtilen nedenlerle Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın harcamaları da askeri harcamalar içinde kabul edilecektir. Tablo 7 Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın harcamalarını göstermektedir.

TABLO 7. Sahil Güvenlik Komutanlığı Askeri Harcamaları, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
116.534	169.885	191.172	191.934	222.443	316.247	338.763	356.748

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın harcamalarının ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımları da Tablo 8'de görülmektedir.

TABLO 8. Sahil Güvenlik Komutanlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Toplam
2006	49,3	7,2	35,9	0,0	7,6	100
2007	39,3	5,6	50,7	0,0	4,5	100
2008	39,9	5,6	50,6	0,0	3,9	100
2009	46,4	6,5	44,4	0,0	2,7	100
2010	46,7	7,1	44,3	0,1	1,8	100
2011	37,1	6,9	38,8	1,0	16,1	100
2012	37,5	7,0	38,2	1,0	16,4	100
2013	38,3	7,1	38,0	1,0	15,7	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Milli Savunma Bakanlığı'ndan farklı olarak Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın harcamalarının bileşenlerinde sermaye harcaması kalemleri de yer almaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın sermaye harcamalarındaki artış ile ilgili yazılı bilgiye ulaşmak müm-

kün olmamaktadır. Ancak Maliye Bakanlığı yetkililerinden sözlü olarak alınan bilgiye göre bu harcamanın İzmir’de süren liman inşaatına yöneliktir.

2.A.4. Savunma Sanayi Müsteşarlığı

1991 yılında kurulan 3238 sayılı Kanun ile kurulan Müsteşarlık, Milli Savunma Bakanlığı’na bağlı, tüzel kişiliği haiz, özel bütçeli bir kuruluştur. 3238 sayılı Kanun, Savunma Sanayi Müsteşarlığı’nın teşkilat yapısını ve görevlerini düzenlemektedir. Bu görevler arasında “Proje bazında yapılacak olan alımların programlarını sipariş kontratına bağlamak, mevcut milli sanayii, savunma sanayii ihtiyaçlarına göre reorganize ve entegre etmek, yeni teşebbüsleri teşvik ve bu entegrasyona ve ihtiyaçlara göre yönlendirmek, yabancı sermaye ve teknoloji katkısı imkânlarını araştırmak, teşebbüsleri yönlendirmek, bu konudaki Devlet katılımını planlamak. İhtiyaç duyulan modern silah, araç ve gereçlerin özel veya kamu kuruluşlarında imalatını planlamak” sayılmaktadır.

Tablo 9’da da görüldüğü üzere, Savunma Sanayi Müsteşarlığı’nın bütçeden aldığı pay çok küçüktür. Buna göre Müsteşarlık’ın bütçesi Savunma Sanayi Destekleme Fonu’nun yüzde 2’sini aşmayacak bir miktardan meydana gelir. Bu miktar Bakanlar Kurulu’nca azami yüzde 50 oranında artırılabilir.²⁴

TABLO 9. Savunma Sanayi Müsteşarlığı Askeri Harcamaları, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
16.085	21.394	21.736	27.102	31.830	32.014	33.195	35.373

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Müsteşarlık, Savunma Sanayi İcra Komitesi’nin aldığı kararları uygulamakla görevlidir. Karar mekanizması olan Savunma Sanayi İcra Komitesi’nin üyeleri; Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Milli Savunma Bakanı’dır.²⁵

Müsteşarlık’ın görevleri ise “Ülkemizin savunma ve güvenliğine yönelik TSK ve kamu kurumlarının sistem ihtiyaçlarını karşılamak, savunma sanayinin geliştirilmesine yönelik strateji ve yöntemleri belirlemek ve uygulamak” olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla ikili bir yapı mevcuttur. Bunlardan biri TSK ve diğer güvenlik kurumlarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tedarik faaliyetleri, diğeri ise savunma sanayinin altyapısının geliştirilmesine yönelik faaliyetler. Bu faaliyetleri yerine getirmek için SSM sorumluluğunda yürütülen projelerin finansmanın esas olarak SSDF’den karşılanması amaçlanmıştır. Ancak 3238 sayılı Kanun ile, büyük ölçüde finansman gerektiren projeler için yurt dışından dış proje kredisi temini imkânı da getirilmiştir.²⁶

TABLO 10. Savunma Sanayi Müsteşarlığı’nın Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Toplam
2006	50,0	3,2	36,8	2,6	7,4	100
2007	43,2	2,6	41,3	3,3	9,7	100
2008	51,6	3,1	37,3	2,9	5,0	100
2009	53,1	3,4	36,8	2,4	4,4	100
2010	50,1	4,9	35,9	1,8	7,3	100
2011	56,8	5,5	32,7	1,7	3,3	100
2012	59,3	5,8	33,2	1,7	0,0	100
2013	59,9	5,8	32,7	1,7	0,0	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

²⁴ Savunma Sanayi Destekleme Fonu gelir ve giderleri ayrıca incelenecektir.

²⁵ Bu konuda Savunma Sanayi Müsteşarlığı’nın internet sitesinden yararlanılmıştır. www.ssm.gov.tr. Ayrıca Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2007- 2011 stratejik planlarına bakılabilir, www.ssm.gov.tr/TR/kurumsal/Documents/SP/index2.html

²⁶ Gerek Merkezi Yönetim kapsamındaki dört idarenin gerek SSDF’nin dış proje kredileri ayrıca incelenecektir.

Tablo 10'da görüleceği gibi, Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın harcamalarının yarısından çoğu personel harcamalarına yöneliktir. Bu dağılım Müsteşarlık'ın amaçları dikkate alındığında anlamlı olmaktadır.

2.A.5. Savunma Sanayi Destekleme Fonu (SSDF)

3238 sayılı Kanun'un 12. maddesi ile, TSK'nın modernizasyonunun sağlanması ve Türkiye'de modern savunma sanayinin kurulması için gerekli kaynağın, genel bütçe dışında devamlı ve istikrarlı bir şekilde temini amacıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde ve Müsteşarlık emrinde SSDF kurulmuştur. Fon'dan yapılan harcamalar, silah üretimi için verilen kredi, sermaye iştiraki ve silah alım ve üretimi ile ilgili proje bedellerinden oluşmaktadır.

Fon'un gelirleri her yıl bütçeye bu maksatla konan ödenek, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni güçlendirmek amacıyla kurulmuş bulunan vakıflardan (TSKGV) Fon'a yapılan transferler ve Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden modern silah, araç ve gereçler için ayrılan ödenekten oluşmaktadır. Ayrıca, Milli Piyango'dan, talih oyunlarından elde edilen gelirler, diğer fonlardan Bakanlar Kurulu'nca belirlenecek miktarda yapılacak aktarmalar, Fon'un mal varlığından elde edilecek gelirler, bedelli askerlikten elde edilecek gelirler, bağış ve yardımlar Fon'un gelirleri arasındadır.²⁷

Tablo 11, SSDF ile ilgili 2007 SSM Faaliyet Raporu'nda yer alan en ayrıntılı gelir, gider, nakit giriş ve çıkışlarını ayrı kalemler halinde göstermektedir. Buna göre, Fon'un gelirleri arasında Milli Piyango Payı, Müşterek Bahis Payı, Vergi Hasılatı Payı, ÖTV Payı ve diğer gelirleri 2007 yılında 1.643 milyon YTL tutmaktadır. Bedelli askerlik gelirleri SSDF'nin gelirleri arasındadır. Ancak 2007 yılında bedelli askerlik uygulaması olmadığı için bir gelir gösterilememektedir.

Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden aktarılan herhangi bir kaynak gelir kalemleri arasında bulunmamakta, ancak MSB tarafından Fon'a askeri projeler kapsamında aktarılan 1.385 milyon YTL'lik kaynak ise gelirler arasında değil diğer nakit girişleri arasında yer almaktadır. Bu kaynağın gelirler başlığı altında bulunmaması SSM tarafından yürütülen ve maliyeti MSB ile Fon tarafından ortak karşılanan projelere yönelik olduğunu düşündürmektedir. Nitekim, maliyeti ortaklaşa karşılanan projelere yönelik diğer kurumlardan sağlanan nakit girişlerine bağlı nakit çıkışları da tabloda ayrı olarak gösterilmektedir. Diğer nakit girişleri dikkate alınmadan SSDF giderleri hesaba katıldığında, MSB giderleri ile SSDF giderleri arasında bir çift sayım (mükerrerlik) olma olasılığı düşüktür. Ayrıca SSM, 2007 Faaliyet Raporu'nda Fon'un gelir ve giderlerini gösterdiği grafiklerde diğer nakit giriş ve çıkışları dikkate almamaktadır.

²⁷ Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2010 Yılı Faaliyet Raporu, <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/kurumsal/raporlar/Sayfalar/faaliyetRaporlari.aspx>

TABLO 11. SSDF Gider ve Gelirleri, Diğer Nakit Giriş ve Çıkışları

A. GİDERLERİ	2007 milyon \$	2007 milyon TL
Proje Ödemeleri	1.016	1.329
ARGE Proje Ödemeleri	31	41
Kredi Geri Ödemesi	73	95
Verilen Krediler	34	44
Diğer Ödemeler	40	52
SSDF GİDER TOPLAMI	1.194	1.562
A.1. DİĞER NAKİT ÇIKIŞLARI		
Diğer Kurum Bütçeleri Kaynaklı Proje Ödemeleri	333	436
TSF Kaynaklı Proje Ödemeleri	55	72
DİĞER NAKİT ÇIKIŞLARI TOPLAMI	388	508
B. GELİRLERİ		
TSK GÜÇLENDİRME VAKFI'NDAN (TSKGV) AKTARMALAR	0	0
MİLLİ PİYANGO PAYI	186	243
MÜŞTEREK BAHİS PAYI	30	39
GELİR-KURUMLAR VERGİSİ HASILATI ÜZ. AKT. PAY	814	1.065
MSB BÜTÇESİNDEN AKTARILAN (2000/16 SAYILI KARAR)	0	0
MSB BÜT. AKT. (ÖTV Payı / 232)	127	166
FON MALVARLIĞI GELİRLERİ	0	0
MEVDUAT/REPO FAİZLERİ	2	3
DT-HB FAİZLERİ	70	92
İŞTİRAK GELİRLERİ	3	4
KREDİ FAİZLERİ	1	1
VERİLEN KREDİ GERİ DÖNÜŞLERİ	12	16
BEDELLİ ASKERLİK GELİRLERİ	0	0
BAĞIŞ VE YARDIMLAR	0	0
HAFİF SİLAH SATIŞI GELİRİ (MKEK)	5	7
DİĞER GELİRLER	7	9
SSDF GELİRLER TOPLAMI	1.256	1.643
B.1. DİĞER NAKİT GİRİŞLERİ		
MSB BÜTÇESİNDEN PROJELER KAPSAMINDA AKTARILAN	1.059	1.385
DİĞER KURUM BÜTÇELERİNDEN PROJELER KAPSAMINDA AKTARILAN	89	116
TSF'DEN AKTARILAN	55	72
DİĞER NAKİT GİRİŞLERİ TOPLAMI	1.203	1.574
Kaynak: Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2007 Yılı Faaliyet Raporu www.ssm.gov.tr/TR/dokumantasyon/Documents/2007%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu1.pdf Döviz kuru olarak TCMB'den 2007 yılı yıllık ortalama dolar/TL kuru olan 1,308 alınmıştır.		

SSDF giderleri arasında proje ödemeleri en büyük kalemdir. Bu kalem silah, teçhizat, donanım alımı gibi modernizasyon projelerine yönelik harcamalardır. SSDF giderleri arasında ARGE'ye yönelik harcamalar, yurt dışından alınan kredilerin geri ödemeleri gibi kalemler de bulunmaktadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, 2007 SSM Faaliyet Raporu'nda SSDF gider ve nakit çıkışları ayrı olarak gösterilmektedir. Tablo 11'de yer alan diğer nakit çıkışları diğer kurum kaynaklı proje ödemeleri olarak gösterilmektedir. 2007 SSM Faaliyet Raporu'nda yer alan bilgiler sadece 2007 yılını kapsadığı ve giderler ile nakit çıkışları arasındaki ilişki tam olarak ayrıştırılmadığı için SSDF harcamaları DPT'den talep edilerek alınmıştır.

Tablo 12'de SSM Faaliyet Raporları'nda yer alan Fon'un gerçekleşmiş giderleri ile DPT'den talep edilerek alınan gerçekleşen ve öngörülen Fon giderleri yer almaktadır. Bu iki ayrı kaynak tarafından verilen gider verileri uyusmaktadır. İki veri kaynağındaki veriler arasında küçük de olsa bir farklılık bulunmaktadır. Bu fark büyük olasılıkla SSM'nin dolar olarak vermiş olduğu verilerin tarafımızdan ortalama bir kur ile TL'ye dönüştürülmesinden kaynaklanmaktadır.

DPT gider olarak SSDF'nin diğer kurumlardan kaynaklı proje ödemelerini dikkate almamaktadır. DPT kaynaklı verilerin bir diğer özelliği ileriye yönelik öngörü verilerinin de üretilmiş olmasıdır.

Çalışmamızda toplam askeri harcamaları hesaplarırken DPT kaynaklı SSDF gider verilerini kullandığımızda (Tablo 12) MSB ile önemli bir mükerrerlik içermediği kanaatini taşıyoruz.

Ancak yine de bu kurumlar arasındaki kaynak transferinin şeffaf olduğunu söylemek mümkün olmadığından mükerrerlik kadar yüksek bir tahminde bulunmuş olma olasılığımız da vardır. Ayrıca, Milli Savunma Bakanlığı ödenek cetvellerindeki bilgilerin çok kısıtlı olması nedeniyle kesin bir yargıda bulunmak olanaksızdır.

TABLO 12. Savunma Sanayi Destekleme Fonu Giderleri

A. Savunma Sanayi Destekleme Fonu Giderleri								
	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Giderler, bin \$	1.044.000	1.194.000	1.670.000	1.461.000	1.832.000			
Giderler, bin TL	1.493.964	1.561.501	2.169.581	2.271.168	2.761.923			
Döviz Kuru	1,43	1,31	1,30	1,55	1,51			
Kaynak: SSM, 2010 Yılı Faaliyet Raporu, MSB'den aktarılan nakit girişi hariç. Yıllık ortalama döviz kuru www.tcmb.gov.tr								
B. Savunma Sanayi Desteklenen Fonu Giderleri								
	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Giderler, bin TL	1.540.210	1.541.143	2.195.533	2.244.934	2.755.752	3.014.561	3.350.214	3.682.139
Kaynak: DPT'den talep edilerek alınmıştır.								

SSDF'nin harcamalarında 2008 yılından itibaren bir artış göze çarpmaktadır. SSM 2008 ve 2009 Faaliyet Raporu'nda bu artışın ATAK helikopteri tedarik projesinin yürürlüğe girmesi nedeniyle yapılan avans ödemesinden kaynaklandığı belirtilmektedir. SSM internet sitesinden temin edilen ATAK projesi ile ilgili bilgilere göre ATAK Taarruz Taktik/Keşif Helikopteri (T129) olarak kullanım amaçlıdır. ATAK helikopteri ortak bir üretim olacaktır. Yükleniciler Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın iştiraklerinden²⁸ Tusaş Havacılık ve Uzay Sanayi (TAI) ve Aselsan ve İtalyan AgustaWestland'dır. 7 Eylül 2007 tarihinde imzalanan sözleşme kapsamında 28 Eylül 2009 tarihinde prototip helikopterin uçuşu AgustaWestland tesislerinde gerçekleştirilmiştir. SSM 2010 Faaliyet Raporu'nda sözleşmesi imzalanmış hava araçları projeleri arasında ATAK projesi çerçevesinde 50 kesin 41 opsiyonel helikopterin üretilerek temininin hedeflendiği ve 50 adet helikopterin maliyetinin 3.247.274.306 dolar olduğu belirtilmektedir.

23 Nisan 2010 tarihinde basına yansıyan bilgilere göre, daha sonra yapılan bir test uçuşunda tek prototip olan helikopter İtalya'nın Verbania şehri civarında düşmüştür. Avans ödemesi 2008 yılında başlayan proje kapsamındaki helikopterlerin 2013 yılında teslim edilmeye başlanacağı ifade edilmektedir (<http://www.haberler.com/haberf.asp?haber=1969130>).

2.B. Kısıtlı Olarak İzlenebilen Askeri Harcamalar

2.B.1 Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK)

1950 yılında 5591 sayılı Kanun ile sermayesinin tamamı devlet tarafından karşılanarak kurulan "Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu" (MKEK) tüzel kişilik olarak yeniden yapılandırılmıştır. Günümüzde 233 sayılı KHK kapsamında bir iktisadi devlet teşekkülü olarak varlığını sürdürmektedir. Kurumun ana görevi "Türk Silahlı Kuvvetlerinin her çeşit silah, mühimmat, roket, harp araç ve gereç ihtiyacını 10 fabrika ve yaklaşık 6.000 personel ile karşılanmaktadır".

Bir kamu iktisadi teşekkülü olan MKEK'nin esas sermayesi 400 milyon TL, ödenmiş sermaye 270 milyon TL'dir. MKEK harcamalarının ve gelir kaynaklarının askeri harcamaların hesaplanması açısından incelenilmesi için hesaplama kapsamındaki diğer kurumlarla ve bütçe ile olan kaynak alışverişi önemlidir. MKEK'nin finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla Hazine Müsteşarlığı'nca kuruma

²⁸ Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın iştirakleri aşağıda incelenmektedir.

borç verilmektedir. Kamu kaynaklarından MKEK'ye aktarılan bu kaynak Merkezi Yönetim kapsamındaki bir bütçeden yapıldığına göre Merkezi Yönetim askeri harcaması olarak hesaba dahil edilmelidir. MKEK'ye aktarılan kaynaklar Tablo 13'te görülmektedir.

TABLO 13. MKEK'ye Kamudan Aktarılan Kaynaklar, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Borç	24.720	39.680	48.000	50.000	52.000	40.000	240.000	30.000
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 5. 2011-2013 arası veriler Hazine'den talep edilerek alınmıştır.								

Hazine Müsteşarlığı, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Genel Müdürlüğü, 2007 Yılı Kamu İşletmeleri Raporu'na göre "Kurum 2002 yılına kadar yaşadığı finansman sıkıntısını kısa vadeli olarak ticari bankalardan borçlanarak karşılamaktayken Savunma Sanayii Destekleme Fonu (SSDF) kaynaklarından 2006 yılı öncesinde toplam 140 milyon dolar kredi kullanmıştır. Faiz ödeme yükümlülüğü bulunmayan Kurum, söz konusu krediyi 2007 yılından itibaren ödemeye başlamıştır" denmektedir. MKEK bu borcu 2007 yılından itibaren ödemeye başladığına göre SSDF'nin harcamalarında kullanılacağından ayrıca MKEK'nin harcamaları arasında hesaba katılmayacaktır.

2.B.2. Köy korucularının maaş ve silahları

Eğitimi ve silah donanımı askeri operasyonlara yönelik yapılmış ve askeri operasyonlarda kullanılabilen paramiliter güçler olarak kabul edebileceğimiz köy korucularına yönelik harcamalar İçişleri Bakanlığı'nın bütçesinde bulunmaktadır. 24096 nolu *Resmî Gazete*'de 01/07/2000 tarihinde yayımlanan Köy Korucuları yönetmeliğine göre "Köy korucuları, mesleki bakımdan görev yaptıkları köyün bağlı olduğu Jandarma Komutanı'nın emir ve komutası altındadır. İlçe Jandarma Komutanı köy korucuları teşkilatının eğitim ve özlük haklarını yürütmek, görevlerini etkin bir biçimde yapmalarını sağlamak ve denetlemekle mülki amir adına sorumludur". Bu açıklama köy korucularına yönelik harcamaların SIPRI metodolojisine göre, askeri harcamalar olarak sayılmasını gerektirmektedir. Aynı yönetmeliğe göre, "Köy korucularının taşıyacakları silah, mühimmat ve teçhizatın temin giderleri İçişleri Bakanlığı bütçesinden, bu silahların bakım ve onarım giderleri köy bütçesinden karşılanır". Aynı şekilde, yönetmelikte "Köy korucularına, hizmetin devamı süresince ödenecek ücret, o köy ihtiyar meclisince tespit edilir ve köy bütçesinden karşılanır" denmektedir. Köy bütçesi, ihtiyar meclisi ile muhtar tarafından hazırlanarak köyün bağlı olduğu mülki idare amiri tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe giren bir bütçedir ve kaymakamlıklar ve valiliklerin personel harcamalarının karşılandığı İçişleri Bakanlığı ödenek cetvellerinde yer alan Valilik ve Kaymakamlıklar kaleminden ödenmektedir.²⁹

Bu durumda köy korucularının maaş ve sosyal güvenlik ödemeleri İçişleri Bakanlığı'nın personel harcamalarının içerisinde, silah harcamalarının ise İçişleri Bakanlığı mal ve hizmet alımı harcamaları içerisinde ödendiği anlaşılmaktadır. Köy korucularına verilen maaşlara (sosyal güvenlik primleri hariç) ayrı olarak ulaşılabilen iken (Tablo 14) köy korucularının silahlarına yönelik harcamalara ayrı olarak ulaşılammamaktadır. Bu nedenle köy korucularının maaşları askeri harcamalar içine alınabilirken silah harcamaları İçişleri Bakanlığı'nın toplam mal ve hizmet alımlarının içinden ayrılammamaktadır.

TABLO 14. Köy Korucularının Maaşları için Kamudan Ayrılan Kaynaklar, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
	312,276	369,024	331,246	372,392	384,186	400,000	400,000	400,000
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. EK 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 7. 2011-2013 arası tahmindir.								

²⁹ İdarelerin ödenek cetvelleri için bkz. Yentürk, N., 2011a ve EK1, Veri Kaynakları, kaynak no. 6.

2.B.3. Örtülü ödenek ve gizli hizmet giderleri

5018 sayılı Kanun'un 24. maddesi örtülü ödenek ile ilgilidir: Örtülü ödenek madde 24: "Örtülü ödenek; kapalı istihbarat ve kapalı savunma hizmetleri, Devletin milli güvenliği ve yüksek menfaatleri ile Devlet itibarının gerekleri, siyasi, sosyal ve kültürel amaçlar ve olağanüstü hizmetlerle ilgili Hükümet icapları için kullanılmak üzere Başbakanlık bütçesine konulan ödenektir. Kanunlarla verilen görevlerin gerektirdiği istihbarat hizmetlerini yürüten diğer kamu idarelerinin bütçelerine de örtülü ödenek konulabilir. Örtülü ödenek, bu amaçlar dışında ve Başbakanın ve ailesinin kişisel harcamaları ile siyasi partilerin idare, propaganda ve seçim ihtiyaçlarında kullanılamaz. İlgili yılda bu amaçla tahsis edilen ödenekler toplamı, genel bütçe başlangıç ödenekleri toplamının binde beşini geçemez. Başbakanlık ve diğer ilgili idare bütçelerinde yer alan örtülü ödeneklerin kullanılma yeri, giderin kimin tarafından yapılacağı, hesapların tutulma ve kapatılma yöntemi, gideri yapanın değişmesi hâlinde yeni yetkiliye hangi belgelerin aktarılacağı Başbakan tarafından belirlenir. Örtülü ödeneklere ilişkin giderler Başbakan, Maliye Bakanı ve ilgili Bakan tarafından imzalanan kararname esaslarına göre gerçekleştirilir ve ödenir."

Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü bütçesi üç ana alt harcamasından biri örtülü ödenek olarak bilinen 5018 sayılı Kanun'un 24. maddesine tâbi giderlerdir. Başbakanlık Faaliyet Raporları'nda belirtildiğine göre, örtülü ödeneğin kullanımında Özel Kalem Müdürlüğü'nün hiçbir takdir ve tasarrufu bulunmamaktadır. Bu giderlere tahsis edilmek üzere bütçe tekniği bakımından Özel Kalem Müdürlüğü'nün bütçesine her mali yıl başında iz ödenek konulmakta, Devletin ihtiyaçlarına göre söz konusu tertibe ödenek aktarması yapılarak harcama yapılmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. Başbakanlık Örtülü Ödenek, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN
Başlangıç örtülü ödeneği/ iz ödeneği			220	230	230
İlgili kurumlara aktarılacak dönem sonu harcanan örtülü ödenek	227.000	266.000	290.982	341.971	390.442
Kaynak: www.basbakanlik.gov.tr, Başbakanlık Faaliyet Raporları, bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 8.					

Tablo 15'te görüldüğü gibi, 2008 yılında başlangıçta iz ödenek olarak 220 bin TL konulmuş, 2008 sonu harcaması 290.982 bin TL olmuştur. 2009 ve 2010 yıllarında iz ödenek 230 bin TL iken yıl sonu gerçekleşen harcama sırasıyla 341.971 bin TL ve 390.442 bin TL olmuştur.

Diğer yandan, 5018 sayılı Kanun'un 24. Örtülü Ödenek başlıklı maddesine göre Başbakanlık dışında başkaca idarelerde de örtülü ödenek olabileceği anlaşılmaktadır. Her ne kadar Başbakanlık dışında başkaca bir idarede örtülü ödenek olmadığı ifade edilse de Başbakanlık Faaliyet Raporu dışında ulaşabilecek daha kapsamlı bir veri "gizli hizmet giderleri"dir (Tablo 16).

Gizli hizmet giderlerinin ve örtülü ödeneğin tümünün askeri olduğunu düşünmemek gerekir. Özellikle bunların içinde mutlaka iç güvenliğe yönelik harcamalar da yer almaktadır.³⁰ Yayınlanan verilerden gizli hizmet giderlerinin ne kadarının askeri harcamalara yönelik olduğunu ayırmak mümkün olmamaktadır. Kamuoyunda bu harcamalara yönelik çok yüksek tahminler yapılmakta ve askeri harcamaların bir bölümünün buradan karşılandığı kanaatine yaygın olarak rastlanmaktadır. O nedenle, örtülü ödeneği de kapsayan gizli hizmet giderlerinin tümü askeri harcama olarak alınacaktır. Bu şekilde, gizli hizmet giderleri içinde yer alan ve askeri harcama olmayan miktar kadar yüksek bir tahmin yaptığımızı vurgulamak gereklidir. Ancak Tablo 16'da görüldüğü gibi, gizli hizmet giderleri ve örtülü ödenek giderleri daha önce ele aldığımız askeri harcamalarla karşılaştırıldığında, bu yüksek tahminin önemi olmayacağı görülebilir.

30 <http://www.cnnturk.com/2011/turkiye/05/15/ortulu.odenek.gaza.gitti/616761.0/index.html>

TABLO 16. Gizli Hizmet ve Örtülü Ödenek Giderleri, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Gizli Hizmet Giderleri	292.939	354.149	399.196	464.955	547.420	600.000	650.000	700.000
Örtülü Ödenek	227.000	266.000	290.982	341.971	390.442			

Kaynak: Gizli hizmet giderleri 2006-2010 gerçekleşen harcamalar için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 9.
2011 - 2013 arası tahmindir.
Örtülü ödenek için bkz. Tablo 15.

2.B.4. Barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılım

Başbakanlık faaliyet raporlarına göre, “Genel Müdürlükçe, Terörle Mücadele Yüksek Kurulu ve Başbakanlık Uygulamayı Takip ve Koordinasyon Kuruluna teknik destek ve sekretarya hizmeti sunulmuştur. (...) Terörle mücadelede yer alan tüm kurumların uyumlu çalışmasına yönelik koordinasyon sağlanmıştır”. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’nün ödeneklerinin neredeyse tümü Türkiye’nin barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılımı kapsamındaki giderlere karşılık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü bütçesine ödenek konulmaktadır.

Başbakanlık Faaliyet Raporları’nda, “Bu ödenek ilgili kuruluşlara aktarma yoluyla transfer edilmekte, bu nedenle harcama olarak kayıtlara geçmemektedir” denilmektedir. Dolayısıyla bu harcama hangi idareye aktarılıyorsa o idarenin harcamasında yer almaktadır. MSB ve JGK faaliyet raporlarında barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılımın Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. O nedenle, barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılımı için ayrılan kaynak MSB ve JGK gerçekleşen harcaması içinde yer aldığından mükerrerlik olmaması açısından askeri harcamalar içinde ayrıca gösterilmemiştir.

2.B.5. Askeri ARGE harcamaları

2.B.5.1. TÜBİTAK bünyesindeki askeri harcamalar

SIPRI metodolojisine göre, askeri harcamalar arasında sayılan savunmaya yönelik araştırma geliştirme harcamalarını dahil edebilmek için TÜBİTAK ve üniversiteler tarafından kamu kaynakları ile yapılan savunmaya yönelik araştırma geliştirme (ARGE) harcamalarını bulmak gerekmektedir. Bunlar arasından üniversitelerin savunma amaçlı araştırma geliştirme harcamalarını diğer araştırmalardan ayırmak mümkün olmadığı için sadece TÜBİTAK bünyesinde bulunan Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü’nün, Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü’nün ve Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü’nün harcamalarına TÜBİTAK’ın faaliyet raporlarına ulaşılabilmiştir (Tablo 17). Son enstitünün ismi 2011 yılından itibaren Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi olarak değiştirilmiştir. TÜBİTAK’ta özellikle Uzay Teknolojileri ile Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Enstitüsü’nün ağırlıklı olarak askeri harcamalar yaptığı bilinmekle birlikte, yine de harcamalarının bir kısmı askeri harcamalar kapsamında olmayabilir. Bunun yanı sıra, MAM Araştırma Enstitüsü’nde askeri araştırmalar yapılmaktadır. Bu enstitünün harcamaları ise katılmamıştır. Diğer yandan, üniversiteler tarafından sürdürülen askeri araştırma projelerinin harcamalarına ulaşmak mümkün olmamıştır.

Tablo 17’de internet üzerinden ulaşılabilen 2008-2011 arası yılların faaliyet raporlarından TÜBİTAK’ın üç enstitüsünün harcamalarına yer verilmiştir.

TABLO 17. TÜBİTAK Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü, Uzak Teknolojileri Araştırma Enstitüsü ve Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Enstitüsü Ödenekleri, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN
Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü	24.058	31.127	58.898	91.135	70.109
Uzak Teknolojileri Araştırma Enstitüsü	12.540	16.738	21.575	22.180	27.763
Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü	72.782	90.205	99.691	125.030	...
Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi*	...	...	...	...	157.761
TÜBİTAK SAVUNMA İLE İLGİLİ ARGE	109.380	138.070	180.164	238.345	255.633

* 04.09.2010 tarihinde Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü Bilişim Teknolojileri Enstitüsü ile birleşerek Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi adını almıştır.
Kaynak: TÜBİTAK Faaliyet raporları; <http://www.tubitak.gov.tr/sid/1053/index.htm>

2.B.5.2. Savunma sanayi ARGE harcamaları

Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği (SaSaD) her yıl tüm savunma sanayi firmaları ile yaptığı anketlerle Türkiye'deki savunma sanayinin cirosunu, ihracatını ve yaptığı ARGE harcamalarını kamuoyu ile paylaşmaktadır. 2007 yılından itibaren savunma sanayinin yaptığı ARGE harcamalarının kaynaklarına göre ayırımı da vermektedir. Böylece ARGE harcamalarının ne kadarının özkaynaktan ne kadarının dış kaynaktan yapıldığı görülmektedir. Tablo 18'de verilen bu verilere göre, son yıllarda özellikle dış kaynaktan finanse edilen ARGE çalışmalarında bir artış görülmektedir. Bu harcamaların kaynağı esas olarak kamunun askeri kurumları ve TÜBİTAK olarak belirtilmektedir.

TABLO 18. Savunma Sanayi Firmalarının ARGE Harcamaları, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN
Savunma Sanayi Firmaları (iç kaynak)	90.089	120.194	228.233	206.129	143.428
Özel Sektör (iç kaynak)	...	69.837	133.101	122.063	73.673
TSKGV İştirakleri (iç kaynak)	...	25.725	35.756	53.687	44.538
Aselsan	...	30.777	30.861	29.660	33.132
Kamu Sektörü (iç kaynak)	...	24.632	59.356	30.379	25.217
Savunma Sanayi Firmaları (dış kaynak)	...	246.931	281.350	299.142	522.592
Savunma Sanayi Firmaları (Toplam=iç+dış kaynak)	...	367.124	509.583	505.271	666.020

Kaynak: SaSaD, Savunma Sanayi Anketi, 2010 www.sasad.org.tr/images/WEB-Sitemize.pdf
Özel sektör, Vakıf ve Kamu sektörü ARGE harcamalarının ayırımı SaSaD'dan yazılı olarak talep edilerek alınmıştır.
ASELSAN ARGE harcamaları Kamuyu Aydınlatma Platformu (<http://www.kap.gov.tr/yay/Sirket/Sirket.aspx?sirketId=866&btnAra=Git>) Gelir gider tablolarından alınmıştır.

İç kaynaktan finanse edilen ARGE harcamaları ise özel sektör, kamu sektörü ve Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın iştiraklerinin yaptığı ARGE harcamaları olarak üç ayrımda SASAD'dan alınmıştır. Bu üç sektörden özel sektörün yaptığı ARGE harcamaları bizim incelememiz dışındadır. Kamunun iç kaynaktan yaptığı ARGE harcamaları ise daha önce incelediğimiz, askeri harcamaya yapan kamu kuruluşlarının harcamaları içinde yer almaktadır. Bu durumda Tablo 18'de yer alan ARGE harcamalarının içerisinde sadece Vakıf'ın iştiraklerinin yaptığı ARGE harcamaları dikkate alınacaktır. Bir karşılaştırma yapmak amacıyla İMKB'ye kayıtlı olduğu için gider tablolarına ulaşılan Aselsan'ın ARGE harcamalarına Tablo 18'de yer verilmiştir.

Tablo 17 ve 18'deki veriler birarada değerlendirilip ve eksik veriler için tahmin yapıldığında Tablo 19'da askeri amaçlı ARGE harcamaları toplamına ulaşılmaktadır. Bu ARGE harcamalarını askeri harcamalar hesabı içinde kullanacağız.

TABLO 19. Askeri Amaçlı ARGE Harcamaları, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
TSKGV iştiraklerinin askeri amaçlı ARGE harcamaları (iç kaynak)	25.000	25.725	35.756	53.687	44.538	50.000	50.000	50.000
TÜBİTAK'ın askeri amaçlı ARGE harcamaları	109.380	138.070	180.164	238.345	255.633	270.000	290.000	300.000
Toplam	134.380	163.795	215.920	292.032	300.171	320.000	340.000	350.000
Kaynak: Tablo 17 ve 18, italikler tahmindir.								

2.B.6. Dış kredi faiz ödemeleri

Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkındaki 4749 sayılı Kanun 2002 yılında kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte Hazine Müsteşarlığı'nın yayınladığı Kamu Borç Yönetimi raporlarında kamu idarelerinin dış proje kredileri anlaşmalarının bilgilerine ulaşmak mümkün olmaktadır. 2003, 2004 ve 2005 yıllarında dış proje kredi anlaşmaları sektörlere göre verilirken 2006 yılından sonra aylık olarak yayınlanan raporlarda kamu idaresinin ismi açıkça görülmektedir. 2006 yılından sonraki raporlarda Merkezi Yönetim kapsamındaki idareler tarafından alınan tüm dış proje kredileri ilgili olarak krediyi veren kuruluş, krediyi kullanan kamu idaresinin ismi, kredinin kullanılacağı projenin tanımı ve kredinin miktarı yer almaktadır.

4749 sayılı Kanun 14. maddesinde görüldüğü gibi, dış proje kredilerine ilişkin ödenekler ilgili yılların bütçesinde yer almaktadır. Alınan kredinin anapara ödemeleri kredinin alındığı kurumun ödeneklerine eklenmekte ve orada harcama olarak görülmektedir. Faiz ödemeleri ise finansman maliyeti olarak ilgili kurumun ödeneklerine konulmamaktadır. Bu nedenle mükerrerlik olmaması için, savunma amaçlı alınan dış kredilerin anapara ödemelerini askeri harcamalara eklemeyeceğiz.

Bu çalışma çerçevesinde elde edilebilen veriler ve 4749 sayılı Kanun ışığında, 2003 yılından sonra alınan askeri dış proje kredilerinin faiz ödemelerinin tahminini askeri harcamalara ekleyeceğiz. Daha önceki yıllarda alınan proje kredileri ile ilgili olarak Hazine Müsteşarlığı'ndan bilgi alınamamıştır.³¹

Tablo 20'de alınan dış proje giderlerinin toplamı ve savunma amaçlı alınan kredilerin miktarı görülmektedir. Ancak alınan bu kredilerin ticari anlaşmalar olması nedeniyle geri ödemesiz dönemleri ve vadeleri verilmemektedir. Ancak aynı raporda her yıl için alınan tüm proje kredilerinin ortalama ödemesiz dönemleri ve vadelerin ağırlıklı ortalamalarına yer verilmektedir. Tablo 20'nin 2. ve 3. sütunlarında bu bilgilere yer verilmiştir.

2003 yılıyla 2007 yılları arasında savunma amaçlı dış proje kredisi alımı ya yoktur ya da çok düşük miktarlardadır. 2008 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı Arama Kurtarma gemisi projesi için alınan kredi aynı yıl alınan toplam proje kredilerinin yüzde 12,6'sını oluştururken 2010 yılında savunma Sanayi Müsteşarlığı Yeni Tip Denizaltı projesi için alınan dış kredi aynı yıl için alınan proje kredilerinin yüzde 42,9'unu oluşturmaktadır.

Hazine Müsteşarlığı'nın Ocak 2011 tarihli Kamu Borç Yönetimi Raporu'nda yer alan bilgilere göre, toplam olarak Yeni Tip denizaltı projesi için 2.187.000.000 avroluk kredi anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın yüzde 85'lik kısmını oluşturan 1.878.000.000 avro Bayerische Landesbank'tan ihracat kredisi, yüzde 15'lik kısmını oluşturan 309.000.000 avro WestLB AG Londra şubesinden ticari kredi olarak alınmıştır.

31 Bilgi edinme kapsamında yapılan başvuruya Hazine Müsteşarlığı'nın cevabında 2000-2002 arası dış kredilerle ilgili bilgilerin yayınlanmasına yönelik çalışmaların sürdüğü belirtilmiştir.

TABLO 20. Merkezi Yönetim Kapsamındaki İdarelerin Dış Proje Kredi Anlaşmaları Arasında Savunma ile ilgili İdarelerin Kredileri, ABD doları

Tarih	Sektör/İdarenin ismi/kredinin konusu	Projenin Maliyeti Ortalaması (yıl)	Vadelerin Ağırlıklı Dönemlerin Ortalaması (yıl)	Geri Ödemesiz Finansmanı	Toplam Proje	Savunmanın payı
2003 Ocak-Eylül	Savunma ile ilgili proje kredisi yok	0	...	...	1.210.000.000	0,0
2004 Ocak-Eylül	Savunma ile ilgili proje kredisi yok	0	...	...	1.122.000.000	0,0
2005 Ocak-Eylül	Kamu yönetimi ve savunma	68.000.000	...	...	1.691.000.000	4,0
2006	Savunma ile ilgili proje kredisi yok	0	...	...	2.005.700.000	0,0
2007	MSB ve Sahil Güvenlik Komutanlığı	19.495.056	10,6	5,2	5.645.000.000	0,3
	MSB İstanbul ve İzmir tersaneleri için vinç alımı	7.495.056				
	Sahil Güvenlik Komutanlığı bir adet helikopter temini	12.000.000				
2008	Sahil Güvenlik Komutanlığı arama kurtarma gemisi projesi	520.502.410	12,9	5,5	4.136.000.000	12,6
2009	Savunma ile ilgili proje kredisi yok	0	11,2	5,2	5.067.000.000	0,0
2010	Savunma Sanayi Müsteşarlığı Yeni Tip Denizaltı Projesi	2.924.079.820	12,8	7	6.817.000.000	42,9
Kaynak: Toplam ve savunma projeleri kredileri için bkz. 2003-2005: Hazine Müsteşarlığı, Kamu Borç Yönetimi Raporu, Kasım 2003 - Kasım 2005; 2006-2010: Hazine Müsteşarlığı, Kamu Borç Yönetim Raporu, Ocak 2007 - Ocak 2011. Vade ortalamaları ve ödemesiz ortalama yıl bilgileri için bkz. Hazine Müsteşarlığı, Yıllık Kamu Borç Yönetimi Raporu, 2008-2011.						

Oldukça büyük bir kredi olan ve 2010 yılında alınan kredilerini neredeyse yarısına yaklaşan Yeni Tip Denizaltı projesi kapsamında Türkiye’de 6 adet denizaltı üretilecektir. Savunma Sanayi Müsteşarlığı internet sitesinde yayınlanan bilgilere göre, havadan bağımsız tahrik sistemine (AIP) sahip Yeni Tip Denizaltıların azami yerli katkı ile Gölcük Tersanesi Komutanlığı’nda inşa edilerek denizaltı inşası, entegrasyonu ve sistemleri konusunda bilgi birikimi ve tecrübe sağlanması amaçlanmaktadır. Ortak üretim olarak tasarlanan ve Almanya’dan Howaldswerke-Deutsche Werft (HDW) ve Birleşik Krallık’tan MarineForce International (MFI) ortak girişimi tarafından yürütülecek projedeki yerli alt yükleniciler arasında ise Aselsan, Havelsan, Milsoft, STM AŞ, Koç Bilgi ve Savunma, TÜBİTAK, Meteksan Savunma IDS ve AYESAŞ belirtilmektedir (www.ssm.gov.tr/anasayfa/projeler/denizAracлари/harpGemisi/Sayfalar/YeniTipDenizaltıProjesi__D.aspx).

22.07.2008 tarihinde, Başbakan Recep Tayip Erdoğan başkanlığında toplanan Savunma Sanayii İcra Komitesi toplantısında, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın ihtiyaçlarına yönelik yürütülen Yeni Tip Denizaltı Projesi’ni ilgilendiren önemli bir karar alındığı basına yansımıştı. Aynı haberde, Alman HDW firmasının ihracata yönelik geliştirdiği havadan bağımsız tahrik sistemine sahip 214 sınıfı denizaltıların, bugüne kadar Güney Kore Cumhuriyeti ve komşumuz Yunanistan tarafından seçildiği belirtilmektedir. Ancak 3 adedi Yunanistan’da inşa edilmek üzere 4 adet 214 sınıfı denizaltının alımını karara bağlayan Yunanistan, bazı teknik sorunları gerekçe göstererek inşası uzun süre önce tamamlanan ilk denizaltısı Papanikolis’i halen teslim almadığı; Güney Kore Donanması’nın ise Hyundai Heavy Industries tarafından inşa edilen 3 adet denizaltıdan ilkinin geçtiğimiz yıl teslim aldığını, fakat Kore basınında bu denizaltıda bazı teknik sorunlar yaşandığının iddia edildiğine yer verilmişti (www.savunmahaber.com/haberdetay.asp?haberid=1046&hid=1).

2011 yılında yerli basında da söz konusu projeye ilişkin eleştiriler (www.liberalses.com/gundem/2.5-milyar-euroluk-denizalti-ihalesi-skandali.aspx) ve Milli Savunma Bakanlığı’nın açıklamaları yer almıştır (www.haberturk.com/gundem/haber/615258-milli-savunma-bakanligindan-aciklama).

Hazine Müsteşarlığı ile yaptığımız görüşmelerde Yeni Tip Denizaltı projesi kredisinin geri ödemesiz süresi, vadesi ve faiz oranı ile ilgili bilgiler ticari bilgiler olduğu için alınamamıştır. Bu nedenle, savunma amaçlı alınan kredilerin yıllara göre bütçeye getireceği faiz yükü hesaplanırken ilgili yılın ortalamaları dikkate alınmış ve bu şekilde kredilerin yıllık yükleri tahmin edilmiştir (Tablo 21). Aynı yöntemle daha önce askeri amaçlı alınan kredilerin yıllara yönelik getireceği faiz yükleri de hesaplanmıştır (Tablo 21).

Örneğin, 2010 yılında Yeni Tip Denizaltı projesi için alınan kredi 2.924.079.820 dolardır. 2010 yılı kredilerinin geri ödemesiz dönemi 7 yıl, vadesi ise 13 yıl olarak hesaplandığında, Yeni Tip Denizaltı projesi için 2018 yılı ile 2030 yılı arasında faiz ödemesi tahmini Tablo 21’in ilk sütunundan izle-

nebilir. Tablo 21’de yer alan her sütun, ilgili yıl alınan dış projenin, ortalama vade ve yüzde 5 faiz oranı üzerinden yapılan, yıllara yönelik faiz planı tahminini vermektedir.

TABLO 21. Askeri Amaçlı Dış Kredili Anlaşmaların Faiz Ödemelerinin Yıllara göre Tahmini

	Savunma Sanayi Müşterileri Yeni Tip Denizaltı Projesi Ödeme Projeksiyonu (kreditin alınma yılı 2010) ABD doları	Sahil Güvenlik Komutanlığı Arama Kurtarma Gemisi Projesi Ödeme Projeksiyonu (kreditin alınma yılı 2008) ABD doları	MSB Vinç ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Helikopter Projeleri Ödeme Projeksiyonu (kreditin alınma yılı 2007) ABD doları	Savunma Amaçlı Projenin Ödeme Projeksiyonu (kreditin alınma yılı 2005) ABD doları	FMS Kredileri Ödeme Planı ABD doları	Toplam Ödeme Projeksiyonu ABD doları	Döviz kuru (Ortalama döviz kuru)	Toplam Ödeme Projeksiyonu bin TL
2006					107.000.000	107.000.000	1,431	153.129
2007					95.000.000	95.000.000	1,302	123.643
2008					82.000.000	82.000.000	1,293	106.019
2009					69.000.000	69.000.000	1,547	106.743
2010					57.000.000	57.000.000	1,500	85.521
2011				4.320.561	44.000.000	48.320.561	1,600	72.481
2012				4.030.382	31.000.000	35.030.382	1,600	52.546
2013			1.238.670	3.702.560	20.000.000	24.941.231	1,600	37.412
2014			1.152.490	3.369.020	11.000.000	15.521.510		
2015		34.787.609	1.061.837	3.018.172	5.000.000	43.867.619		
2016		32.846.542	969.196	2.656.562		36.472.301		
2017		30.891.308	866.317	2.261.301		34.018.927		
2018	205.599.392	28.661.505	760.815	1.852.973		236.874.686		
2019	194.126.598	26.402.552	649.838	1.423.457		222.602.444		
2020	182.570.021	24.026.380	534.601	974.383		208.105.384		
2021	169.390.669	21.587.393	410.388	496.546		191.884.996		
2022	156.038.982	18.900.873	281.227			175.221.082		
2023	141.994.467	16.135.434	145.364			158.275.265		
2024	127.578.640	13.226.495				140.805.136		
2025	111.699.835	10.195.176				121.895.010		
2026	95.354.535	6.949.427				102.303.961		
2027	78.161.067	3.563.820				81.724.887		
2028	60.244.220					60.244.220		
2029	41.060.057					41.060.057		
2030	21.049.216					21.049.216		
TOPLAM	1.584.867.698	268.174.514	8.070.744	28.105.920	521.000.000	2.410.218.876		
Kaynak: Bkz. Tablo 20; FMS Kredileri için bkz. Günlük Şenesen, G., 2002, Tablo VII.4, s. 112. Faiz oranı % 5 alınmıştır.								

Tablo 21’de ayrıca, FMS kredilerinin faiz ödemeleri yer almaktadır. Dış borç proje kredileri dışında, Türkiye’nin ABD’den aldığı askeri yardımların 1972 yılından sonra proje kredisine, 1993 yılından itibaren yüzde 5 faizli FMS kredilerine dönüştürüldüğü belirtilmektedir.³²

Bu çalışma çerçevesinde izlediğimiz dönem olan 2006-2013 yılları için Tablo 21’in son sütununda dış kredi faiz ödemesi görülmektedir. 2003 yılı öncesi FMS dışında savunma amaçlı dış kredi alınıp alınmadığı bilgisine ulaşamadığı için bu harcamaları düşük tahmin etmiş olma olasılığı mevcuttur. Denizaltı kredisinin geri ödemelerinin tahmini başlangıç yılı olan 2018 yılından sonra dış kredi faiz ödemelerinin askeri harcamalar üzerindeki etkisi yükselecektir.

³² FMS kredileri ile ilgili bilgiler için bkz. Günlük Şenesen, G., 2002.

2.C. Verilere Ulaşılamayan Askeri Harcamalar

Verilerine ulaşamayan iki önemli askeri harcama bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı tarafından yapılan askeri proje harcamalarıdır. İkincisi ise SIPRI yöntemine göre askeri harcamalar kapsamında değerlendirilen Silahlı Kuvvetler'den emekli askeri ve sivil personele ödenen emekli maaşlarıdır. Bu iki harcama çeşitli yöntemler kullanılarak aşağıda tahmin edilecektir.

2.C.1. Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (TSKGV)

Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, “silahlı kuvvetlerin güçlendirilmesi, ihtiyaç duyulan silah, araç ve gereçleri yurt içinde üretecek seviyede bir savunma sanayi kurularak dışa bağımlılığın asgariye indirilmesi amacıyla” 1987 yılında kurulmuştur. Vakfın amaçları arasında ticari işletmeler kurmak, ticari işletmelere ortak olmak bulunmaktadır. Bu çerçevede, Vakıf doğrudan ve dolaylı olarak toplam 18 şirkete iştirak etmektedir.

Hazine Müsteşarlığı'nın 2007 KIT raporunda, “Vakıf, Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay ikinci Başkanı, Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı ve Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Müsteşarı'ndan oluşan Mütevelli Heyeti tarafından yönetilmektedir. (...) Özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren bu şirketlerde pay sahibi olan Vakfın yönetim kontrolü devlet görevlilerinde olduğundan, bu şirketler kamu işletmesi olarak KIT Raporu'na eklenmiştir” denilmektedir. Gerçekten de, TSGV önemli askeri harcamalar yapan bir kurumdur. Bu kuruma ve iştiraklerine kamu bütçesinden bir kaynak aktarılmamaktadır. Ancak yönetimi devlet kontrolünde olan Vakıf, Silahlı Kuvvetler'in çeşitli askeri harcamalarına destek olmaktadır.

Ancak Vakıfın gelir ve giderleri ile ilgili en son verilerin 2000 yılına ait olması³³ Vakıfın askeri proje harcamalarının, askeri harcamaların izlenmesi çalışmalarına dahil edilmesini zorlaştırmaktadır.

Bütçeden Vakıf'a bir kaynak transferi yapılmamaktadır. Bu anlamda, Vakıfın yaptığı harcamalar kamunun askeri harcamalarının hesabında dikkate alınmayabilir ise de giderleri incelendiğinde kamu silah harcaması sayılacak harcamalarının olduğu görülebilir. Çünkü Vakıf iştiraklere yönelik sermaye artışı ve idari harcamaların yanısıra silah üretmeye yönelik proje giderlerinde bulunmaktadır. Nitekim, 2009 yılının başında basında yer alan konuşmasında Vakıf Genel Müdürü “Son 5 yılda TSK projelerine yaklaşık 100 milyon YTL aktarıldı” ifadesini kullanmıştır.³⁴ SIPRI metodolojisine göre esas olarak Fon'un giderlerinin askeri harcamalar arasında sayılması gerekmektedir.

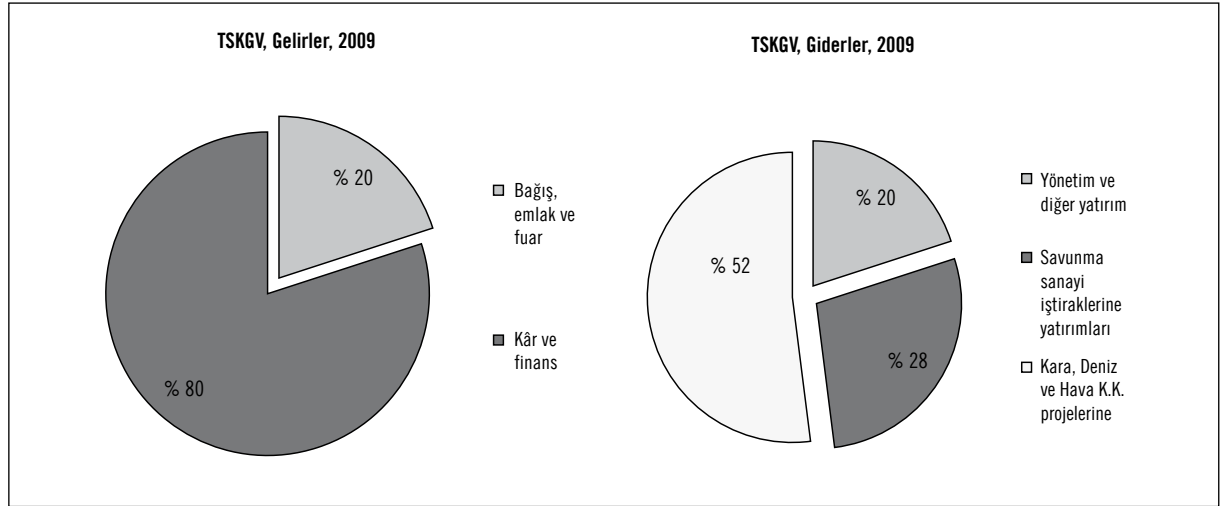
2010 yılında yayınlanmış olan 2010-2011 Tanıtım Kitabı'nda kâr ve finans gelirinin Vakıfın toplam gelirlerinin yüzde 80'ini oluşturduğu, bağışlar, kira ve fuar gelirlerinin ise gelirlerin yüzde 20'sini oluşturduğu belirtilmektedir. Giderler olarak ise toplam giderlerin yüzde 20'sinin yönetim ve diğer yatırım giderleri yüzde 28'sinin savunma sanayi iştiraklerine yatırım, nihayet yüzde 52'sinin ise Kara, Deniz ve Hava Kuvvet Komutanlıkları projelerine aktarım olduğu belirtilmektedir (Çizim 2). Askeri harcamaların izlenmesi açısından giderlerin yüzde 52'sini oluşturan askeri projelere yönelik harcamanın hesaplanması bizim çalışmamız açısından gereklidir.

Vakıfın giderlerini TL ya da dolar cinsinden bulabileceğimiz bir kaynağa ulaşamadığımızdan giderlerin tahmin edilebilmesi için yöntem geliştirmek gerekmektedir. Bunun için öncelikle Vakıfın yıllık gelir ve giderlerinin eşit olduğu varsayımıyla hareket edersek, gelirlerin yüzde 20'sini oluşturan bağış, kira ve fuar gelirleri ile harcamaların yüzde 20'sini oluşturan yönetim ve diğer yatırımlara harcadığını düşünebiliriz. Bu durumda gelirlerin yüzde 80'ini oluşturan kâr ve faiz gelirlerini hesaplayabilirsek bu gelirlerin yüzde 28'inin iştiraklerin yatırımlarına, yüzde 52'sinin ise askeri projelere eşit olduğunu söyleyebiliriz (Çizim 2).

33 Günlük Şenese, G., 2002.

34 Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Genel Müdürü'nün konuşması, aktaran <http://trmmilitary.com/turkce/haberler/tsk-yi-guclendirme-vakfi-40-ulkeye-ihracat-yapan-20-sirketli-bir-dev-2.html>

ÇİZİM 2: TSKGV Gelir ve Gider Payları

Kaynak: TSKGV, 2010-2011 Tanıtım Kitabı, www.tskgv/tskgv/bo2.pdf

Bu çalışmada yukarıdaki bilgileri izleyerek önce Vakıfın kâr ve faiz gelirlerini hesaplamaya çalıştık. Bu yöntemi tercih etmemizin nedeni Vakıfın 6 adet iştirakinin 4 tanesinin ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu yayınları dahilinde kâr verilerinin yayınlanıyor olmasıdır.

Vakıfın 6 adet çoğunluk iştiraki bulunmaktadır: Sermayesinin yüzde 50'den fazla payına sahip olduğu 6 bağlı ortaklık ASELSAN, TUSAŞ/TAI, HAVELSAN, ROKETSAN, ASPILSAN ve İŞBİR'dir. Azınlık payına sahip olduğu 8 iştiraki (TAPASAN, TÜRKTIPTAN, NETAŞ, DITAŞ, MERCEDES BENZ TÜRK, TEI, HEAŞ, HTR'dir. Bağlı ortaklıkların paylarından dolayı 4 dolaylı bağlı ortaklık STM, MİKES, EHSİM ve ESDAŞ'dir (Tablo 22).

6 adet iştirakinin içinden ASELSAN, TUSAŞ/TAI, HAVELSAN, ROKETSAN ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu verileri kapsamında yayınlanmaktadır. ASPILSAN ve İŞBİR ise ilk 1000 şirket arasında bulunmayan firmalardır. Bu 6 firmanın satış, ihracat ve çalışan personel sayıları toplam olarak TSKGV tanıtım kitabında verilmektedir.

TABLO 22. TSKGV'nin Pay Sahibi Olduğu Şirketler

Bağlı Ortaklıklar	TSKGV Payı (%)
İşbir Elektrik Sanayii A.Ş.	99,76
Havelsan Hava Elektronik Sanayii ve Ticaret A.Ş.	98,90
Aspilsan Askeri Pil Sanayii ve Ticaret A.Ş.	97,70
Aselsan Elektronik Sanayii ve Ticaret A.Ş.	84,58
TAI Tusaş Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.	54,49
Roketsan* Roket Sanayii ve Ticaret A.Ş.	35,50
İştirakler	
TAPASAN Hassas Mekanik ve Elektronik San. ve Tic. A.Ş.	25,00
Turktipsan Sağlık Turizm Eğitim ve Ticaret A.Ş.	20,00
DITAŞ Deniz İşletmeciliği ve Tankerciliği A.Ş.	20,00
Netaş Nortel Networks Netaş Telekomünikasyon A.Ş.	15,00
Mercedes-Benz Türk A.Ş.	5,00
TEI Tusaş Motor Sanayii A.Ş.	3,02
HEAŞ Havaalanı İşletme ve Havacılık Endüstrileri A.Ş.	1,19
HTR Havelsan Teknoloji Radar Sanayii ve Ticaret A.Ş.	0,01
Dolaylı İştirakler	
MİKES Mikrodalga Elektronik Sistemler A.Ş.	82,01
EHSİM Elektronik Harp Sistemleri Mühendislik ve Ticaret A.Ş.	50,43
STM Savunma Teknolojileri Mühendislik A.Ş.	50,07
ESDAŞ Elektronik Sistemler Destek Sanayi ve Ticaret A.Ş.	48,01

* Roketsan'ın %15'i Aselsan ve % 5'i Havelsan'a aittir.

Kaynak: www.tskgv.org.tr

Tablo 23'te TSKGV Tanıtım Kitabı ile ISO, 500 Büyük Sanayi Kuruluşu yayınları içinde yer alan TSKGV'nin iştirakleri ile ilgili veriler görülmektedir. Tablo 23'te her iki kaynaktan yer alan veriler karşılaştırıldığında, ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu yayınlarından ulaşılan 4 adet büyük bağlı ortaklığının verileri dikkate alınarak elde edilecek olan toplam kârlılık verilerinin önemli bir eksiklik göstermeyeceği anlaşılmaktadır.

TABLO 23. TSKGV'ye Bağlı Ortaklarla İlgili Verilerin Karşılaştırılması

	TSKGV 201-2011 Tanıtım Kitabı*	İSO 500 Büyük Sanayi yayını**
Bağlı ortaklarda toplam istihdam	9.000	8.838
2007 toplam satışları	1,3 milyar TL	1.200.850.270
2008 toplam satışları	1,4 milyar TL	1.310.205.609
2009 toplam satışları	1,7 milyar TL	1.672.131.299
2007-2009 İhracat payı	0,30	0,28
*Aselsan, Tusaş, Havelsan, Roketsan, Aspişan ve İşbir'in verilerini içermektedir. Kaynak: TSKGV, 2010-2011 Tanıtım Kitabı www.tskgv.org.tr/tskgv/bo2.pdf **Aselsan, Tusaş, Havelsan, Roketsan'ın verilerini içermektedir. Kaynak: www.iso.org.tr		

Bu durumda, ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu yayınlarından yola çıkarak 4 bağlı ortaklığın kârlılığını ve bu firma kârlılıklarından TSKGV'nin toplam kâr gelirlerini bulmak mümkün olacaktır. Tablo 24'te ilk üç sütunda ISO 500 Büyük Sanayi Kuruluşu yayınlarından alınan veriler bulunmaktadır. Altıncı sütundaki dönem kârı/zararı verilerinden TSKGV iştirak payı dikkate alınarak TSKGV'nin net kâr payı hesaplanmıştır. Söz konusu bağlı kuruluşların kârlarının ne oranda dağıtıldığına ilişkin ulaşılabilen bilgi İMKB'ye kayıtlı olan ASELSAN'ın dağıtılan kârlarının oranıdır. Kamuyu Aydınlatma Platformu internet sayfasında yer alan ASELSAN'ın özkaynak tablolarından dağıtılan kârların oranı hesaplanmış ve stopaj düşürülerek dağıtılan net kârlar hesaplanmıştır (Tablo 24, 7. sütun). Çizim 2'de görüldüğü üzere, bu kârların TSKGV giderlerinin yüzde 80'ini karşıladığı ve bunun içinde yüzde 52 TSK projelerine katkı olarak harcandığı bilgisini kullanarak, Tablo 24'ün son sütununda TSK projelerine Vakıf tarafından yapılan yıllık katkıya ulaşılmıştır.

Tablo 24'ün son sütununda yer alan Vakıf'ın 2005-2009 arası TSK projelerine yaptığı katkıların toplamı 114.227.814 TL olarak elde edilmektedir, ki bu da Vakıf Genel Müdürü'nün son 5 yılda TSK projelerine yaklaşık 100.000.000 TL katkıda bulunduğu yönündeki açıklamasına çok uygun bir rakamdır. Tablo 24'te yer alan tahminimizde Vakıf yetkilileri tarafından yapılan açıklamalar içinde tek TL cinsinden veri olan bu veriye (5 yılda 100.000.000 TL katkı) çok yakın bir katkı miktarı (5 yılda 114.227.814 TL) bularak gerekli sağlamayı da yaptığımız düşünülebilir.

TABLO 24. TSKGV'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşuna Dahil olan Bağlı Ortaklarının Verileri ve TSKGV'nin Silahlı Kuvvetlerin Projelerine Katkıları Tahmini, TL

	Üretimden Satışlar (net TL)	Brüt Katma Değer	Dönem Kârı/ Zararı	TSKGV İştirak Payı	TSKGV'nin Kâr Payı	Dağıtılan Kâr (Brüt) Oran %30	Dağıtılan Kâr (Net) % 15 Stopaj	TSK PROJELERİNE KATKI 52/80
2005								
ASELSAN	410.536.352	260.842.892	99.057.267	86	84.773.209	25.431.963	21.617.168	14.051.159
TUSAŞ Havacılık	119.334.911	103.504.408	5.349.205	54	2.914.782	874.435	743.269	483.125
HAVELSAN	122.326.863	80.971.739	6.049.133	99	5.982.593	1.794.778	1.525.561	991.615
ROKETSAN	..	..	..					
Toplam	652.198.126	445.319.039	110.455.605		93.670.583	28.101.175	23.885.999	15.525.899
2006								
ASELSAN	468.508.917	304.079.802	98.216.792	86	84.053.931	25.216.179	21.433.752	13.931.939
TUSAŞ Havacılık	188.372.678	180.904.922	26.213.390	54	14.283.676	4.285.103	3.642.337	2.367.519
HAVELSAN	183.152.149	71.144.541	11.092.324	99	10.970.308	3.291.093	2.797.429	1.818.329
ROKETSAN	..	..	..					
Toplam	840.033.744	556.129.265	135.522.506		109.307.915	32.792.375	27.873.518	18.117.787
2007								
ASELSAN	597.652.418	366.314.062	110.942.718	86	94.944.778	26.584.538	22.596.857	14.687.957
TUSAŞ Havacılık	248.856.814	197.350.842	61.336.660	54	33.422.346	9.358.257	7.954.518	5.170.437
HAVELSAN	230.285.686	73.220.091	2.825.832	99	2.794.748	782.529	665.150	432.347
ROKETSAN	124.055.352	33.426.197	-3.642.118	36	-1.292.952	-362.027	-307.723	-200.020
Toplam	1.200.850.270	670.311.192	171.463.092		129.868.920	36.363.298	30.908.803	20.090.722
2008								
ASELSAN	676.580.132	351.941.761	29.619.865	86	25.348.680	12.167.367	10.342.262	6.722.470
TUSAŞ Havacılık	287.151.678	266.725.032	1.860.307	54	1.013.681	486.567	413.582	268.828
HAVELSAN	208.152.658	69.807.630	11.306.178	99	11.181.810	5.367.269	4.562.178	2.965.416
ROKETSAN	138.321.141	57.202.995	10.207.297	36	3.623.590	1.739.323	1.478.425	960.976
Toplam	1.310.205.609	745.677.418	52.993.647		41.167.762	19.760.526	16.796.447	10.917.691
2009								
ASELSAN	843.613.779	512.984.097	215.832.725	86	184.709.646	57.259.990	48.670.992	31.636.145
TUSAŞ Havacılık	527.889.134	350.392.998	130.102.110	54	70.892.640	21.976.718	18.680.211	12.142.137
HAVELSAN	190.135.418	120.136.874	29.145.121	99	28.824.525	8.935.603	7.595.262	4.936.920
ROKETSAN	110.492.968	65.773.372	14.152.563	36	5.024.160	1.557.490	1.323.866	860.513
Toplam	1.672.131.299	1.049.287.341	389.232.519		289.450.970	89.729.801	76.270.331	49.575.715
TSK Projelerine Toplam Katkı (2005-2009)								114.227.814
Kaynak: İlk üç sütun:İSO, Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, 2005 - 2009. 4. sütun: TSKGV'nin payı TSKGV, 2010-2011 Tanıtım Kitabı www.tskgv.org.tr/tskgv/bo2.pdf 5. sütun: Yıllık dağıtılan kâr oranları ASELSAN için Kamuyu Aydınlatma Platformu'ndan özsermaye değişim tablolarından bulunmuş ve her yıl için diğer firmalara da bu oran uygulanmıştır.								

Vakıfın tahmin edilen harcamaları toplam askeri harcamalarla karşılaştırıldığında son derece düşüktür. Vakıfın harcamalarının toplam harcamalara eklenmesi durumunda askeri harcamaların hesaplanmasında önemli bir değişiklik yaratmayacağı düşünülebilir.

SaSaD'nın Savunma Sanayi Anketi sonuçlarına göre, toplam savunma sanayi cirosunda üç grup etkili olmaktadır. Bunlardan birincisi özel sektör, ikincisi kamu kurumları (MKEK, tersaneler vb.) ve TSKGV iştirakleridir. SaSaD Savunma Sanayi Anketi sonuçlarına dayanılarak verilen bilgiye göre, toplam ciro içinde TSKGV iştiraklerinin cirosu 2008 yılında yüzde 28 iken 2009 yılında yüzde 36'ya ve 2010 yılında yüzde 42'ye yükselmiştir. Diğer yandan, 2009 yılında TSKGV iştirakleri içinde en büyük ciroya sahip olan ASELSAN'ın brüt kârları 2007-2009 arası iki yıl için yüzde 127 artmıştır, aynı iki yılda GSMH büyümesi yüzde 13'tür. Bu iki veriye dayanılarak TSKGV'nin askeri projelere yaptığı katkının önümüzdeki yıllarda artacağı ve en az 2009 yılında yapılan katkı kadar olacağı düşünülebilir.

2.C.2. Silahlı Kuvvetler'den emekli personelin emeklilik ödemeleri

Daha önce belirtildiği gibi, SIPRI yönteminde Silahlı Kuvvetler bünyesinde çalışan sivil ve askeri personelin emekli olduklarında sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları emekli aylıklarının askeri harcamalar içinde dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye'de emeklilere SGK üzerinden ödenen toplam sigorta ödemeleri (emeklilik aylıkları) bilinmektedir. Ancak bu miktarın ne kadarının Silahlı Kuvvetler'den emekli olan sivil ve askeri personele yönelik olduğu ile ilgili yayınlanmış veri bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında tahmin yapılarak üretilmeye çalışılacaktır.

SIPRI her yıl Şubat ayında açıkladığı ve yıllık olarak yayınladığı SIPRI yıllıklarda Türkiye'nin askeri harcamalarına ordudan emekli personelin emeklilik ödemeleri de dahildir.³⁵ SIPRI'nın ilan ettiği Türkiye'nin askeri harcamaları ile bu çalışmanın sonunda elde edilecek Türkiye'nin askeri harcamalarının karşılaştırılabilmesi için bu çalışmada da böyle bir tahminin yapılması mutlaka gereklidir.

Bu çalışmada önce Merkezi Yönetim kapsamındaki genel ve özel bütçeli kurumların toplam personel giderleri (sosyal güvenlik kurumlarına ödemeler dahil) içinde askeri kurumların personel giderlerinin oranı hesaplanacaktır (Tablo 25). Tablo 25'in son satırından görülebileceği gibi, 2006 ile 2010 yılları arasında bu oran yüzde 14 ile yüzde 15,6 arasında olmaktadır. 2011 ve sonrası için yüzde 14,3 olarak öngörülmektedir. Bu oranı hesapladıktan sonra şu varsayımı yapıyoruz: Eğer, örneğin 2009 yılında, Merkezi Yönetim kapsamındaki idarelerin (genel ve özel bütçeli) personel giderleri içinde askeri kurumların personel giderlerinin oranı yüzde 14,7 ise, SGK'nın toplam kamu çalışanlarına yaptığı emeklilik ödemeleri (eski Emekli Sandığı) içinde Silahlı Kuvvetler'den emekli olmuş personele yaptığı emekli aylığı ödemesinin oranı da yüzde 14,7'dir.

TABLO 25. Merkezi Yönetim Kapsamındaki Askeri İdarelerin Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Milli Savunma Bakanlığı Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri	5.070.226	5.629.680	6.177.348	6.893.533	7.594.298	8.961.014	9.696.977	10.415.952
Jandarma Genel Komutanlığı Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri	1.534.377	1.731.995	1.942.118	2.254.374	2.494.317	2.944.934	3.186.957	3.424.053
Sahil Güvenlik Komutanlığı Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri	65.815	76.208	87.081	101.485	119.676	139.222	150.669	161.854
Savunma Sanayi Müsteşarlığı Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri	8.559	9.797	11.903	15.297	17.513	19.943	21.589	23.210
Toplam Askeri Kurumlar Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri (1)	6.678.977	7.447.680	8.218.450	9.264.689	10.225.804	12.065.113	13.056.192	14.025.069
Genel Bütçeli İdareler Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri Toplamı	38.622.984	44.078.291	49.328.256	56.263.375	65.210.357	74.874.005	80.919.225	86.918.341
Özel Bütçeli İdareler Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri Toplamı	4.137.356	5.144.519	5.731.388	6.689.015	7.926.903	9.860.258	10.671.507	11.465.375
Merkezi Yönetim Personel Giderleri ve SGK Ödemeleri (2)	42.760.340	49.222.810	55.059.644	62.952.390	73.137.260	84.734.263	91.590.732	98.383.716
Oran (1/2) x 100	15,6	15,1	14,9	14,7	14,0	14,2	14,3	14,3
Kaynak: 2006-20010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.								

35 SIPRI'nın yayınladığı Türkiye ve dünya ülkelerinin askeri harcamaları aşağıda ele alınacaktır.

SGK tarafından yapılan toplam emeklilik sigortası ödemeleri (emekli aylığı ödemeleri) her yıl yayınlanan Bütçe Gerekçesi'nin eklerinde yer almaktadır (Tablo 26, 1. satır). Bu ödemeler içerisinde eski Emekli Sandığı (kamu kurumları personeli), Sosyal Sigortalar Kurumu (özel sektör personeli) ve Bağkur (kendi hesabına çalışan) emeklilerinin emeklilik aylığı ödemeleri yer almaktadır. SGK'nın yaptığı sigorta ödemelerinin ne kadarının kamu kurumları personeline yönelik olduğunun bulunması için elimizdeki son kaynak 2007 yılı Bütçe Gerekçesi'nde yer alan her üç kurumun ayrı ayrı olarak verilmiş gelir ve gider tablolarıdır. Bilindiği gibi, bu üç kurum daha sonra birleştirilmiş ve gelir ve gider tabloları ortak olarak verilmeye başlanmıştır. 2007 yılı Bütçe Gerekçesi'nde yer alan tablolardan görülebileceği gibi, Emekli Sandığı emekli ödemelerinin toplam içindeki oranı yüzde 33'tür. Bu oranın sabit kaldığı varsayımıyla, Tablo 26'nın ikinci satırında görülen kamu kurumlarından emekli olanlara yapılan emekli aylığı ödemelerinin toplamına ulaşılmaktadır.

Kamu kurumlarından emekli olanlara yapılan emekli aylığı ödemelerinin ne kadarının Silahlı Kuvvetler'den emekli olan personele yapıldığının hesaplanmasında Tablo 25'in son satırında hesaplanan oranlar kullanılmıştır. Tahmin etmeye çalıştığımız Silahlı Kuvvetler'den emekli sivil ve askeri personelin personel giderlerine Tablo 26'nın son satırında ulaşılmaktadır.

TABLO 26. Emekli Sivil ve Askeri Ordu Personeli Sigorta Ödemeleri, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
SGK emeklilik sigortası (emekli aylığı) ödemeleri (Emekli Sandığı, SGK ve Bağkur toplamı)	44.786.000	52.736.000	59.647.000	68.051.000	79.668.000	92.882.000	103.164.000	113.453.000
Kamu kurumlarından emekli olanlara (Emekli Sandığı) yapılan emeklilik aylığı ödemeleri	14.779.380	17.402.880	19.683.510	22.456.830	26.290.440	30.651.060	34.044.120	37.439.490
Emekli sivil ve askeri ordu personeli sigorta ödemelerinin Emekli Sandığı toplam sigorta ödemeleri içindeki payı	15,6	15,1	14,9	14,7	14,0	14,2	14,3	14,3
Emekli sivil ve askeri ordu personeli sigorta ödemeleri	2.308.474	2.633.151	2.938.049	3.304.967	3.675.840	4.364.333	4.852.964	5.337.178
Kaynak: 1. satır: www.bumko.gov.tr, Bütçe Gerekçesi, 2008-2011, Ek 1 Veri Kaynak Listesi, kaynak no 4. 2. satır: 2007 yılı Bütçe Gerekçesi, Bölüm XII'den Emekli Sandığı emekli ödemelerinin oranının % 33 olduğu görülmektedir. 3. satır: Tablo 25'in son satırından alınmıştır.								

2.D. Toplam Askeri Harcamalar

Bu başlık altında, 2. bölümde incelenen tüm askeri harcamalar bir arada gösterilerek askeri harcamaların toplamına ulaşılabacaktır. Elde edilen verilerin GSYH'ya oranları alınarak diğer ülkelerin askeri harcamaları ile karşılaştırılacak ayrıca Türkiye'nin çeşitli sosyal harcamaları ile karşılaştırılarak yorumlanmaya çalışılacaktır.

2.D.1. Askeri harcamaların gelişimi: 2006-2013

Tablo 27'de önce izlenebilen askeri harcamalar ve bazı kısıtlar altında izlenebilen askeri harcamaların toplamı ile GSYH'ya oranları yer almaktadır (Tablo 27, A+B). Çalışmada hesaplanan toplam askeri harcamaların GSYH'ya oranının yıllar itibarıyla küçük değişiklikler göstermekle birlikte yüzde 2'nin biraz üzerinde olduğu görülmektedir.

Her yıl Türkiye'nin toplam askeri harcamalarını açıklayan SIPRI'nin sonuçları ile bu çalışmadan elde edilen sonuçların karşılaştırılması için TSKGV tarafından askeri projelere katkı olarak yapılan gi-

derlerin tahmini ve Silahlı Kuvvetler'den emekli olan sivil ve askeri personele yönelik emeklilik ödemelerinin tahmininin eklenmesi gerekmektedir. Bu çalışma çerçevesinde, verilere ulaşamadığı için tahmin edilen bu iki harcamadan (Tablo 27, C) TSKGV'nin askeri projelere yönelik giderleri önemli bir artış gösterse de merteye olarak askeri harcamalar içinde önemli bir büyüklük oluşturmamaktadır. Ancak Silahlı Kuvvetler'den emekli olanlara yönelik yapılan emeklilik ödemeleri Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı harcamalarından sonra gelen en büyük kalem olmaktadır. Tablo 27'de SIPRI uyumlu askeri harcamaların verildiği satırda (Tablo 27, A+B+C) askeri harcamaların GSYH'ya oranı yüzde 2'lerden yüzde 2,5'lara çıkmaktadır.

TABLO 27. Toplam Askeri Harcamalar, bin TL

A: İZLENEBİLEN ASKERİ HARCAMALAR	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
MILLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	11.564.269	11.844.535	12.738.527	14.671.177	14.990.343	16.960.077	18.094.488	19.221.481
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	2.629.821	2.771.471	3.233.138	3.771.998	4.158.563	4.566.662	4.891.115	5.207.620
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	116.534	169.885	191.172	191.934	222.443	316.247	338.763	356.748
SAVUNMA SANAYİ MÜSTEŞARLIĞI	16.085	21.394	21.736	27.102	31.830	32.014	33.195	35.373
SAVUNMA SANAYİ DESTEKLEME FONU	1.540.210	1.541.143	2.195.533	2.244.934	2.755.752	3.014.561	3.350.214	3.682.139
B: KISITLI OLARAK İZLENEN ASKERİ HARCAMALAR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
MKEK'ye BÜTÇEDEN TRANSFERLER	24.720	39.680	48.000	50.000	52.000	40.000	240.000	30.000
KÖY KORUCULARININ MAAŞLARI	312.276	369.024	331.246	372.392	384.186	400.000	400.000	400.000
GİZLİ HİZMET GİDERLERİ	292.939	354.149	399.196	464.955	547.420	600.000	650.000	700.000
Başbakanlık Örtülü Ödenek	227.000	266.000	290.982	341.871	390.442	..	..	..
ASKERİ AMAÇLI ARGE HARCAMALARI	134.380	163.795	215.920	292.032	300.171	320.000	340.000	350.000
DIŞ KREDİ GERİ ÖDEMELERİ	153.129	123.643	106.019	106.743	85.521	72.481	52.546	37.412
TOPLAM ASKERİ HARCAMALAR (A+B):	16.784.363	17.398.719	19.480.486	22.193.267	23.528.229	26.322.042	28.390.321	30.020.773
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000	1.098.807.000	1.215.000.000	1.343.000.000	1.485.000.000
ASKERİ HARCAMALARIN GSYH'YA ORANI (%)	2,21	2,06	2,05	2,33	2,14	2,17	2,11	2,02
C. TAHMİN EDİLEN ASKERİ HARCAMALAR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
TSKGV ASKERİ PROJELER İÇİN GİDER TAHMİNLERİ	18.118	20.091	10.918	49.576	50.000	50.000	50.000	50.000
SİLAHLI KUUVETLER'DEN EMEKLİ SİVİL VE ASKERİ PERSONELİN EMEKLİLİK ÖDEMELERİ TAHMİNİ	2.308.474	2.633.151	2.938.049	3.304.967	3.675.840	4.364.333	4.852.964	5.337.178
SIPRI UYUMLU ASKERİ HARCAMALAR (A+B+C):	19.110.955	20.051.961	22.429.453	25.547.809	27.254.069	30.736.374	33.293.285	35.407.951
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000	1.098.807.000	1.215.000.000	1.343.000.000	1.485.000.000
SIPRI UYUMLU ASKERİ HARCAMALARIN GSYH'YA ORANI (%)	2,52	2,38	2,36	2,68	2,48	2,53	2,48	2,38
Kaynak: Tablo 4-26 arası. İtaliyeler tahmindir. GSYH için bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 10.								

TL cinsinden incelendiğinde askeri harcamalarda cari fiyatla bir artış gerçekleşmiş ve öngörül-
müş olsa da GSYH'ya oranı oldukça sabittir. 2009 yılında görülen artış esas olarak 2008 dünya krizi
sonrası Türkiye'nin GSYH'sında görülen daralmadan kaynaklanmaktadır. Bu yıl dışında 2006 yılı ve
sonrasında gerçekleşmiş ve gerçekleşmesi öngörülen askeri harcamaların GSYH'ya oranının sabit kal-
dığı söylenebilir.

2.D.2. Askeri harcamaların uluslararası karşılaştırması

Tablo 28'de Türkiye'nin SIPRI tarafından üretilmiş askeri harcamalarının TL ve GSYH'ya oranı
1988 yılından itibaren görülmektedir (Tablo 28, 2 ve 3. sütun). Bu çalışma çerçevesinde yapmış oldu-
ğumuz, Tablo 27'de yer alan askeri harcama verileri ve bunların GSYH'ya oranına da Tablo 28'de (sü-
tun 4 ve sonrası) yer verilmektedir. SIPRI'nın kendi yayınladığı verilerle (sütun 2 ve 3), bu çalışma
çerçevesinde üretilen SIPRI uyumlu askeri harcama (sütun 6 ve 7) verileri uyumaktadır.

Tablo 28'de yer alan askeri harcamaların GSYH'ya oranı ile ilgili olarak Türkiye'nin askeri harca-
malarının uzun dönemli bir değerlendirilmesi yapılabilir. Çizim 3'te de görülebileceği gibi, SIPRI ta-
rafından üretilen askeri harcamaların GSYH'ya oranı (silahlı kuvvetlerden emekli sivil ve askeri per-

sonelin emeklilik ödemeleri dahil) 1988 yılında yüzde 2,2’de iken hızla yükselmeye başlamış ve 1994 yılında yüzde 3’ü aşmıştır. 1994 yılından sonra askeri harcamalardaki artış devam ederek 1999 yılında en yüksek seviyesi olan yüzde 4’e ulaşmıştır. 2002 yılından sonra askeri harcamaların GSYH’ya oranı azalmış ve 2009 yılındaki artış hariç 2006-2010 yılları arasında GSYH’ya oranı yüzde 2,5 civarında gerçekleşmiştir.

TABLO 28. Hesaplanan Askeri Harcamaların SIPRI Tarafından Yayınlanan Askeri Harcamalarla Karşılaştırması

	GSYH yeni seri, bin TL	Askeri Harcamalar bin TL (SIPRI)	Askeri Harcamalar GSYH %, (SIPRI)	Askeri Harcamalar (Tablo 27)	Askeri Harcamalar / GSYH, % (Tablo 27)	Askeri Harcamalar SIPRI Uyumlu (Tablo 27)	Askeri Harcamalar (SIPRI Uyumlu) / GSYH % (Tablo 27)
1988	173.709	3.800	2,2				
1989	305.579	7.200	2,4				
1990	528.368	13.900	2,6				
1991	847.030	23.700	2,8				
1992	1.469.752	42.300	2,9				
1993	2.664.110	77.700	2,9				
1994	5.200.108	157.000	3,0				
1995	10.434.625	303.000	2,9				
1996	19.857.301	612.000	3,1				
1997	38.762.425	1.183.000	3,1				
1998	70.203.000	2.289.000	3,3				
1999	104.596.000	4.168.000	4,0				
2000	166.658.000	6.248.000	3,7				
2001	240.224.000	8.844.000	3,7				
2002	350.476.000	13.641.000	3,9				
2003	454.781.000	15.426.000	3,4				
2004	559.033.000	15.568.000	2,8				
2005	648.932.000	16.232.000	2,5				
2006	758.391.000	19.260.000	2,5	16.784.363	2,21	19.110.955	2,52
2007	843.178.000	18.333.000	2,2	17.398.719	2,06	20.051.961	2,38
2008	950.534.000	22.297.000	2,3	19.480.486	2,05	22.429.453	2,36
2009	952.635.000	25.269.000	2,7	22.193.267	2,33	25.547.809	2,68
2010	1.098.807.000	26.313.000	2,4	23.528.229	2,14	27.254.069	2,48
2011	1.215.000.000			26.322.042	2,17	30.736.374	2,53
2012	1.343.000.000			28.390.321	2,11	33.293.285	2,48
2013	1.485.000.000			30.020.773	2,02	35.407.951	2,38

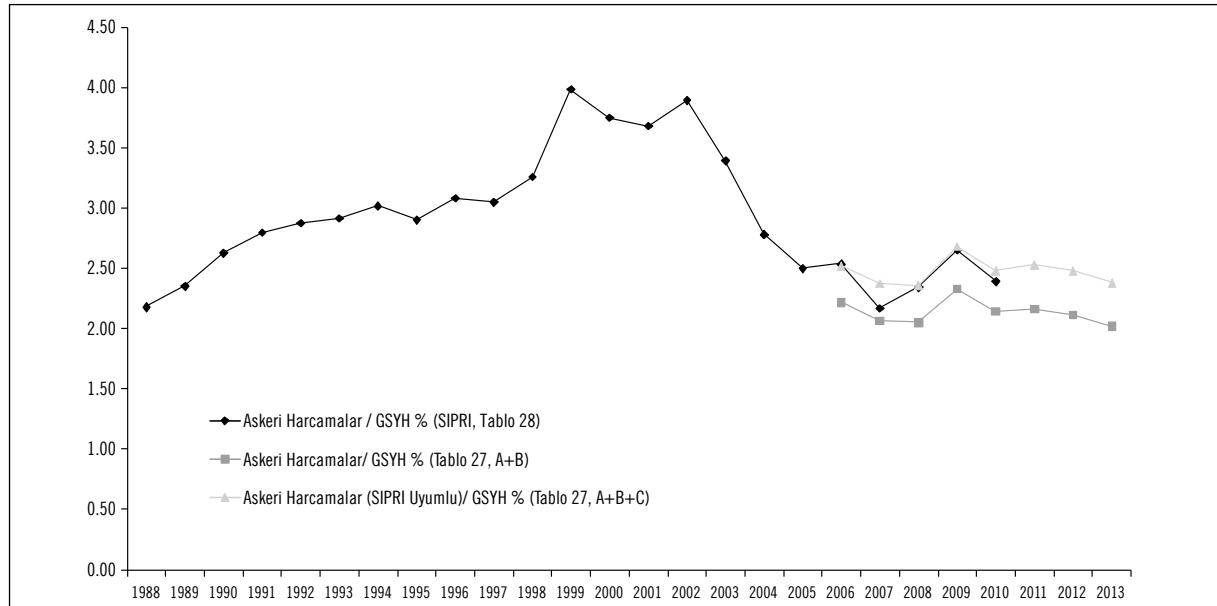
Kaynak: GSYH 1988-1997 arası GSYH eski serinin yıllara göre büyüme oranları dikkate alınarak geliştirilmiştir.

GSYH için bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 10.

Askeri Harcamalar SIPRI, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>

Diğer askeri harcamalar kendi hesaplarımızdır. Bkz. Tablo 27.

ÇİZİM 3. Türkiye'nin Askeri Harcamalarının GSYH İçindeki Oranı

Kaynak: Tablo 27 ve 28.

NATO askeri harcamalar açısından uluslararası karşılaştırmalar yapmaya müsait bir diğer bilgi kaynağıdır (Tablo 29). NATO verileri kullanılarak Türkiye'nin askeri harcamalarına bakıldığında, Türkiye'nin askeri harcamalarının GSYH'ya oranının 2009 yılında yüzde 2,1; 2010 yılında yüzde 1,9 düzeyinde olduğu görülmektedir (Tablo 29). NATO 2002 yılında tanım değiştirerek askeri kurumlar olarak kabul edilen kurumları azaltmıştır. NATO'nun bu yeni tanımı uyarınca Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın harcamaları askeri harcamaların dışında kalmaktadır.

TABLO 29. GSYH'ya Oranlar Olarak NATO Ülkelerinin Savunma Harcamaları

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Belçika	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,1
Macaristan	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,1	1,1
İspanya	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1
Romanya	2	2	1,8	1,5	1,5	1,4	1,3
Çek Cumhuriyeti	1,8	1,8	1,7	1,5	1,4	1,6	1,4
Danimarka	1,5	1,3	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4
Hollanda	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,4
Almanya	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
İtalya	2	1,9	1,8	1,4	1,4	1,4	1,4
Norveç	1,9	1,6	1,5	1,5	1,4	1,6	1,5
Kanada	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5
Portekiz	1,6	1,7	1,6	1,4	1,5	1,6	1,6
Bulgaristan	2,5	2,5	2,2	2,4	2,2	1,9	1,7
Polonya	1,8	1,8	1,8	1,8	1,6	1,7	1,9
Türkiye	2,4	2,1	2,2	1,8	2,0	2,1	1,9
Fransa	2,6	2,5	2,5	2,4	2,3	2,1	2,3
Birleşik Krallık	2,2	2,5	2,4	2,5	2,6	2,7	2,7
Yunanistan	2,6	2,7	2,8	2,7	2,9	3,1	2,9
ABD	4	4,1	4,1	4,2	5,1	5,4	5,4
NATO- Avrupa	1,83	1,79	1,74	1,66	1,66	1,69	1,63
NATO- Amerika	3,8	3,8	3,9	3,9	4,7	5	5

Kaynak: NATO Financial and Economic Data Relating to NATO Defence, 2009 ve 2010.

Tablo 29'dan görüldüğü gibi, NATO tanımlı askeri harcamalarda, Türkiye'nin askeri harcamalarının GSYH'ya oranı NATO Avrupa ortalamasının üzerinde seyretmektedir. NATO Avrupa ortalaması askeri harcamaların GSYH'ya oranı 2010 yılında yüzde 1,63 iken Türkiye'ninki yüzde 1,9'dur. NATO Avrupa ortalamasını esas olarak Fransa, Birleşik Krallık ve Yunanistan'ın askeri harcamaları yükseltmektedir. Bu üç ülke haricinde NATO Avrupa ortalaması 1,5'e düşmektedir. ABD askeri harcamaları ise NATO Avrupa ortalamasının çok üzerindedir ve yıllar itibariyle artış göstermektedir.³⁶

Tablo 30'da, Dünya Bankası verilerinden yola çıkılarak uluslararası karşılaştırmaları geliştirme amacıyla çeşitli ülkelerin askeri, eğitim ve sağlık harcamalarının GSYH'ya oranları verilmektedir. Bulgaristan ve G. Kore Türkiye kadar askeri harcama yaparken eğitim ve sağlık harcamaları Türkiye'ninkine eşittir. Tablo 30'dan görülebileceği gibi, Hindistan dışında, askeri harcamaları Türkiye'ninkinden yüksek olan diğer tüm ülkelerde eğitim ve sağlık harcamalarından ya her ikisi ya da en azından birisi Türkiye'ninkinin üzerindedir.

³⁶ ABD'deki askeri harcamaların artışı ile 11 Eylül'ü ilişkilendiren bir yazı Stiglitz tarafından kaleme alınmıştır (Stiglitz, 2011). Yunanistan'ın kamu harcamalarının yüksekliği ülkenin 2011 yılındaki ekonomik krizinin nedeni olarak gösterilmektedir. Birleşik Krallık ise 2008 krizinden sonra askeri harcamalarını azaltma kararı almıştır. Bu gelişmelerin Tablo 29'da verilen Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın askeri harcamalarına tam olarak yansdığı söylenemez.

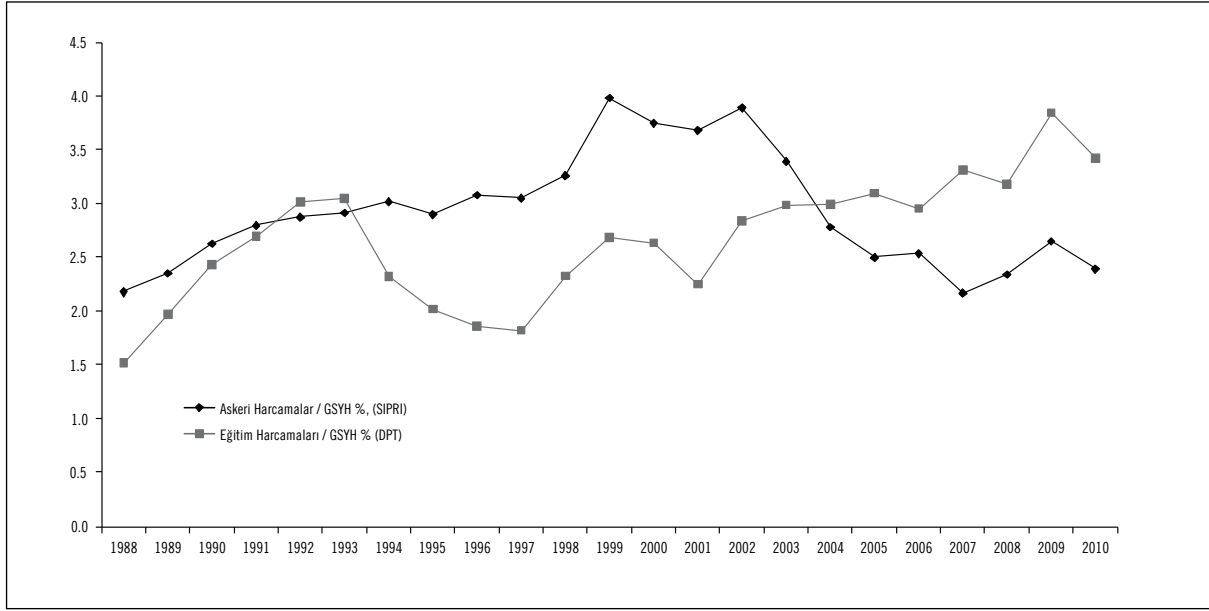
TABLO 30. Çeşitli Ülkelerin Askeri, Sağlık ve Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması

	Askeri % GSYH 2008	Sağlık % GSYH 2007	Eğitim % GSYH 2007
Suudi Arabistan	8	3	6
İsrail	7	5	6
ABD	4,3	7	6
Suriye	4	2	5
Yunanistan	3,6	6	
Rusya	3,5	4	
İran	2,8	3	6
G, Kore	2,8	4	4
Hindistan	2,7	1	
Birleşik Krallık	2,5	7	6
Bulgaristan	2,4	4	4
Fransa	2,3	9	
Türkiye	2,2	4	4
Polonya	2	5	5
Portekiz	2	7	
Çin	1,9		
İtalya	1,7	7	4
Romanya	1,5	4	4
Danimarka	1,4	8	
Hollanda	1,4	7	
Brezilya	1,4	4	5
Çek Cumhuriyeti	1,3	6	
Almanya	1,3	8	
Norveç	1,3	8	7
Kanada	1,3	7	5
Belçika	1,2	7	6
Macaristan	1,2	5	
İspanya	1,2	6	4
Japonya	0,9	7	4
Meksika	0,5	3	5
Dünya	2,4	6	5
Kaynak: Dünya Bankası, World Development Report, 2010.			

2.D.3. Askeri harcamaların sosyal harcamalarla karşılaştırılması

Türkiye'nin askeri harcamalarının karşılaştırılabileceği en uzun seri DPT yayınları arasında yer alan MEB, YÖK ve üniversitelerin harcamalarının toplamı olarak verilen eğitim harcamalarıdır. Türkiye'nin askeri harcamaları 1988-2004 yılları arasında iki yıl hariç 14 yıl eğitim harcamalarının üzerinde olmuştur. Türkiye'nin askeri harcamalarının 2002 yılında azalmaya başlamasından 2 yıl sonra, 2004 yılından itibaren eğitim harcamaları askeri harcamaların üzerine çıkabilmiştir. Tablo 30'dan görüldüğü gibi, gelişmiş ülke sınıfına giren bütün ülkelerde askeri harcamalar eğitim harcamalarının altındadır. Bu olgu Güney Kore ve İran gibi ülkeler için de geçerlidir.

ÇİZİM 4. Türkiye'nin Askeri ve Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması

Kaynak: Askeri harcamalar: Tablo 28;

Eğitim harcamaları: DPT, Temel Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950-2006 ve 1950-2010. Eğitim harcamaları MEB, Yüksek ve Üniversiteleri kapsamaktadır.

Tablo 31'de, 2000 yılından sonrası için askeri harcamalar çeşitli sosyal harcamalarla karşılaştırılmaktadır. Askeri harcamaların sağlık harcaması ile karşılaştırılması askeri harcamaların 2003 yılından sonra sağlık harcamalarının altına düştüğünü göstermektedir. Türkiye'de prim ödeyen sigortalılara yönelik yapılan emeklilik ödemelerinin ve işsizlik sigortası ödemelerinin toplamının GSYH'ya oranı yüzde 7'nin üzerindedir. Türkiye'de 2011 yılına kadar yoksullara yönelik yapılan iki önemli harcama vardır. Bunlardan birincisi yapılan sosyal yardımlardır. İkincisi ise yeşil kart harcamalarıdır.³⁷

TABLO 31. Çeşitli Kamu Harcamalarının GSYH'ya Oranları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Askeri Harcamalar (SIPRI) / GSYH %	3,7	3,7	3,9	3,4	2,8	2,5	2,5	2,2	2,3	2,7	2,4
Eğitim Harcamaları / GSYH %	2,64	2,25	2,84	2,99	3,00	3,10	2,96	3,31	3,18	3,85	3,42
Sağlık Harcamaları / GSYH % *	2,62	3,19	3,72	3,80	3,93	3,90	3,87	4,05	4,33	5,02	4,43
Yeşil Kart harcamaları / GSYH %	0,12	0,16	0,19	0,20	0,19	0,28	0,38	0,46	0,42	0,58	0,41
Sigorta Ödemeleri / GSYH % **	4,71	5,27	5,62	6,41	6,31	6,53	6,62	6,91	6,74	7,69	7,78
Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım / GSYH % ***	0,30	0,22	0,24	0,32	0,23	0,38	0,50	0,52	0,56	0,76	0,78

* Sağlık harcamaları: Merkezi Yönetim sağlık harcamaları ve SGK kamu personeli dahil sağlık harcamaları ile yeşil kart harcamalarını kapsamaktadır.

** Sigorta ödemeleri: SGK emeklilik ödemeleri ve işsizlik Fonu'nun ödemelerini kapsamaktadır.

*** Sosyal yardım ve hizmetleri: Merkezi Yönetim sosyal yardım ve hizmetler (SHÇEK dahil), SGK muhtaç, yaşlı ödemeleri ve SYDF'nin harcamalarını kapsıyor.

Kaynak: Askeri harcamalar (SIPRI) Tablo 28.

Eğitim harcamaları: Çizim 4.

Sağlık harcamaları: DPT, Yıllık Programlar, çeşitli yıllar; 2006 sonrası Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, www.kahip.org, Milletvekillerine Mektup, 2011.

Yeşil Kart harcamaları: SGK, www.sgk.gov.tr, İstatistikler, Primsiz İstatistikler'den alınmıştır.

Sigorta ödemeleri: SGK tarafından yapılan sigorta ödemeleri için www.bumko.gov.tr, Ek 1: Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

İşsizlik Sigortası Fonu'ndan yapılan sigorta ödemeleri için DPT, Yıllık Programlar, çeşitli yıllar.

Sosyal yardım ve hizmetler: DPT, Yıllık Programlar, çeşitli yıllar; 2006 sonrası Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, www.kahip.org, Milletvekillerine Mektup, 2011.

Merkezi Yönetim sosyal yardım hizmetleri (tüm SHÇEK harcamaları dahil), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu giderleri ve 2022 sayılı Kanun çerçevesinde yapılan mahtaç ve yaşlılık aylıklarını³⁸ içeren sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya oranı 2006 yılından sonra artış göstererek GSYH'nın yüzde 0,78'ine kadar ulaşmışsa da, bu askeri harcamaların çok altında bir oranı yansıtmaktadır. Askeri harcamaların GSYH'ya oranında 0,50 puanlık bir azalma bile (örneğin yüzde 2,5'ten yüzde 2'ye düşmesi) yoksullara yönelik yapılacak harcamaların oranını yüzde 64 artırabilecektir (örneğin yüzde 0,78'den yüzde 1,28'e çıkabilecektir).

37 2011 yılı sosyal yardım, sigorta ödemeleri ve sağlık harcamalarının hesaplanması ile ilgili olarak bkz. *Sosyal Koruma Harcamalarını İzleme Kılavuzu*, <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

38 Sayılan kurumları 2011 yılının Temmuz ayında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmadan önceki dönemi kapsamaktadır.

3. İÇ GÜVENLİK HARCAMALARININ İZİNİ SÜRMEK

3.A. İç Güvenlik Harcaması Yapan Kurumlar

İç güvenlik harcamalarının izlenmesinde Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DACF) ve Parlamentolar Arası Birlik (PAB) yayınlarında vurgulanan polis ve istihbarat hizmetlerinin yanısıra kamu kurumlarının güvenlik ve sivil savunma ile ilgili diğer harcamaları alınmıştır.³⁹ Bunlar arasında kamu idarelerinin güvenlik amacıyla özel güvenlik şirketlerine yaptıkları ödemeler de yer almaktadır.

3.A.1. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, internet sitesinde ve faaliyet raporlarında “Anayasa’da yazılı hak ve hürriyetlerin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması; sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetinin sağlanması; yurdun iç politikası, mülki idare bölümlerinin kurulması, kaldırılması ve düzenlenmesi ile ilgili çalışmaların yapılması (..) görevlerini ifa eder” denilmektedir.

İçişleri Bakanlığı personel harcamaları içerisinde yer alan ve SIPRI yöntemine uygun olarak askeri harcamalar içerisinde yer verdiğimiz köy korucularının maaşlarını İçişleri Bakanlığı harcamaları içerisinde çıkararak İçişleri Bakanlığı’nın diğer harcamalarını iç güvenlik harcamalarına dahil ediyoruz (Tablo 32).

TABLO 32. İçişleri Bakanlığı Harcamaları, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	1.148.328	1.495.278	1.649.851	1.958.373	3.231.612	2.525.016	2.695.003	2.534.253
Köy korucularının maaşları	312.276	369.024	331.246	372.392	384.186	400.000	400.000	400.000
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (Köy korucularının maaşları hariç)	836.052	1.126.254	1.318.605	1.585.981	2.847.426	2.125.016	2.295.003	2.134.253

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.
Köy korucularının maaşları için bkz. Tablo 14.

İçişleri Bakanlığı’nın harcamalarında 2010 yılında önemli bir artış görülmektedir. Bu artışın daha sonraki yıllarda sürdürülmeyeceği anlaşılmaktadır. Tablo 33’te görüldüğü gibi, bu harcama sermaye transferi olarak yapılmıştır. Sermaye giderleri ve sermaye transferleri yatırım harcaması yapıldığı anlamına gelmektedir. Sermaye gideri bakanlığın kendisinin doğrudan yaptığı yatırım harcaması iken sermaye transferi yatırım amacıyla ilgili kurumlara yapılan transferleri göstermektedir. 2010 Faaliyet Raporu’nda sermaye transferinin Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün bütçesinden yapıldığı görülmektedir. İçişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı ile yapılan sözlü görüşmede bu ek ödeneğin tek bir projeye yönelik olmadığı, 11 Özel İdareleri’nin çeşitli projeler kapsamında gerçekleştireceği kamu yatırımları için transfer edilmiş geçici bir ödenek olduğu belirtilmiştir.

39 PAB ve DACF, 2003.

TABLO 33. İçişleri Bakanlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Toplam
2006	66,3	3,3	8,3	13,3	3,8	5,0	100
2007	60,9	3,1	7,1	16,8	5,3	6,8	100
2008	57,1	3,2	7,6	22,1	3,3	6,7	100
2009	55,1	3,1	7,4	26,1	4,3	4,1	100
2010	34,7	2,9	3,6	30,3	3,6	24,8	100
2011	53,5	4,4	10,5	17,2	10,6	3,9	100
2012	50,7	4,2	9,5	26,2	5,9	3,5	100
2013	57,2	4,8	10,8	16,4	6,9	4,0	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

2010 yılında yapılan harcama kadar olmasa da, 2011-2013 arasında personel ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerde bir artış öngörülmektedir. Mal ve hizmet alımlarında ise önemli bir artış planlandığı görülmektedir.

3.A.2. Emniyet Genel Müdürlüğü

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün internet sitesi ve 2010 Faaliyet Raporu'nda Müdürlük'ün görevi "(...) bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına, toplumun düzen, barış, huzur ve güvenlik içerisinde yaşamını sürdürmesine imkân sağlayan bir ortamın oluşturulmasına ve korunmasına katkı sağlamaktır" olarak belirtilmektedir.

Tablo 34'te görülen Emniyet Genel Müdürlüğü'nün tüm harcamaları iç güvenlik harcamalarına eklenecektir.

TABLO 34. Emniyet Genel Müdürlüğü, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
5.161.782	6.059.708	6.885.824	8.012.844	9.402.756	10.578.334	11.378.857	12.171.091

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2006-2010 arası gerçekleşmiş harcamalarında, ve 2011 sonrası için öngörülen harcamalarında sistemli bir artış görülmektedir (Tablo 34). Bu artış incelendiğinde, personel harcamalarının (sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemeler dahil) toplam EGM harcamasının içindeki payının yüzde 90'a kadar yükseldiği görülmektedir (Tablo 35).

TABLO 35. Emniyet Genel Müdürlüğü Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Toplam
2006	69,3	10,2	16,7	0,0	3,8	0,0	100
2007	69,7	10,1	16,3	0,0	4,0	0,0	100
2008	71,1	10,2	14,9	0,0	3,8	0,0	100
2009	72,1	10,1	14,1	0,0	3,7	0,0	100
2010	70,7	13,7	10,2	0,0	5,4	0,0	100
2011	72,0	15,7	8,6	0,0	3,8	0,0	100
2012	72,4	15,7	8,4	0,0	3,5	0,0	100
2013	72,8	15,7	8,2	0,0	3,3	0,0	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülleri için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

3.A.3. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı (MİT)

1965 tarihli 644 sayılı Kanun ile kurulan Milli İstihbarat Teşkilatı, 1/11/1983 tarihinde 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu ile Başbakanlık'a bağlanmıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın görevleri olarak “ (...) milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak; devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak; kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Milli Güvenlik Kurulu ve Başbakana tekliflerde bulunmak” sayılmaktadır.

Tablo 36'da yer alan Milli İstihbarat Teşkilatı'nın tüm harcamalarını iç güvenlik harcamalarına dahil edeceğiz.

TABLO 36. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı Harcamaları, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
308.405	366.085	415.626	452.779	517.736	665.568	719.363	772.249
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr , Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr , 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr , 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.							

MİT harcamaları iç güvenlik harcamaları içinde çok önemsiz bir mertebededir ve harcamalarının yaklaşık yüzde 70'i personel harcamalarına yöneliktir.

TABLO 37. Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Toplam
2006	78,8	6,7	11,5	0,0	3,0	0,0	100
2007	75,2	6,6	14,7	0,0	3,5	0,0	100
2008	75,0	6,4	13,6	0,0	5,0	0,0	100
2009	77,4	6,3	14,6	0,0	1,7	0,0	100
2010	73,9	8,1	13,3	0,0	4,7	0,0	100
2011	63,5	7,5	13,9	0,0	15,0	0,0	100
2012	63,6	7,5	13,6	0,0	15,3	0,0	100
2013	63,7	7,5	13,3	0,0	15,5	0,0	100
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr ; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr , 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr , 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.							

3.A.4. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği

2945 sayılı ve 9/11/1983 tarihli MGK ve MGK Sekreterliği Kanunu ile kurulan Milli Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Başbakan Yardımcıları, Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı'ndan oluşur. Kanuna göre, Milli Güvenlik Kurulu; “(...) Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili konularda tavsiye kararları alır ve gerekli koordinasyonun sağlanması için görüş tespit eder; bu tavsiye kararlarını ve görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir.” Başbakan, Millî Güvenlik Kurulu'nun tavsiye kararlarının ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kurulu'na sunulması ve Bakanlar Kurulu'nda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir Başbakan yardımcısını görevlendirebilir.

TABLO 38. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Harcamaları, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
9.640	9.727	10.236	11.295	11.714	13.640	14.627	15.662

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekeşesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

1960 darbesinin ertesinde kurulan MGK, günümüze kadar görevleri, üyeleri açısından önemli değişiklikler geçirmiştir.⁴⁰ Ancak Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının üye olması MGK Genel Sekreterliği'nin harcamalarının askeri harcamaya mı iç güvenlik harcamasına mı gireceği konusunda tereddüt yaratabilir. Oldukça küçük olan harcamayı iç güvenlik içine dahil ediyoruz.

TABLO 39. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Toplam
2006	75,2	5,0	16,2	0,0	3,7	0,0	100
2007	74,3	5,2	15,9	0,0	4,6	0,0	100
2008	77,4	5,2	17,0	0,0	0,4	0,0	100
2009	75,9	5,7	16,6	0,0	1,7	0,0	100
2010	75,3	9,6	14,0	0,0	1,1	0,0	100
2011	74,2	9,5	12,9	0,0	3,4	0,0	100
2012	74,9	9,6	12,7	0,0	2,9	0,0	100
2013	75,3	9,5	12,4	0,0	2,8	0,0	100

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.
2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.
2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekeşesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

3.A.5. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı

17/2/2010 tarihli 5952 sayılı Kanun ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak terörle mücadele alanında verimlilik ve etkinliğin sağlanması aynı zamanda sorunun çok yönlü ve kurumlar ile eşgüdüm içinde alandaki ihtiyaçları tesbit edip karşılamak üzere İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın harcamaları iç güvenlik harcamaları içinde ele alınacaktır.

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın terörle mücadele alanında yürüteceği görevler arasında araştırma, analiz, izleme ve değerlendirme çalışmaları yaparak politika ve stratejiler üretmek; güvenlik kuruluşları ve istihbarat birimlerinden gelen stratejik istihbaratın analizi, paylaşımı ve etkin kullanımını sağlamak; ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayarak etkinlik ve verimliliği artırmak; ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarla kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal desteği sağlamak; mevzuat ile verilen görevleri hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı ilkeleri çerçevesinde yerine getirmek gibi maddeler sayılmaktadır. Kanunda ve Müsteşarlık'ın internet sitesinde Müsteşarlık'ın güvenlikle ilgili operasyonel bir faaliyeti bulunmadığı belirtilmektedir.

Yeni kurulan bu Müsteşarlık'ın harcamaları da çok düşük olup 2011-2013 arası önemli bir sıçrama planlanmamıştır (Tablo 40). İdarenin harcamalarının bileşenleri incelendiğinde neredeyse tamamen mal ve hizmet alımı harcaması görülmektedir (Tablo 41). Amacı ile bağlantılı ele alındığında, personel giderlerinin payının bu kadar düşük olmasının Müsteşarlık'ın henüz kuruluş aşamasında olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

⁴⁰ Bu süreç için bkz. Şarlak, Z., 2009.

TABLO 40. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, bin TL

2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
...	...	...	...	4.304	14.666	15.360	16.025
Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr, Kamu Hesapları Bülteni; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 2. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.							

2011 yılı bütçesinin dağılımı Müsteşarlık'ın internet sitesinde şöyle açıklanmaktadır: “Personelle ilişkin ödemelere 666 bin TL, mal ve malzeme alımları için 5 milyon 29 bin 400 TL, yolluklar için 400 bin TL, görev giderleri için 2 milyon TL, hizmet alımları için 2 milyon 633 bin 600 TL, temsil tatılma giderleri için 1 milyon 765 bin TL, menkul mal alım bakım onarım giderleri için 121 bin TL, gayrimenkul bakım onarım için 50 bin TL, mamul mal alımları için 500 bin TL, gayrimenkul büyük onarım için 1 milyon 500 bin TL ayrıldı.”

TABLO 41. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı Harcamalarının Bileşenleri (Ekonomik Sınıflandırma) %

	Personel Giderleri	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Ödemeler	Mal ve Hizmet Alımları	Cari Transferler	Sermaye Giderleri	Sermaye Transferleri	Toplam
2010	7,8	0,3	91,9	0,0	0,0	0,0	100
2011	4,4	0,2	81,8	0,0	13,6	0,0	100
2012	4,6	0,2	82,3	0,0	13,0	0,0	100
2013	4,7	0,2	82,6	0,0	12,5	0,0	100
Kaynak: 2010 yılı gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no.1. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.							

Yeni kurulduğu için Müsteşarlık'ın faaliyet raporu henüz yayınlanmamıştır. Tüm yeni kurulan idareler gibi insan kaynaklarının bir bölümünün başka idarelerden atama yoluyla karşılanması muhtemeldir ve bu durumda kadro (ve ödemesi) eski idarede kalabilmektedir. Bu nedenle Müsteşarlık'ın personel harcaması düşük görünebilir (Tablo 41).

3.A.6. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü

2008 yılı Başbakanlık Faaliyet Raporu'nda “Genel Müdürlükçe, Terörle Mücadele Yüksek Kurulu ve Başbakanlık Uygulamayı Takip ve Koordinasyon Kurulu'na teknik destek ve sekreteryaya hizmeti sunulmuştur. (...) Terörle mücadelede yer alan tüm kurumların uyumlu çalışmasına yönelik koordinasyon sağlanmıştır” denmektedir.

Yukarıda incelendiği gibi, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur. Başbakanlık 2010 Yılı Faaliyet Raporu'nda söz konusu yasanın 18. maddesi ile “terörle mücadele”nin Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasından çıkarıldığı belirtilmektedir. Söz konusu görev 2010 yılında Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında çıkarılmadan önce kurumda, 2009 yılında 37 kamu personeli görev yaparken 2010 yılında personel sayısı 51'e yükseltilmiştir.

Aynı raporda belirtildiğine göre, Genel Müdürlük, iç ve dış güvenlik konularında görevli kuruluşlarla koordinasyonu sağlamak, bu konularda inceleme, araştırma, toplantılar yapmakta ve yaptırmakta ve teşkil edilen kurullara sekreteryaya hizmeti sunmaktadır. Sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilamına esas olan konularda bilgileri derleme, değerlendirme ve bu hususlarda koordinasyonu sağlama görevlerini yerine getirmektedir.

TABLO 42. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN
Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü	40.279	162.255	151.261	155.772	178.114
Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı Ödenekleri	...	...	150.000	154.000	176.600

Kaynak: Başbakanlık Faaliyet Raporu, 2006-2010.

Tablo 42’de Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’nün toplam ve barışı destekleme ve koruma harekâtının ödeneği ayrı olarak yer almaktadır. Son satırda ise barışı destekleme ve koruma harekâtı için yapılan harcamalar dışında Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’nün gerçekleştirmiş harcaması görülmektedir.

Askeri harcamaları izleme başlığında incelediğimiz gibi, Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’nün ödenekleri arasında Türkiye’nin barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılımı kapsamındaki giderlere karşılık konulan ödenekler bulunmaktadır. Bu ödenek askeri kurumlardan MSB ve JGK’ya devredilerek orada harcandığı için, ilgili bakanlıkların harcamaları içinde bulunduğundan, ayrı olarak askeri harcamalara eklemediğimizi belirtmiştik.

Aşağıda inceleyeceğimiz gibi, Başbakanlığın “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamaları iç güvenlik harcamalarına katılacaktır. Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü’nün barışı destekleme ve koruma harekâtı dışındaki harcamaları Başbakanlığın “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamaları arasında olacağı için iç güvenlik harcamalarına ayrıca eklenmeyecektir.

3.B. Diğer İç Güvenlik Harcamaları

2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile birlikte genel bütçeli ve özel bütçeli kamu idarelerinin harcamalarının ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre verilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu sınıflandırmada “Savunma Hizmetleri” ve “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” adı altında iki sınıf bulunmaktadır (Tablo 1 ve 2). Bu harcamaların kapsamı ve ne oranda iç güvenlik harcamalarına dahil edilecekleri aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir. Amaç iç güvenlik harcaması yapan ve yukarıda saydığımız kurumlar dışında, diğer idareleri “Savunma Hizmetleri” ve “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarını iç güvenlik harcamalarına katabilmektir.

3.B.1. Diğer (sivil) “Savunma Hizmetleri”

Askeri savunma, askeri kuvvetlerin yönetimi, sivil savunma, tatbikat işleri, askeri yardım, uluslararası barışı koruma hizmetleri “Savunma Hizmetleri” başlığında sınıflandırılmaktadır. Askeri harcamaları izlerken dikkate aldığımız Milli Savunma Bakanlığı dışında kalan kurumların da çok küçük miktarlarda “Savunma Hizmetleri” harcamaları bulunmaktadır. Örneğin, fonksiyonel dağılıma göre “Savunma Hizmetleri”nin toplamı 2010 yılı için 14.851.037.000 TL iken bunun 14.712.465.000 TL’si (yüzde 99) MSB tarafından gerçekleştirilmiştir (Tablo 1a ve 1b).

MSB dışındaki kamu idarelerinin gerçekleştirdiği “Savunma Hizmetleri” harcamalarının kapsamını anlamak için idarelerin ödenek cetvellerine bakmak yol gösterici olmaktadır. Bu cetvellere göre, idarelerin “savunma” kapsamında yer alan harcamalar genellikle sivil savunma harcamalarıdır. Sivil savunma harcamalarını iç güvenlik harcamaları içinde değerlendirmekteyiz. Bu nedenle, iç güvenlik harcamalarını hesaplarken, askeri harcamalarda dikkate alınan MSB, JGK, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı ve iç güvenlik harcamaları kapsamında dikkate alınan İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Güvenlik Kurulu, Milli İstihbarat Teşkilatı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı dışında kalan idarelerin (sivil) “Savunma Hizmetleri” harcamalarını ekledik (Tablo 43).

TABLO 43. Askeri ve İç Güvenlik Kapsamında Olmayan İdarelerin “Savunma Hizmetleri” Harcamaları,* bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Genel Bütçeli İdareler**	13.527	15.213	15.491	11.579	109.330	180.670	197.981	207.438
Özel Bütçeli İdareler***	4.581	5.548	4.717	5.346	4.356	9.260	9.947	10.699
Toplam “Savunma Hizmeti” Harcamaları	18.108	20.761	20.208	16.925	113.686	189.930	207.928	218.137

*Fonksiyonel sınıflandırmada yer alan “Savunma Hizmetleri” kalemi toplamı (MSB, JGK, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Güvenlik Kurulu, Milli İstihbarat Teşkilatı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı hariç).

** Genel bütçeli idarelerin “Savunma Hizmetleri” harcamalarındaki artış 2010 yılında kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın sivil savunma amaçlı “Savunma Hizmeti” harcamasından kaynaklanmaktadır. Diğer idareler gibi, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın sivil savunma harcamaları da iç güvenlik harcamalarına dahil edilmiştir.

*** Özel bütçeli idarelerin “Savunma Hizmetleri” harcamalarındaki 2011 yılında görülen artış üniversitelerin sivil savunma harcamalarındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1.

2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3.

2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.

2010 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuş ve daha önce İçişleri Bakanlığı bünyesinde olan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın bünyesine aktarılmıştır.

2010 yılında “Savunma Hizmetleri” harcamalarında görülen artış Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın sivil savunma hizmetlerini yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Sivil savunma harcamaları bir iç güvenlik harcamasıdır ve bu çalışmada 2010 yılından önce İçişleri Bakanlığı’nın 2010 sonrasında ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın “Savunma Hizmetleri” harcamalarının içinde dikkate alınmaktadır.

3.B.2. Diğer “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri”

Yukarıda belirtildiği gibi, fonksiyonel harcamaların sınıflandırmasında “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” adı altında bir harcama kalemi daha bulunmaktadır (Tablo 1.a ve 1.b). Tanıma göre, polis, liman-sahil-sınır polisi, adli trafik polis hizmetleri, kurumsal güvenlik, yangın koruma, mahkeme hizmetleri “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” başlığı altında sınıflandırılmaktadır.

“Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarının askeri ve iç güvenlik ile ilgili idareler tarafından gerçekleştirilen kısmı, yukarıda yapılan hesaplamalarda zaten dikkate alınmıştır. Askeri ve iç güvenlik harcamaları içine dahil ettiğimiz idarelerin gerçekleştirdikleri “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamaları toplam “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarının yüzde 99’unu oluşturmaktadır (Tablo 1a ve 1b). Askeri ve iç güvenlik ile ilgili idareler dışında kalan idarelerin “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarının ise iç güvenlik harcamalarının kapsamına dahil edilmesi gerekmektedir. Ancak bu idareler arasında adalet hizmetlerine yönelik çalışan Adalet Bakanlığı ve Ceza ve İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İş Yurtları Kurumu’nun “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamaları iç güvenlik harcaması değildir. O nedenle, askeri, iç güvenlik ve adalet hizmeti ile ilgili idareler dışında kalan idarelerin “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarının çok küçük olsalar dahi iç güvenlik harcamalarına eklenmesi gerekmektedir.

Tablo 44’te iç güvenlik harcamalarını hesaplarken, askeri harcamalara dahil edilen MSB, JGK, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı ve iç güvenlik harcamaları kapsamında dikkate alınan İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Güvenlik Kurulu, Milli İstihbarat Teşkilatı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı ve Adalet Bakanlığı ile Ceza ve İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İş Yurtları Kurumu dışında kalan idarelerin “Kamu Düzeni ve Güvenlik” harcamaları görülmektedir.

Diğer kamu idarelerinin 2010 yılında yaptıkları “Kamu Düzeni ve Güvenlik” harcamaları içinde en başta 148.649.000 TL ile yüksek öğrenim kurumları gelmektedir, ki bu esas itibarıyla kamu idarelerinin aldığı özel güvenlik hizmetlerinden oluşmaktadır.

TABLO 44. Askeri ve İç Güvenlik Kapsamında Olmayan İdarelerin “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” Harcamaları*, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
Genel Bütçeli İdareler	255.491	313.537	387.343	445.181	495.026	446.517	435.696	462.500
Özel Bütçeli İdareler	61.085	127.017	151.541	190.351	233.019	298.730	311.482	327.965
Toplam “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” Harcamaları*	316.576	440.554	538.884	635.532	728.045	745.247	747.178	790.465
*Fonksiyonel sınıflandırmadaki “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” harcamalarının toplamı (MSB, JGK, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı, ve iç güvenlik harcamaları kapsamında dikkate alınan İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Millî Güvenlik Kurulu, Millî İstihbarat Teşkilatı, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Adalet Bakanlığı ve Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu hariç). Kaynak: 2006-2010 arası gerçekleşen veriler için www.muhasabat.gov.tr; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1. 2011 kanunlaşan harcama verisi için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3. 2012-2013 harcama öngörülerini için www.bumko.gov.tr, 2011 Yılı Bütçe Gerekçesi; bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 4.								

3.C. Toplam İç Güvenlik Harcamaları

Toplam iç güvenlik harcamaları 2006 yılından 2010 yılına kadar artış göstermektedir. Görüldüğü gibi, 2009 yılına kadar GSYH’ya oranı yüzde 1 civarında olan iç güvenlik harcamaları 2009 yılında kriz ile birlikte yüzde 1,2 oranına çıkmıştır. 2010 yılından sonra iç güvenlik harcamalarının GSYH’ya oranında ise küçük bir azalma öngörülmektedir (Tablo 45).

TABLO 45. Toplam İç Güvenlik Harcamaları, bin TL

	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (Köy korucularının maaşları hariç)	836.052	1.126.254	1.318.605	1.585.981	2.847.426	2.125.016	2.295.003	2.134.253
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	5.161.782	6.059.708	6.885.824	8.012.844	9.402.756	10.578.334	11.378.857	12.171.091
MİLLÎ İSTİHBARAT TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI	308.405	366.085	415.626	452.779	517.736	665.568	719.363	772.249
MİLLÎ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	9.640	9.727	10.236	11.295	11.714	13.640	14.627	15.662
KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİĞİ MÜSTEŞARLIĞI	..	..	..	..	4.304	14.666	15.360	16.025
Diğer “SAVUNMA HİZMETLERİ” HARCAMALARI	18.108	20.761	20.208	16.925	113.686	189.930	207.928	218.137
Diğer “KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİK” HARCAMALARI	316.576	440.554	538.884	635.532	728.045	745.247	747.178	790.465
TOPLAM İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI	6.650.563	8.023.089	9.189.383	10.715.356	13.625.667	14.332.401	15.378.316	16.117.882
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000	1.098.807.000	1.215.000.000	1.343.000.000	1.485.000.000
İÇ GÜVENLİK HARCAMALARININ GSYH’YA ORANI (%)	0,88	0,95	0,97	1,12	1,24	1,18	1,15	1,09
Kaynak: Tablo 32-44 arası.								

Günümüzde toplumsal sorunların nasıl çözüleceği değil, hangi silahlı güç kuvvetlendirilerek çözüleceği tartışması ön plana çıkmıştır. Polisin ağır silahlarla donatılması ve sayısının artırılması tartışmaları günümüze damgasını vurmaktadır. Bu gelişmelerin önümüzdeki yıllarda harcamaları artırma olasılığını dikkate alarak, iç güvenlik harcamalarının izlenmesinin sürdürülmesi önemlidir.

4. SONUÇ YERİNE

Bu çalışmada Türkiye’de 2010 yılında SIPRI uyumlu askeri harcamalar için yaklaşık 27,2 milyar TL, iç güvenlik harcamaları için de yaklaşık 13,5 milyar TL kamu harcaması yapıldığını hesaplayabildik. Bu hesaba göre, askeri harcamalar GSYH’nın yaklaşık yüzde 2,5’ini, iç güvenlik harcamaları ise GSYH’nın yaklaşık yüzde 1,2’sini oluşturmaktadır. Toplam askeri ve iç güvenliğe yönelik harcamaların toplamı ise GSYH’nın yaklaşık yüzde 3,7’sine denk gelmektedir.⁴¹ Daha önce ele alındığı gibi, aynı yılda Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK ve üniversiteleri kapsayan eğitim harcamaları için GSYH’nın yüzde 3,42’si ve Sağlık Bakanlığı ve SGK sağlık giderleri toplamını kapsayan sağlık harcamaları için GSYH’nın yüzde 4,43’ü harcanmaktadır. 2010 yılında Türkiye’de sosyal yardım ve sosyal hizmetlere yönelik harcamalar için GSYH’nın yüzde 0,78’i harcanmıştır (Tablo 31).

NATO tanımlı askeri harcamalar açısından uluslararası bir karşılaştırma yapıldığında ise Türkiye’nin askeri harcamalarının NATO-Avrupa ortalamasının üzerinde seyrettiği görülmektedir (Tablo 29). Bir karşılaştırma yapıldığında, NATO-Avrupa ülkelerinin tümünde ise sağlık harcamalarının GSYH’ya oranının, Bulgaristan hariç, Türkiye’ninkinden yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 30).

Türkiye’nin askeri ve iç güvenlik harcamalarının toplamının GSYH’ya oranının 2010 yılından itibaren azaltılarak 2013 yılında yüzde 3,5’e düşürülmesinin öngörüldüğü görülmektedir (Tablo 46). Özellikle öngörülere bakıldığında, 2010 yılının sonunda, hükümetin askeri ve iç güvenlik harcamalarının GSYH’ya oranını artırmamak yönünde bir yaklaşımı olduğu söylenebilir (Tablo 46). Bu öngörünün izlenmesi ve gerçekleşme sürecinde ortaya çıkan sapmaların neler olduğunun görülmesi çok önemlidir. Bu kılavuz, bu izlemenin yapılabilmesine olanak sağlama amacındadır. Kamu Harcamalarını İzleme Platformu bu izlemeyi her yıl yaparak kamuoyu ve milletvekilleri ile paylaşmaktadır (www.kahip.org).

Tablo 46’da görüldüğü gibi, özellikle askeri harcama kalemlerinin bir kısmına ulaşmakta çeşitli zorluklar vardır ve bir kısmı da ancak tahmin edilebilmektedir. 2003 yılında kanunlaşan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile askeri ve iç güvenlik harcamalarının izlenmesinde birçok harcama kalemine kolaylıkla ulaşılmaktadır. Örneğin, toplam askeri ve iç güvenlik harcamaları içerisinde en kolay izlenen harcamalar, Merkezi Yönetim kapsamındaki genel ve özel bütçeli kurumların harcamalarıdır.

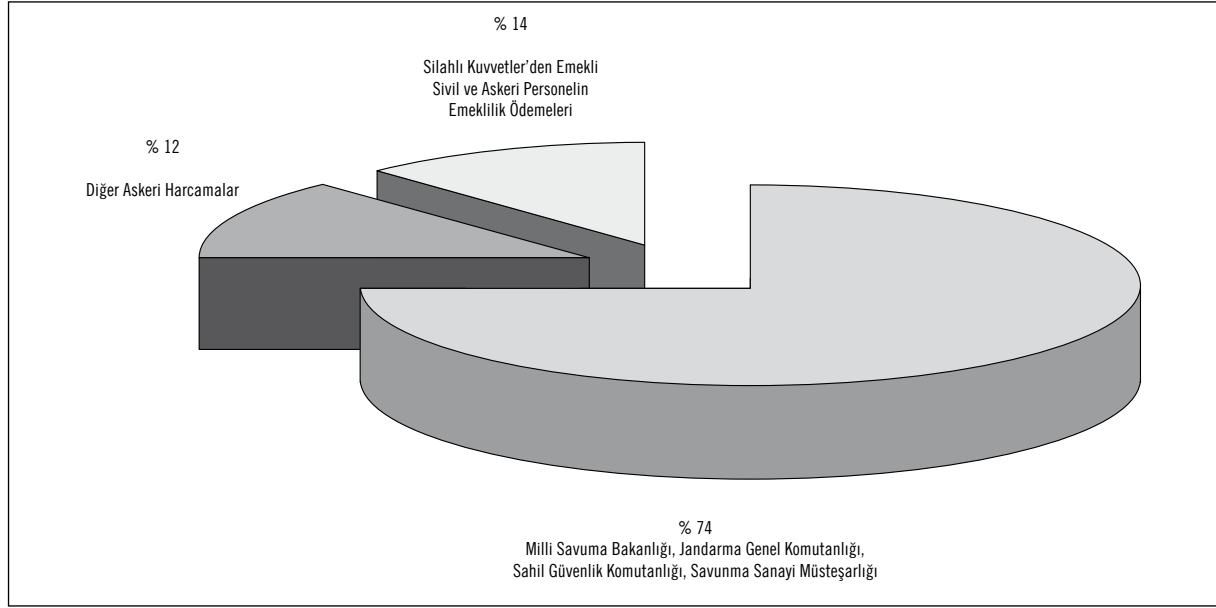
41 Askeri ve iç güvenlik harcamaları arasında ortak olarak değerlendirilebilecek olan köy korucularının maaşları ve gizli hizmet giderleri olmak üzere iki kalem bulunmaktadır. Bunların askeri harcamalardan çıkarılıp iç güvenlik harcamalarına dahil edilmesi ile askeri harcamalar yüzde 0,1 azalırken iç güvenlik harcamaları yüzde 0,1 artacaktır.

TABLO 46. Türkiye'nin Askeri ve İç Güvenlik Harcamaları, 2006-2013

I. ASKERİ HARCAMALAR, bin TL								
A. İZLENEBİLEN ASKERİ HARCAMALAR	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
MILLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	11.564.269	11.844.535	12.738.527	14.671.177	14.990.343	16.960.077	18.094.488	19.221.481
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI	2.629.821	2.771.471	3.233.138	3.771.998	4.158.563	4.566.662	4.891.115	5.207.620
SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI	116.534	169.885	191.172	191.934	222.443	316.247	338.763	356.748
SAVUNMA SANAYİ MÜSTEŞARLIĞI	16.085	21.394	21.736	27.102	31.830	32.014	33.195	35.373
SAVUNMA SANAYİ DESTEKLEME FONU	1.540.210	1.541.143	2.195.533	2.244.934	2.755.752	3.014.561	3.350.214	3.682.139
B. KISITLI OLARAK İZLENEN ASKERİ HARCAMALAR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
MKEK'ya BÜTÇEDEN TRANSFERLER	24.720	39.680	48.000	50.000	52.000	40.000	240.000	30.000
KÖY KORUCULARININ MAAŞLARI	312.276	369.024	331.246	372.392	384.186	400.000	400.000	400.000
GİZLİ HİZMET GİDERLERİ	292.939	354.149	399.196	464.955	547.420	600.000	650.000	700.000
Başbakanlık Örtülü Ödenek	227.000	266.000	290.982	341.871	390.442	..	..	..
ASKERİ AMAÇLI ARGE HARCAMALARI	134.380	163.795	215.920	292.032	300.171	320.000	340.000	350.000
DIŞ KREDİ GERİ ÖDEMELERİ	153.129	123.643	106.019	106.743	85.521	72.481	52.546	37.412
C. TAHMİN EDİLEN ASKERİ HARCAMALAR	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
TSKGV askeri projeler için gider tahmini	18.118	20.091	10.918	49.576	50.000	50.000	50.000	50.000
Silahlı Kuvvetler'den emekli sivil ve askeri personelin emeklilik ödemeleri tahmini	2.308.474	2.633.151	2.938.049	3.304.967	3.675.840	4.364.333	4.852.964	5.337.178
SIPRI UYUMLU TOPLAM ASKERİ HARCAMALAR (A+B+C):	19.110.955	20.051.961	22.429.453	25.547.809	27.254.069	30.736.374	33.293.285	35.407.951
SIPRI UYUMLU TOPLAM ASKERİ HARCAMALAR (A+B+C)/GSYH %	2,52	2,38	2,36	2,68	2,48	2,53	2,48	2,38
II. İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI, bin TL								
A. İZLENEBİLEN ASKERİ HARCAMALAR	2006 GERÇEKLEŞEN	2007 GERÇEKLEŞEN	2008 GERÇEKLEŞEN	2009 GERÇEKLEŞEN	2010 GERÇEKLEŞEN	2011 KANUNLAŞAN	2012 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ	2013 BÜTÇE ÖNGÖRÜSÜ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (Köy korucularının maaşları hariç)	836.052	1.126.254	1.318.605	1.585.981	2.847.426	2.125.016	2.295.003	2.134.253
EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	5.161.782	6.059.708	6.885.824	8.012.844	9.402.756	10.578.334	11.378.857	12.171.091
MILLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI	308.405	366.085	415.626	452.779	517.736	665.568	719.363	772.249
MILLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ	9.640	9.727	10.236	11.295	11.714	13.640	14.627	15.662
KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİĞİ MÜSTEŞARLIĞI	...	...	...	...	4.304	14.666	15.360	16.025
Diğer "SAVUNMA HİZMETLERİ" HARCAMALARI	18.108	20.761	20.208	16.925	113.686	189.930	207.928	218.137
Diğer "KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİK" HARCAMALARI	316.576	440.554	538.884	635.532	728.045	745.247	747.178	790.465
TOPLAM İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI	6.650.563	8.023.089	9.189.383	10.715.356	13.625.667	14.332.401	15.378.316	16.117.882
TOPLAM İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI/GSYH %	0,88	0,95	0,97	1,12	1,24	1,18	1,15	1,09
GSYH	758.391.000	843.178.000	950.534.000	952.635.000	1.098.807.000	1.215.000.000	1.343.000.000	1.485.000.000
ASKERİ VE İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI TOPLAMI	25.761.518	28.075.050	31.618.836	36.263.165	40.879.736	45.068.775	48.671.601	51.525.833
ASKERİ VE İÇ GÜVENLİK HARCAMALARI TOPLAMININ GSYH'YA ORANI (%)	3,40	3,33	3,33	3,81	3,72	3,71	3,62	3,47
Kaynak: Tablo 27 ve Tablo 45.								

Askeri harcamalar açısından bakıldığında, izlenmesi tek kaynaktan mümkün olan Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı harcamalarının toplam askeri harcamalar içindeki payının yüzde 74 olduğu görülmektedir (Çizim 5). Dolayısıyla, askeri harcamaların en azından yüzde 74'ü ile ilgili gelecek üç yıl için öngörülerini izlemek üzere sadece Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından Ekim ayında yayınlanan Bütçe Gerekçesi'ne ve Ocak ayında yayınlanan Bütçe Kanunu ve Ekleri'ne bakmak yeterlidir.⁴² Gerçekleşen harcamalar ise Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından Kamu Hesapları Bültenleri'nde yayınlanmaktadır.⁴³

ÇİZİM 5. Askeri Harcamaların Dağılımı, 2010

Kaynak: Tablo 27.

İç güvenlik harcamalarının içinde de Merkezi Yönetim kapsamındaki genel ve özel bütçeli kurumların harcamaları da askeri harcamalar için geçerli olan aynı kaynaklardan izlenebilmektedir. Bu kurumlar İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'dır ve bu kurumların iç güvenlik harcamalarının toplam içindeki payı yüzde 95 olmaktadır (Çizim 6).

Harcamalarını tek kaynaktan izleyebileceğimiz Merkezi Yönetim kapsamındaki askeri harcama yapan idarelerin harcamalarının bileşimi, yani ne kadarının personel ne kadarının diğer harcamalara gittiğinin görülmesi, izlemenin yorumlanmasında önemli olabilir.

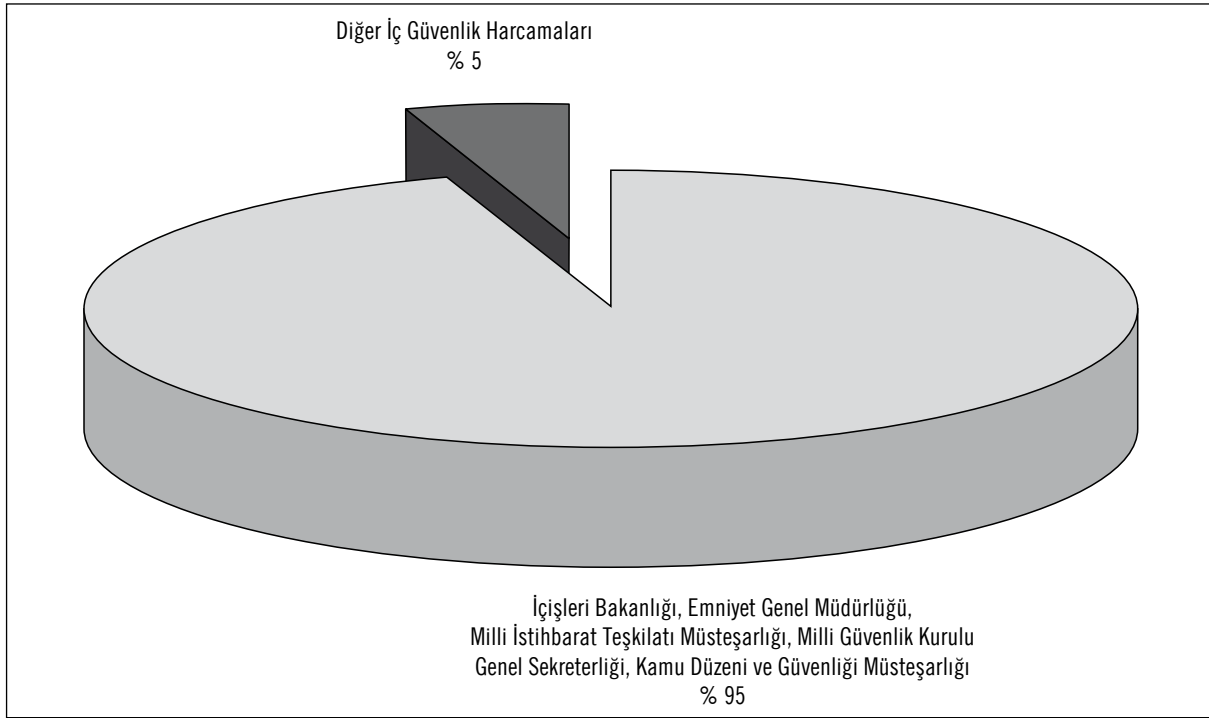
Çizim 7'de görüldüğü gibi, toplam askeri harcamaların yüzde 74'ünü oluşturan Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı harcamalarının yüzde 52'si personel maaşları ve sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerden oluşmaktadır. Mal ve hizmet alımlarının içinde personelin ihtiyaçlarına yönelik olanlar ile silah ve mühimmat alımı birlikte yer almaktadır. 2011 MSB kamuoyu bilgilendirmesinden verilen bilgiye göre⁴⁴, bu harcamanın yarısı personel ihtiyaçlarına yönelik barınma, orduyei, lojman, yakıt, beslenme, giyim, taşıma, ulaşım vb. harcamalarına yöneliktir. Diğer yarısı ise Silahlı Kuvvetlerin modernizasyon projelerine yönelik harcamalardır. Dolayısıyla, Çizim 7'de gördüğümüz yüzde 46'lık mal ve hizmet alımını da personel ihtiyaçlarına yönelik yüzde 23 ve modernizasyon projelerine yönelik yüzde 23 olarak ikiye bölmek mümkündür.

42 Bütçe Gerekçesi ve Bütçe Kanunu ve Ekleri'ne ulaşmak için bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 3 ve 4.

43 Bu veriler için bkz. Ek 1, Veri Kaynakları, kaynak no. 1 ve 2.

44 Bkz. <http://www.msb.gov.tr/Birimler/MALIYE/html/doc/2011%20YILI%20KAMUOYU%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LEND%20C4%B0RMES%20C4%B0%20.pdf>

ÇİZİM 6. İç Güvenlik Harcamalarının Dağılımı, 2010

Kaynak: Tablo 45.

Askeri kurumların personel harcamaları ve bu personelin ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımları birarada düşünüldüğünde harcamaların yüzde 75'ini oluşturmaktadır. Modernizasyona yönelik mal ve hizmet alımı ve sermaye harcamaları ise toplamın yüzde 25'ini oluşturmaktadır.

Uluslararası karşılaştırmalar, Türk ordusunun 2010 yılında, 613.000 asker ile dünyada en büyük 11. ve Avrupa'da Rusya'dan sonra en büyük 2. ordu olduğunu göstermektedir.⁴⁵ Askeri harcamaların yüzde 75'inin personel ve personel ihtiyaçlarına yönelik mal ve hizmet alımı olarak hesaplanması bu anlamda şaşırtıcı değildir, ancak bu kadar yüksek bir asker sayısının gerekli olup olmadığı tartışma konusudur.

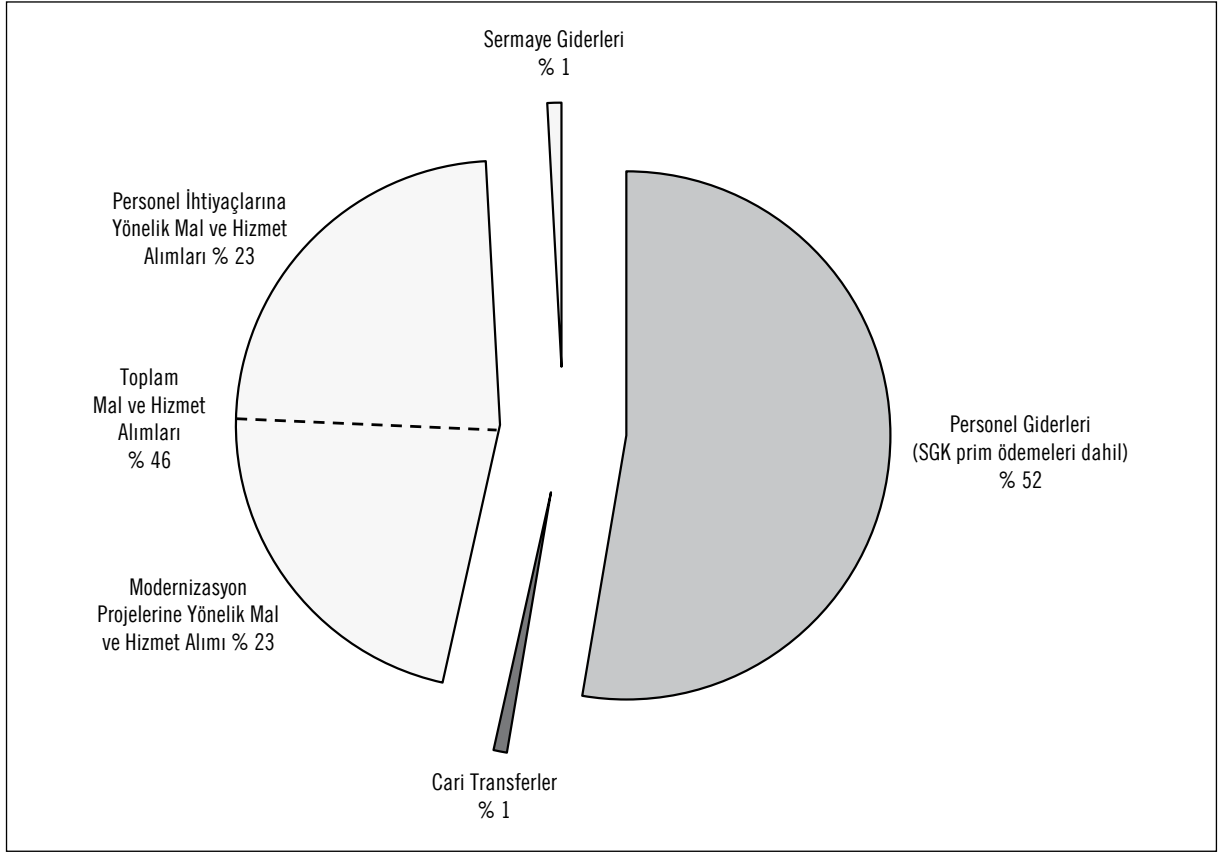
Çizim 8'de ise iç güvenlikle ilgili ve toplam askeri harcamalarının yüzde 87'sini oluşturan İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı'nın harcamalarının bileşenleri görülmektedir. 2010 yılında verisi bulunan 5 kurumun harcamalarının toplamı incelendiğinde bunun yüzde 73'ünün doğrudan personel ve personelin sosyal sigorta prim ödemeleri olduğu görülmektedir.

Gerek askeri gerek iç güvenlik harcamalarının içinde en önemli pay personel harcamalarına aittir. Günümüzde, 21 Kasım 2011 tarihinde, profesyonel asker ve zorunlu asker mevcudu ile ilgili sayısal bilgiler yayınlanmış olsa da, yapılan harcamaların ne kadarının profesyonellere ne kadarının yüksek sayıda zorunlu asker bulundurmaya yönelik olduğu bilgisine ulaşamıyor olması, zorunlu askerlerin hangi görevlerde çalıştıklarına yönelik bilgilerin yetersiz olması, zorunlu asker sayısını azaltmanın ya da profesyonel personel sayısını artırmanın maliyeti ve etkinliğinin kamusal alanda ve parlamentoda ayrıntılarıyla tartışılmasının nedenlerinden biri ve belki de en önemlisidir.

Askeri harcamaları izlerken karşılaşılan en önemli sorunların başında bazı verilerin ulaşılabilir olmaması gelmektedir. Faaliyet raporları ve stratejik planlar aracılığıyla diğer idarelerin birçok bilgisine ulaşılabilirken askeri kurumların stratejik plan yayınlamaktan muaf olmaları ve bazı bilgilerin faaliyet raporlarında kamuoyuyla paylaşılmaması, yapılan izlemeyi sadece harcamalardaki gelişmelerle sınırlandırmaktadır.

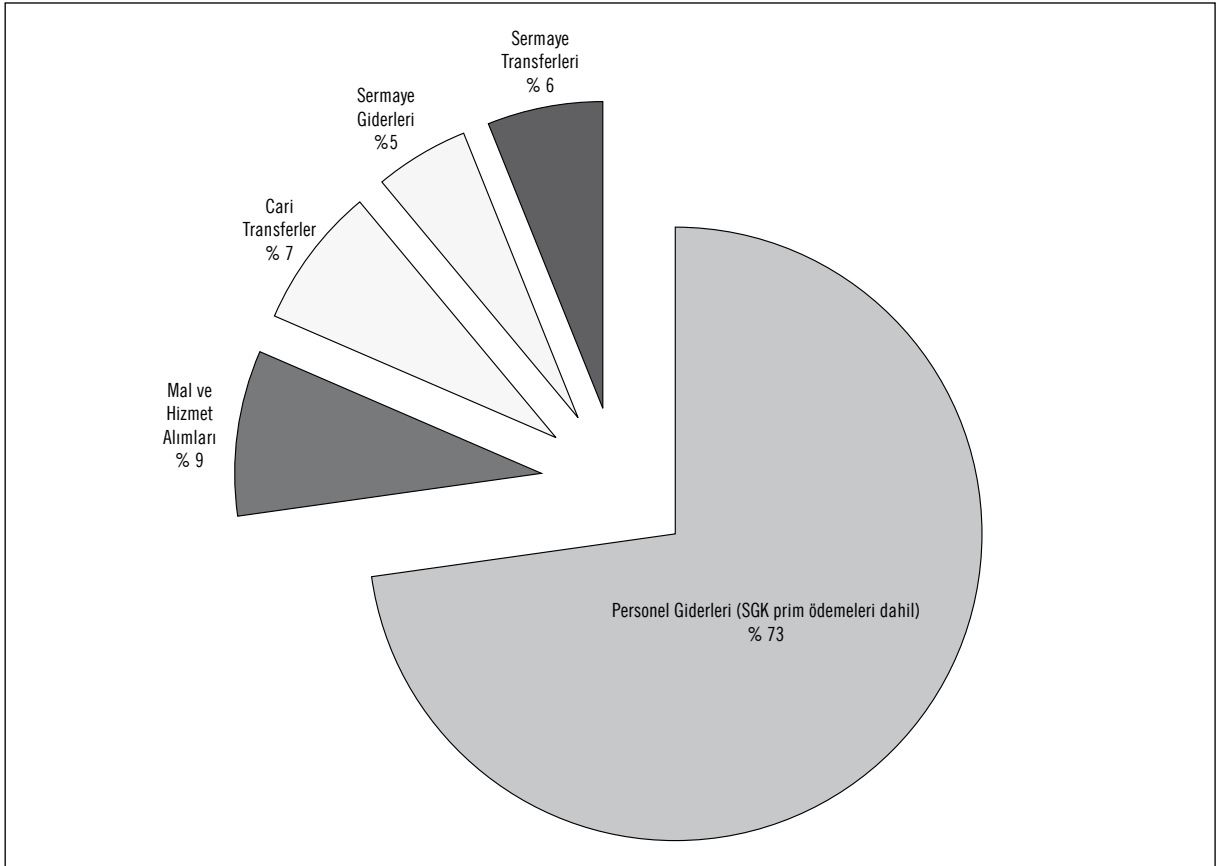
⁴⁵ Genelkurmay Başkanlığı tarafından açıklanan askeri personel sayısı, bu konudaki uluslararası veriler ve karşılaştırmalar için bkz. Ek 5.

ÇİZİM 7: Askeri Kurumların Harcamalarının Bileşenleri, 2010

Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Savunma Sanayi Müsteşarlığı dahildir.
Kaynak: Tablo 4, 6, 8, 10

ÇİZİM 8: İç Güvenlik Kurumlarının Harcamalarının Bileşenleri, 2010

İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Millî İstihbarat Teşkilatı, Millî Güvenlik Kurulu, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı dahildir.
Kaynak: Tablo 33, 35, 37, 39, 41.

Her ne kadar kamu harcamalarına yönelik performans denetimi yapan dış bir kurumun olması⁴⁶ dolayısıyla bu kısıt bir ölçüde tüm kamu kurumları için geçerli olsa da, önemli askeri projeler için etkinlik tartışmasının sivil katılım ve hatta parlamenter katılım ile yapılması da zorlaşmaktadır.

46 Askeri harcamaların denetlenmesi konusu bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Askeri harcamaları parlamento adına denetleyen Sayıştay'ın askeri harcamaların dış denetimi ve performans denetimi konularında karşılaştığı anayasal kısıtlar ve günümüzdeki durumunu inceleyen çalışmalar için bkz. Altındal, H., 2010; Binici, Ş. ve Türkyener, M., 2011; Altay, U., 2011. Farklı düşünce kuruluşlarının güvenlik aktörleri ile ilgili algıları için bkz. Kurt, Ü. 2011; bu konudaki uluslararası örnek ve tartışmalar için bkz. Serra, M., 2011.

EKLER

EK 1: Veri Kaynakları

Kaynak 1: İdarelerin Ekonomik ve Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Harcamaları (2006-2010, genel bütçeli ve özel bütçeli idareler)

İdarelerin ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre gerçekleşmiş harcamalarına yıllık olarak <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp> adresinden ulaşılabilir. Verilerin orijinal kaynağı Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'dür.

Kaynak 2: Merkezi Yönetim Kapsamındaki İdarelerin Gerçekleşmiş Harcamaları

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, genel yönetim kapsamındaki idareler için tahakkuk esaslı muhasebe sisteminin gerçekleşmesi⁴⁷ için tüm verileri kayıt altında tutmakta ve orijinal verilerden kaynaklanan Kamu Hesapları Bülteni'ni aylık olarak yayınlamaktadır.

Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün sitesinde kuruluşların gerçekleşmiş harcamaları her yıl için ayrı ayrı aylık ve toplam yıllık harcamayı gösterecek şekilde verilmektedir.

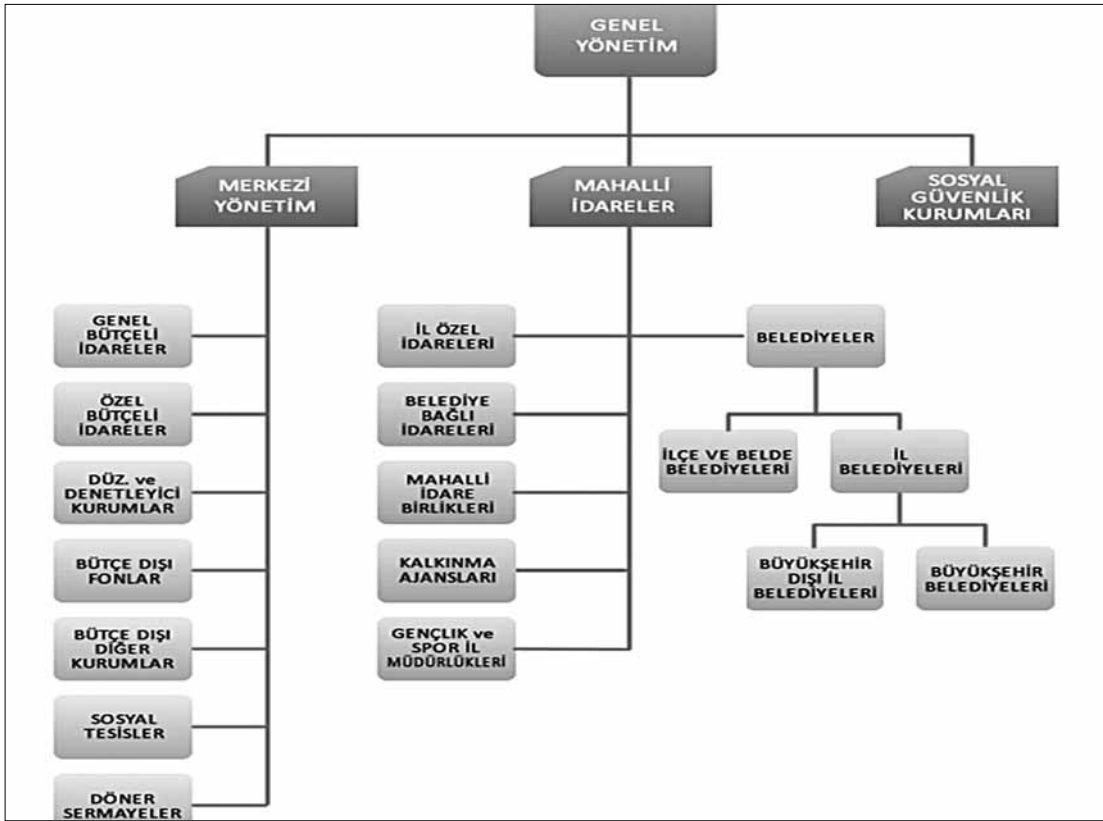
Adım 1:

www.muhasebat.gov.tr ana sayfasında Kamu Hesapları Bülteni seçeneği çıkmaktadır. Kamu Hesapları Bülteni'ni görüntülemek için tıklayınız.

Adım 2:

Bu seçenektan sonra karşımıza istediğimiz idarenin harcamalarına ulaşmak için organizasyon şeması olarak tasarlanmış tüm Genel Yönetim idarelerinin yer aldığı bir gösterim çıkmaktadır. Bu gösterimde istediğimiz kutuyu seçerek ilerlememiz mümkündür. Merkezi Yönetim kapsamındaki genel ve özel bütçeli idareler en kapsamlı verilerin sunulduğu idarelerdir.

⁴⁷ Tahakkuk esaslı bütçe ile ilgili bilgiler için bkz. Mutluer, K., Öner, E. ve Kesik, A., 2007.

Adım 3:

Genel Bütçeli İdareler seçeneğini tıkladığımız zaman karşımıza 2004 yılını takip eden yıllar için genel bütçeli idarelerin çeşitli mali istatistiklerinin bir listesi çıkmaktadır. Bu listede yer alan tablolar arasından Bütçe Gider tablolarını seçelim.

Genel Bütçeli İdareler	2009 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri	Bütçe Gider Tabloları
Yıl seçiniz		
☐ 2004 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2005 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2006 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2007 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2008 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2009 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri ☐ 2010 Yılı Genel Bütçe Mali İstatistikleri		
Rapor Türü Seçiniz		
☐ Bilanço ☐ Bütçe Dengesi ☐ Bütçe Gelir Tabloları ☐ Bütçe Gider Tabloları ☐ Dış Borç Değişimi ☐ Faaliyet Sonuçları Tablosu ☐ Mali Varlık ve Yükümlülükler Tablosu ☐ İç Borç Değişimi		
Raporlar		
☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Detay2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Ekod2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Ekod3 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Ekod4 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Eko_Fonk ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Fkod2 ☐ Genel Bütçe Giderleri Ay İçerisinde Giderleri Fkod3 ☐ Kuruluş Bazında Ödenek ve Harcamalar Tablosu		

Adım 4:

Bütçe Gider Tabloları'nı seçtikten sonra karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKO-FONK, FKOD2, FKOD3 ve kuruluş bazında harcamalar gibi seçenekler bulunacaktır.

Adım 5:

Bunlardan kuruluş bazında harcamalar seçeneğine gittiğinizde genel bütçeli kamu idarelerinin aylık ve yıllık harcamalarını bulacaksınız.

Kaynak 3: Bütçe Kanun ve Ekleri

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) bütçe hazırlama sürecinde Bütçe Hazırlama Rehberi'nin yayınlanması ve idarelerin bütçe tekliflerinin uygunluk ve ekonomik dayanaklarının görüşülmesi konusunda önemli görevler yerine getirmektedir. Diğer yandan, her yıl Bütçe Kanun Tasarısı'nın kaleme alınması ve onaylamak üzere Bakanlar Kuruluna gönderilmesi işlemini yerine getirir. Tasarı Bakanlar Kurulu, Plan ve Bütçe Komisyonu ve TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesinin ardından Kanunun *Resmi Gazete*'de yayınlanmasından sonra ekleri ile birlikte BÜMKO internet sitesinde yayınlanır.⁴⁸

Bu kapsamda, her yıl Ekim ayında gelecek yılın bütçe gerekçesi ve yıl sonunda kanunlaşacak olan Bütçe Kanun Tasarısı ve Ekleri hazırlanıp yayınlanmakta ve internet sitesine konulmaktadır. Ocak ayında ise ilgili yılın kanunlaşan Bütçe Kanunu ve Ekleri internet sitesinde yayınlanmaktadır. 2006 yılından itibaren her yılın bütçe kanunu ve eklerine <http://www.bumko.gov.tr>'den ulaşmak mümkün olmaktadır. Ana sayfada sol sütunda yer alan Bütçe seçeneği üzerinden STK'lar için önemli olacak birçok bilgi ve veriye ulaşılmaktadır.

T.C. MALİYE BAKANLIĞI Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü		
BÜMKO Hakkında		
Bütçe	Bütçe Hazırlama Süreci	
İstatistikler	Orta Vadeli Program	
Raporlar	Orta Vadeli Mali Plan ve Ekleri	
Mevzuat	Bütçe Çağrısı ve Bütçe Hazırlama Rehberi	
Eğitimler	Yatırım Programı Hazırlama Rehberi	
Yayınlar	Bütçe Gerekçesi	
AB ve Uluslararası İlişkiler	Bütçe Kanunu ve Ekleri	
	Maliye Bakanının Bütçe Sunuş Konuşmaları	
	Aylık Bütçe Uygulama Sonuçları (Basın Açıklamaları)	
	e-bütçe	
	Analitik Bütçe Sınıflandırması	

Yukarıda görülen bu seçeneklerden Bütçe Kanunu ve Ekleri seçildiğinde 2007 yılından itibaren bütçe kanunlarına ve ekleri ile ilgili seçeneklere ulaşılmaktadır.

Bu seçeneklerden “Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri” seçeneğine gidildiğinde, ilgili yılın kanunlaşan harcama verilerine (genel, özel bütçeli vb. idareler için tek tek ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmalara göre verilmiş harcamalara excel ve pdf formatında) ulaşılmaktadır.

⁴⁸ Bütçe yapma süreci ve STK'ların katılım aşamaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yentürk, N., 2011b ve Mutluer, K., Öner, E., ve Kesik, A., 2007.

BAŞLANGIÇ (KANUNLAŞAN) ÖDENEKLERİ (BÖ)	
Genel Bütçeli İdareler (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma)	
Yükseköğretim Kurumları (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma)	
Özel Bütçeli Diğer İdareler (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma)	
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma)	
Genel Bütçeli İdareler (A) Cetveli İcmali (Fonksiyonel Sınıflandırma)	
Yükseköğretim Kurumları (A) Cetveli İcmali (Fonksiyonel Sınıflandırma)	
Özel Bütçeli Diğer İdareler (A) Cetveli İcmali (Fonksiyonel Sınıflandırma)	
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (A) Cetveli İcmali (Fonksiyonel Sınıflandırma)	

Örneğin, eğer Milli Savunma Bakanlığı'nın 2011 yılı için kanunlaşmış harcamalarının ne kadarcının personel harcamaları olduğunu görmek istiyorsanız, genel bütçeli idarelerin ekonomik sınıflandırmaya göre verilmiş cetvelini seçmeniz yeterli olacaktır.

Kaynak 4: Bütçe Gerekçeleri

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) bütçe hazırlama sürecinde Bütçe Hazırlama Rehberi'nin yayınlanması ve idarelerin bütçe tekliflerinin uygunluk ve ekonomik dayanaklarının görüşülmesi konusunda önemli görevler yerine getirmektedir. Bu kapsamda, her yıl Ekim ayında gelecek yılın Bütçe Gerekçesi hazırlanıp yayınlanmakta ve internet sitesine konulmaktadır. 2006 yılından itibaren her yılın bütçe gerekçelerine, <http://www.bumko.gov.tr>'den ulaşmak mümkün olmaktadır. Ana sayfada sol sütunda yer alan Bütçe seçeneği üzerinden STK'lar için önemli olacak birçok bilgi ve veriye ulaşılmaktadır.

Yukarıda görülen bu seçeneklerden Bütçe Gerekçesi seçildiğinde 2007 yılından itibaren bütçe gerekçeleri seçeneklerine ulaşılmaktadır. Herhangi bir yılın bütçe gerekçesini seçtiğimizde karşımıza çı-

kan belge indirilebilir durumdadır. Belgenin ister tümü ister ayrı ayrı bölümlerini indirme seçenekleri bulunmaktadır.

Bütçe gerekçelerinde ilgili yıla ilişkin harcama verileri dışında daha sonraki iki yıla ilişkin harcama verileri de yer almaktadır. Bu verilere Bütçe Gerekçesi'nin Bütçe Kanun Tasarısı başlığından ulaşılabilir. Örneğin 2011 yılı Bütçe Gerekçesi'nde 2012 ve 2013 yıllarına ait idarelerin ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırmaya göre verilmiş öngörülen harcamaları yer almaktadır. Bütçe gerekçelerinde ayrıca OVMP'larda öngörülmuş harcama verileri de bulunmaktadır. Ancak Bütçe Kanun Tasarısı başlığında yer alan öngörüler daha güncel olduğundan OVMP başlığındaki bilgiler tercih edilmemelidir.

Kaynak 5: Makina ve Kimya Endüstrisi ile İlgili Kamu Harcamaları

Muhasebat Genel Müdürlüğü'nün sitesinde ise ekonomik kodda EKOD4, fonksiyonel kodda ise FKOD3 düzeyine inen harcama tablolarına ulaşılabilir. Bu tablolar her yıl için ayrı ayrı aylık ve toplam yıllık harcamayı gösterecek şekilde verilmektedir.

Adım 1, Adım 2 ve Adım 3 için Kaynak 2'ye bakınız.

Adım 4:

Bütçe Gider Tabloları'nı seçtikten sonra karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKO-FONK, FKOD2, FKOD3 ve kuruluş bazında harcamalar gibi seçenekler bulunacaktır.

Adım 5:

EKOD4 en ayrıntılı verilmiş harcamaların aylık ve yıllık olarak izlenebileceği seçenektir. Çok kapsamlı olan bu listenin içinden STK'lar için ilginç olabilecek birçok harcama başlığı bulunmaktadır.

Burada MKEK'ye bütçeden verilen borç EKOD4, satır 8.1.6.16'da yer almaktadır. Bu veriler gerçekleşmiş verilerdir. Borç verme ile ilgili 2011 ve sonrasını kapsayan öngörüler Hazine'den talep edilerek alınmıştır.

Kaynak 6: Merkezi Yönetim İdarelerin Ödenek ve Gelir Cetvelleri

Merkezi Yönetim genel bütçeli ve özel bütçeli idarelerin ödenek ve gelir cetvelleri 2008 yılından itibaren Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü internet sitesine her yıl Ocak ayının başında konulmaktadır. Dairelerin alt birimlerinin ödenekleri görülebildiği için yıllar itibarıyla hangi dairenin, dolayısıyla hangi hizmetin ödeneginde bir artış planlandığını görmek açısından çok ayrıntılı bilgiler sunmaktadır.

Adım 1:

www.bumko.gov.tr sitesinden sol sütunda yer alan Bütçe seçeneğini tıklayın.

Adım 2:

Karşınıza çıkan listeden Bütçe Kanun ve Ekleri seçeneğini seçin.

Adım 3:

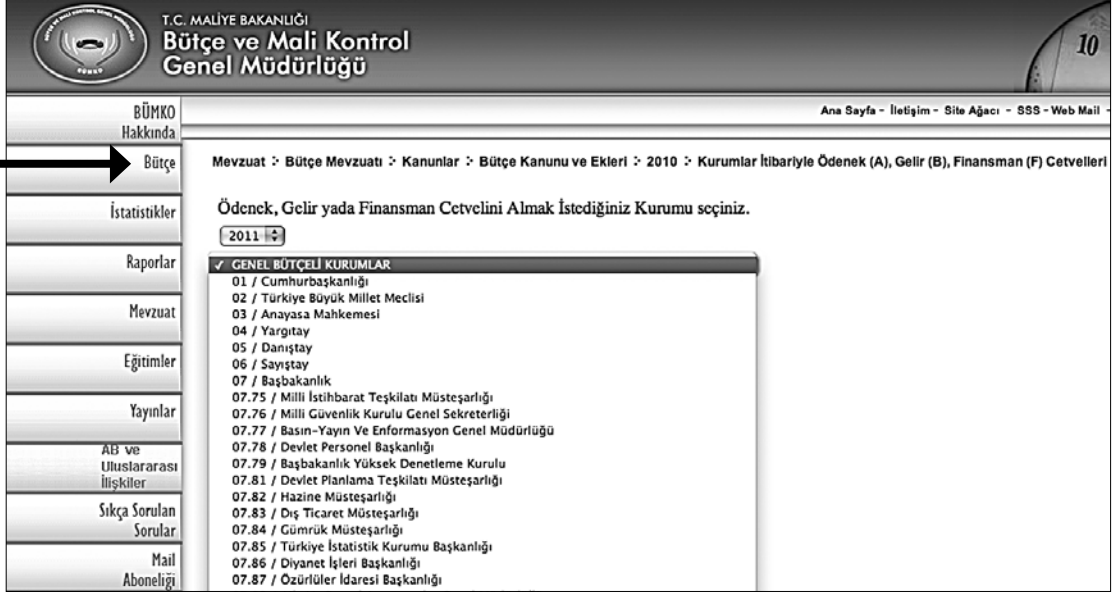
İstedığınız yılın Bütçe Kanunu ve Eklerine ulaşın.

Adım 4:

Herhangi bir yılı seçtiğinizde karşınıza çıkan listede Kurumlar İtibarıyla Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri seçmek gerekmektedir.

Adım 5:

Karşınıza iki seçenek listesi çıkmaktadır. Birincisinde 2008, 2009 ve 2010 yıllarından birini seçmeniz gerekmektedir. Diğerinde ise tüm genel ve özel bütçeli idarelerin listesi çıkmaktadır.

Genel bütçeli bir idareyi seçtiğinizde, ödenek cetvelini pdf formatında görebilirsiniz. Herhangi bir özel bütçeli idareyi seçtiğinizde idarenin ise ödenek ve gelir cetvelini pdf formatında görebilirsiniz.

İdarelerin ödenek ve gelir cetvellerine BÜMKO'nun ana sayfasında sağ köşede yer alan Merkezi Yönetim Bütçesi seçeneği altında bulunan Ödenek (A) Gelir (B) ve Finansman (F) Cetvelleri seçeneğinden ulaşılabilmektedir. Ana sayfada değişiklik olabilmesine karşı yukarıda bilginin bulunduğu yer tarif edilmiştir.

Kaynak 7: Köy Korucularının Maaşları

Adım 1, Adım 2 ve Adım 3 için Kaynak 2'ye bakınız.

Adım 4:

Bütçe Gider Tabloları'nı seçtikten sonra karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKO-FONK, FKOD2, FKOD3 ve kuruluş bazında harcamalar gibi seçenekler bulunacaktır.

Adım 5:

EKOD4 en ayrıntılı verilmiş harcamaların aylık ve yıllık olarak izlenebileceği seçenektir. Çok kapsamlı olan bu listede STK'lar için ilginç olabilecek birçok harcama başlığı bulunmaktadır.

Burada Köy Korucularının Maaşları EKOD4, satır 1.5.1.2'de yer almaktadır.

Bu veri gerçekleşmiş veridir. 2011 ve sonrasını kapsayan tahminler tarafımızdan yapılmıştır.

Kaynak 8: Örtülü Ödenek Giderleri

Örtülü Ödenek Giderleri her yıl Başbakanlık tarafından yayınlanan Faaliyet Raporu'nun Mali Bilgiler kısmında yer almaktadır. Faaliyet raporlarına Başbakanlık Kurumsal Haberler seçeneğinden ulaşılmaktadır.

Kaynak 9: Gizli Hizmet Giderleri

Adım 1, Adım 2 ve Adım 3 için Kaynak 2'ye bakınız.

Adım 4:

Bütçe Gider Tabloları'nı seçtikten sonra karşımıza farklı sınıflandırmalar ve ayrıntı düzeyinde seçenekler barındıran bir liste çıkar. Bu listede EKOD2, EKOD3, EKOD4, EKO-FONK, FKOD2, FKOD3 ve kuruluş bazında harcamalar gibi seçenekler bulunacaktır.

Adım 5:

EKOD4 en ayrıntılı verilmiş harcamaların aylık ve yıllık olarak izlenebileceği seçenektir. Çok kapsamlı olan bu listede STK'lar için ilginç olabilecek birçok harcama başlığı bulunmaktadır.

Burada Gizli Hizmet Giderleri EKOD4 satır 3.4.5'te yer almaktadır. Bu veri gerçekleşmiş veridir. 2011 ve sonrasını kapsayan tahminler tarafımızdan yapılmıştır.

Kaynak 10: GSYH

Gerçekleşmiş GSYH verileri DPT, Yıllık Programlar'dan alınmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan yıllık programlar kamu maliyesindeki gelişmeler dahil olmak üzere makro ekonomik gelişmeleri ve hedefleri içeren bir belgedir. Kamu kesiminin genel dengesi, kamu kesimi borçlanma gereği, cari ve sabit fiyatla GSYH değerleri gibi tüm büyüklüklere bu yıllıklardan ulaşılabilir. Ayrıca, İstihdamın Artırılması; Beşeri ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi; Bölgesel Gelişiminin Sağlanması; Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması gibi başlıklar altında STK'lar için önemli bilgiler her yıl yayınlanan yıllık programlarda yer almaktadır. STK'lar için önemli olan bir diğer bilgi de yine DPT tarafından yayınlanan kamu yatırımları ile ilgili ayrıntılı bilgilerdir.

2011-2013 arası GSYH öngörülerini için bkz. Kaynak no. 4.

EK 2: Askeri Harcamaların İzlenmesinde İnternette Ulaşılamayan Veriler

1) Askeri harcamalarla ilgili Merkezi Yönetim kapsamında bulunan idarelerin ödenek cetveleri karşılaştırıldığında, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın ödenek cetvelleri ikişer sayfadır ve harcamalara ilişkin ayrıntılı bilgi vermemektedir. Askeri harcama yapan idarelerin ödenek cetvellerinin bu derecede sınırlı bilgi içermesi gerek askeri harcamalar üzerindeki parlamento denetimini gerekse sivil toplum kuruluşlarının bu harcamaları izlemesini kısıtlayan bir unsur olmaktadır.

2) SSDF Fonu ile ilgili ayrıntılı gelir gider bilgisi 2000 yılından sonra bir tek 2007 yılı için internette ulaşılabilir durumdadır.

Bütçe gerekçelerinin eklerinde, DPT tarafından gelecek üç yıl için tahmin edilen Fon'un gelir ve giderleri tablosu bulunmaktadır (Örneğin, 2009 Yılı Bütçe Gerekçesi, s. 290). Tablo'da verilen fonların toplam harcamalarının ayrı ayrı bulunabilmesi askeri harcamaları ayırtmak açısından çok yararlı olacaktır.

3) TSKGV'nin son yıllardaki gelirleri ve giderleri (TL ya da dolar cinsinden) internet sitesinde bulunmamaktadır. Vakfın gelir ve giderlerinin ne olduğu ve giderlerinin ne kadarının askeri projelerde kullanıldığı bilgisinin ulaşılabilir olması askeri harcamaların sivil toplum kuruluşları tarafından izlenbilmesine olanak sağlayacaktır.

4) Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nün ödenekleri arasında Türkiye'nin barışı destekleme ve koruma harekâtlarına katılımı kapsamındaki giderlere karşılık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü bütçesine ödenek konulmaktadır. Başbakanlık 2008 Faaliyet Raporu'nda "Bu ödenek ilgili kuruluşlara aktarma yoluyla transfer edilmekte, bu nedenle harcama olarak kayıtlara geçmemektedir" denilmektedir. Bu harcamanın hangi idarelere transfer edildiğinin bilinmesi harcamaların ayrıştırılması açısından önemlidir.

5) Köy korucularına ödenen maaşları izleyebilmemize rağmen, köy korucularının kullandığı silah ve mühimmata yönelik harcamalarla ilgili verilere ulaşamamaktadır.

6) Gerek TÜBİTAK gerek üniversiteler tarafından yapılan askeri amaçlı ARGE harcamalarının ayıştırılması mümkün olmamaktadır.

7) Dış proje kredilerinin sektörel dağılımına ya da kullanıcı kuruluşlara göre dökümüne 2003 sonrası için Hazine yayınlarından ulaşılabilir. Daha önceki yıllara ilişkin dış proje giderlerinin toplamına ve sektörel/kullanıcı kuruluşlara göre dağılımına ulaşamamaktadır.

8) Silahlı Kuvvetler'den emekli olan sivil ve askeri personele yönelik yapılan emeklilik ödemelerine ulaşamamaktadır. SGK sigorta ödemelerinin ayrıntılı istatistiklerinde bu bilgiye yer verilmemektedir.

EK 3: TSKGV İştiraklerinin Türkiye Savunma Sanayindeki Payı

Türkiye’de savunma sanayinin üçlü bir yapısı bulunmaktadır.⁴⁹ Bunlar devlet kuruluşları, TSKGV iş-tirakleri ve özel kuruluşlar olarak belirtilebilir.

1990 yılında Milli Savunma Bakanlığı’nın destek ve teşvikleriyle kurulmuş olan Savunma Sanayi İmalatçıları Derneği (SaSaD) verilerine göre, 2007 yılında, toplam savunma sanayi cirosunun yüzde 36’sı özel sektör, yüzde 33’ü Vakıf iştirakleri, yüzde 31’i kamu kuruluşları tarafından üretilmektedir. http://www.sasad.org.tr/dosyalar/2007_deSayilarlaSavunmaSanayiimiz_3.pdf

2010 yılı için SaSad yetkililerinden alınan bilgiye göre cironun yüzde 35’i özel sektör, yüzde 42’si Vakıf sektörü ve yüzde 23’ü kamu kuruluşları olarak bölüşülmektedir. Bu kamu kuruluşları, Vakıf iştirakleri ve özel sektör kuruluşlarının toplam ciroları ve ihracatları Ek 3, Tablo 1’de verilmektedir.

Devlet kuruluşları arasında Silahlı Kuvvetler bakım merkezleri, tersaneler, diğer askeri fabrika-lar, MKEK ve ARGE harcamaları nedeniyle TÜBİTAK bulunmaktadır. Bunların arasından TÜBİTAK ve MKEK’in dışındakilerin tümü Milli Savunma Bakanlığı’nın bütçesinden yapılan harcamalar içinde yer almaktadır. Çalışmamızda bunların hepsini hesaba kattık. Özel sektör savunma sanayi harcamala-rı konumuz dışındadır. Vakıf’ın Silahlı Kuvvetler’in askeri projelerine yaptığı katkıyı ise tahmin ede-rek askeri harcamalar içerisine katmaya çalıştık.

ARGE harcamaları açısından ise, MSB, SSM ve SSDF tarafından yapılan harcamalar halihazırda bu idarelerin toplam harcamaları içinde dikkate alınmıştır. Vakıf tarafından yapılan ARGE harcamaları ise SaSaD’dan temin edilerek askeri harcamalar hesabının içine katılmıştır.

EK 3 TABLO 1. Türk Savunma Sanayi Göstergeleri

	CİRO \$	İhracat \$	Özkaynaktan ARGE Harcamaları \$	Kuruluş Dışından ARGE Harcamaları \$	Toplam ARGE Harcamaları. \$
1997	1.205.000.000	138.000.000	34.000.000		
1998	968.401.000	80.034.000	40.794.000		
1999	1.074.614.189	84.408.551	41.632.518		
2000	851.852.000	123.442.000	43.081.000		
2001	848.897.075	134.064.179	24.411.819		
2002	1.062.375.000	247.727.000	48.912.000		
2003	1.301.000.329	331.135.000	58.428.250		
2004	1.337.120.000	196.341.000	63.860.000		
2005	1.591.162.692	337.422.986	78.511.203		
2006	1.720.405.000	351.989.000	90.089.000		
2007	2.010.604.105	420.408.813	120.193.753	246.930.723	367.124.476
2008	2.316.821.798	576.337.824	228.232.727	281.350.285	509.583.012
2009	2.319.309.533	669.179.072	206.128.919	299.142.266	505.271.185
2010	2.723.933.353	634.189.588	143.427.656	522.591.951	666.019.607
Kaynak: SaSaD, Savunma Sanayi Anketi, 2010.					

49 Savunma Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu.

EK 4: Askeri Kurum ve Harcamalara Yönelik Kanunlarda Yeralan Vergi Harcamaları

Vergi harcaması kavramı ilk defa 10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile mevzuatımızda yerini almıştır. Vergi harcaması vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri ile benzeri uygulamalar nedeniyle vazgeçilen vergi gelirleri anlamındadır. Maliye Bakanlığı Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü 2007 yılında yaptığı bir çalışmayla Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nda ve diğer bazı önemli kanunlarda yer alan vergiye dair istisna muafiyet ve indirimlerden vergi harcaması oldukları düşünülen kanunları tespit etmiş, söz konusu kanunlarda yer alan hükümlerden veri temin edilebilenlerin 2007 yılı itibariyle vergi harcaması tahmin tutarlarını yayınlamıştır. <http://www.gep.gov.tr/fileAdmin/Statistics/Reports/VergiHarcamalari.pdf>

Söz konusu raporda, savunma ve askeri amaçlı vergi istisnalarının vergi harcaması kapsamı dışında tutulduğu belirtilmiştir. Bu kılavuz kapsamında, Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmanın ışığında, kanunlarda var olan askeri amaçlı istisnalar listelenmiştir. Bu harcamaların da Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü tarafından hesaplanarak yayınlanması kamuoyunu ve parlamentoyu aydınlatmak açısından çok yararlı olacaktır.

GELİR VERGİSİ KANUNU

Kanun Numarası: 193

Kabul Tarihi: 31/12/1960

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 06/01/1961

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 10700

Vatan Hizmetleri Yardımlarında:

Madde 26 - Aşağıdaki yazılı vatan hizmetleri yardımları Gelir Vergisinden müstesnadır.

1. Harb malullüğü zamları;
2. Harb malullerine ve şehit, dul ve yetimlerine verilen tekel beyiyeleri;
3. Şehitlerin dul ve yetimlerine şehit, dul ve yetimi sıfatıyla yapılan bilumum ödemeler.

(Bu hükmün tatbikında hususi kanunlarına göre kendilerine şehit sıfatı verilenlerle harb, isyan, eşiya, kaçakçı takip ve müsademesi, sanıkların ve mahkumların takibi, manevra, talim ve tatbikat esnasında görev başında veya görevden doğan sebeplerle ölenler şehit sayılır.);

4. Vatan hizmetleri tertibinden bağlanan aylıklar ile ödenen mükafatlar

Teşvik İkramiye ve Mükafatları:

Madde 29 - Teşvik gayesiyle verilen aşağıda yazılı ikramiye ve mükafatlar Gelir Vergisinden müstesnadır:

2. (Değişik bent: 24/12/1980 - 2361/20 md.) Subay, astsubay, erbaş ve erlere ve Ordu hizmetinde bulunan sivil makinistlere, uçuş, dalış gibi hizmetleri dolayısıyla verilen tazminatlar, gündelikler, ikramiyeler, zamlar ile Türk Hava Kurumu veya (Değişik ibare: 04/06/2008 - 5766 S.K./8.mad) kanunu veya iş merkezi Türkiye'de bulunan müesseselerde uçuş maksadıyla görevlendirilen, hava aracının sevk ve idaresiyle görevli pilotlar ile uçuş esnasında uçak içinde hizmet veren yetkili sivil havacılık otoritesince sertifikalandırılmış personele; fiilen uçuş hizmeti, denizaltına dalış yapanlara fiilen dalış hizmetleri dolayısıyla yapılan aynı mahiyetteki ödemeler;

Gerçek Ücretler:

Madde 63 - Ücretin gerçek safi değeri iş veren tarafından verilen para ve ayınlarla sağlanan menfaatler toplamından aşağıdaki indirimler yapıldıktan sonra kalan miktardır.

(Ek bent: 24/12/1980 - 2361/45 md.) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 190. ncı Madde-

si uyarınca yapılan kesintilerle, Ordu Yardımlaşma Kurumu ve benzeri kamu kurumları için yapılan kanuni kesintiler,

YENİ KURUMLAR VERGİSİ KANUNU

Kanun Numarası: 5522

Kabul Tarihi: 13.06.2006

İkinci Bölüm

Muafiyet ve İstisnalar

Muafiyetler

Madde 4- (1) Aşağıda sayılan kurumlar, kurumlar vergisinden muaftır:

d) Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerine ait olup sadece kamu görevlilerine hizmet veren, kâr amacı gütmeyen ve üçüncü kişilere kiralanmayan kreş ve konukevleri ile askeri kışlalardaki kantinler.

e) Kanunla kurulan emekli ve yardım sandıkları ile sosyal güvenlik kurumları.

Diğer İndirimler

Madde 10- (1) Kurumlar vergisi matrahının tespitinde; kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek şartıyla, kurum kazancından sırasıyla aşağıdaki indirimler yapılır:

c) Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamu yararına çalışan dernekler ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının yüzde 5'ine kadar olan kısmı.

KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU

Kanun Numarası: 3065

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 02/11/1984

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 18563

Altıncı Bölüm

Sosyal ve Askerî Amaçlı İstisnalarla Diğer İstisnalar

Madde 173. Askerî Amaç Taşıyan İstisnalar:

Askerî fabrika, tersane ve atölyelerin kuruluş amaçlarına uygun olarak yaptıkları teslim ve hizmetler,

ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 12 Haziran 2002

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 24783

Kanun no: 4760

Diğer istisnalar

Madde 7- Bu Kanuna ekli;

1. (I) sayılı listede yer alan malların;⁵⁰

⁵⁰ I SAYILI LİSTE esas olarak uçak benzini, kurşunsuz benzin, jet yakıtı, motorin, deniz motorini, feul oiller, denizcilik yakıtı, petrol gazları, doğalgaz, propan, bütan, yağlar ve kalıntıları, katran, zift, benzol, diğer solventler vb. den oluşmaktadır.

a) Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilâtının ihtiyacı için bu kuruluşlara veya bunların gerek göstermeleri üzerine ve işlemlerin bu kuruluşlar adına yapılması koşuluyla akaryakıt ikmalini yapanlara teslimi,

EMLAK VERGİSİ KANUNU

Kanun Numarası: 1319

Kabul Tarihi: 29/07/1970

Resmi Gazete Tarihi: 11/08/1970

Resmi Gazete Sayısı: 13576

Madde 4 - (Değişik fıkra: 16/10/1981 - 2536/1 md.) Aşağıda yazılı binalar, kiraya verilmemek (24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanun kapsamında yapılan işletme hakkı devirleri hariç) şartıyla Bina Vergisinden daimi olarak muaftır. ((a), (b), (s) ve (y) fıkraları için kiraya verilmeme şartı aranmaz.):

4/d Ordu evleri, askeri gazino ve kantinler ile bunların müstemilatları

4/s Türk Silahlı Kuvvetlerini (Jandarma dahil) güçlendirmek amacıyla kurulmuş vakıflara ait binalar

Madde 14 - (Değişik fıkra: 16/10/1981 - 2536/2 md.) Aşağıda yazılı arazi kiraya verilmemek (24.11.1994 tarihli ve 4046 sayılı Kanun kapsamında yapılan işletme hakkı devirleri hariç) şartıyla Arazi Vergisinden daimi olarak muaftır. ((a), (b), (f) ve (i) fıkralarındaki arazi için kiraya verilmeme şartı aranmaz.):

f) (Ek bent: 16/10/1981 - 2536/2 md.) Türk Silahlı Kuvvetlerini (Jandarma Genel Komutanlığı dahil) güçlendirmek amacıyla kurulmuş vakıflara ait arazi ve arsalar.

VERGİ KANUNLARI DIŞINDAKİ KANUNLARDA YER ALAN HÜKÜMLER

205 sayılı Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu:

Madde 35-

- a) Kurum kurumlar vergisine tabi değildir
- b) Kuruma yapılacak bağışlar, Kurumun ne nam altında olursa olsun üyelerine veya kanuni mirasçılara yapacağı yardımlar veraset ve intikal vergisiyle gelir vergisinden
- c) Kurum yapacağı her türlü muameleler dolayısıyla damga resminden
- d) Daimi ve geçici üyelerinden yapılacak aidat gelir vergisinden
- e) Kurumun her türlü gelirleri gider vergisinden muaftır.

926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu

Ek madde 17- Bu maddede belirtilen tazminatlar aylıklarla birlikte ödenir ve damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi değildir. Söz konusu tazminatların hak edilmesinde ve ödenmesine aylıklara ilişkin hükümler uygulanır.

Ek madde 18- Bu kanuna ekli 5 sayılı makam tazminatı cetvelinde yazılı rütbe ve görevlerde bulunanlara hizalarında gösterilen gösterge rakamlarının memur aylıklarına uygun katsayı ile çarpımı sonucu bulunan miktarda makam tazminatı ödenir. Makam tazminatı damga vergisi hariç bir vergiye tabi tutulmaz ve ödemelerde aylıklara ilişkin hükümler uygulanır.

Madde 143- Askeri öğrencilerin harçlıklarından vergi ve diğer kesintilerin yapılamayacağı belirtilmiştir.

Madde 154- Aile yardımı ödeneğinin hiç bir vergi ve kesintiye tabi tutulmadan ödeneceği belirtilmiştir.

Madde 176- Doğum yardımı ödeneğinin hiç bir vergi ve kesintiye tabi tutulmayacağı hükmedilmiştir.

Madde 177- Aile yardımı ödeneğinin hiç bir vergi ve kesintiye tabi tutulmadan ödeneceği belirtilmiştir.

3388 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Kanunu

Madde 3- Vakıf kurumlar vergisinden (iktisadi işletmeler hariç) yapılacak bağış ve yardımlar veraset ve intikal vergisinden yapılacak her türlü muameleler nedeniyle damga vergisinden muaf tutulmuştur.

Bağış ve yardımlar kurumlar vergisi ve gelir vergisi matrahından indirilebileceği hükme bağlanmıştır.

Ayrıca önceden kurulan Kara Hava ve Deniz kuvvetleri güçlendirme vakıflarına ve bakanlar kurulunca vergi muafiyeti tanınan vergi resim ve harç muafiyeti ve istisnalarından vakfın yararlanacağı belirtilmiştir.

2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu

Madde 123- MİT Müsteşarlığınca yurtdışından sağlanacak her türlü silah ve araç gereç ve malzeme için acil ve zorunlu hallerde normal ithal kotası dışında öncelikle döviz tahsis yapılır. Bu silah araç ve gereç ve malzemeler her ne yolla sağlanırsa sağlansın gümrük ve her türlü vergi resim ve harçtan muafır.

3238 Sayılı Savunma Sanayi Müsteşarlığı Kurulması (..) Kanunu

Madde 14- SSDF'nun kurumlar vergisinden, yapılacak bağış ve yardımlar nedediyle veraset vergisinden yapacağı her türlü muameleler dolayısıyla damga vergisi ve kredi nedeniyle ödeyeceği faizler için banka ve sigorta muameleleri vergisinden muaf tutulmuştur.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ STRATEJİK HEDEF PLANININ GERÇEKLEŞTİRİLMESİ MAKSADIYLA GELECEK YILLARA SARI TAAHHÜTLERE GİRİŞME YETKİSİ VERİLMESİ HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 3833

Kabul Tarihi: 2/7/1992

Yayımlandığı R.Gazete: Tarihi: 11/7/1992

Sayı: 21281

Silah ve benzeri malzemelerle ilgili istisnalar

Madde 4- 1 inci madde gereğince uygulanacak hizmetlerin yürütülmesi için yurtdışından sağlanacak her çeşit silah sistemi, silah, mühimmat, araç, gereç, malzeme ve hizmetler için öncelikle döviz tahsis yapılır. Bu silah sistemleri, silah, mühimmat, araç, gereç ve malzemelerin dışalımaları her türlü vergi, resim, harç, zam, ardiye ücreti ve fon kesintilerinden müstesnadır.

Petrol ürünleriyle ilgili istisnalar

Madde 5- Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Milli İstihbarat Teşkilatının ihtiyacı olan hampetrol, akaryakıt ve madeni yağlar, yalnız petrol istihsalinde kullanılan kimyevi müstahzarlar ve makina yağı istihsalinde kullanılan katkı maddeleri (adde-tifler) dışalım ve bunların yurtiçinde üretilenlerinin teslimi, gümrük vergisi, belediye hissesi, ithalde alınan damga resmi, ulaştırma altyapıları resmi, akaryakıt tüketim vergisi ile Hazineye, katma bütçeli idarelere, özel idarelere ve belediyelere ait her türlü vergi (Katma Değer Vergisi hariç) resim, harç, zam ve ardiye ücretlerinden müstesnadır.

EK 5: Asker Sayısı ile İlgili Bilgiler

Silahlı Kuvvetler’de çalışan askeri personel sayısı ile ilgili olarak 2000 yılında yayınlanan Beyaz Kitap’tan sonra 21 Kasım 2011 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı’nın internet sitesine konulan Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Mevcutları başlıklı tablo ilişikte sunulmuştur. Bu tabloda hangi kuvvet komutanlığının bünyesinde oldukları bilinmese de askeri personelin statülerine göre bir bilgisine ulaşmak mümkün olmaktadır.

EK 5 TABLO 1. Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Mevcutları (Kasım 2011)

Statü	Mevcut
General/Amiral	365
Subay	39.975
Astsubay	95.824
Uzman Jandarma	24.700
Uzman Erbaş	40.515
Sözleşmeli Erbaş/Er	...
Uzman Personel Toplamı	201.379
Yedek Subay	6.829
Erbaş/Er	458.368
Yükümlü Personel Toplamı	465.197
Askeri Personel Toplamı	666.576
Sivil Memur/İşçi	53.424
Genel Toplam	720.000
Kaynak: http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_10_Guncel/2011/guncel_53.htm	

Tablodan görüldüğü gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin 201.379 uzman personeli, 465.197 zorunlu askeri bulunmaktadır. 465.197 zorunlu askerin yol açtığı eğitim, iye ve ibade maliyetine, zorunlu askerlerin askerlik süresince yerine getirdikleri görevlere ilişkin bir bilgiye ulaşılammamaktadır.⁵¹

Dünya ülkelerinin asker sayısı ile ilgili önemli bir kaynak Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü’nün (IISS) her yıl yayınladığı Military Balance istatistikleridir. Bu yayında yer alan verilere göre, Türkiye dünyadaki en büyük orduya sahip 11. ülkedir ve Avrupa’nın Rusya’dan sonra ikinci en büyük ordusuna sahiptir. Aynı kaynağa göre, yaklaşık 613.000 olan asker mevcudunun yaklaşık 410.000’i zorunlu askerdir.

⁵¹ Bu konuda, Ekim 2010’da, 230.000 zorunlu askerin posta, kuaför, koruma, lojman hizmeti gibi işlerde çalıştığı haberi basında tartışılmıştır. <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=YazarYazisi&ArticleID=1016998&Yazar=%20&Date=&Page=>

EK 5 TABLO 2. Ülkelerin Asker Mevcudu, 2010

	Silahlı Kuvvetler Mevcudu, bin kişi	Paramiliter* Mevcudu, bin kişi	Toplam Asker Mevcudu, bin kişi	Nüfus, bin kişi	Asker Mevcudu /nüfus
Çin	2.285	660	2.945	1.338.613	0,002
Hindistan	1.325	1.300	2.625	1.165.352	0,002
ABD	1.564	0	1.564	305.050	0,005
Rusya	1.046	449	1.495	143.420	0,010
Kuzey Kore	1.190	189	1.379	22.912	0,060
Pakistan	617	304	921	176.420	0,005
Mısır	469	397	866	80.420	0,011
Brezilya	318	395	713	198.078	0,004
G. Kore	655	5	660	48.423	0,014
Irak	246	414	660	26.075	0,025
Türkiye	511	102	613	74.816	0,008
İran	523	40	563	71.021	0,008
Endonezya	302	230	532	260.452	0,002
Vietnam	455	40	495	86.965	0,006
Kolombiya	283	159	442	42.954	0,010
Tayland	306	114	420	67.070	0,006
Suriye	295	108	403	21.763	0,019
Fransa	239	103	342	65.447	0,005
Meksika	280	52	332	111.203	0,003
İtalya	185	142	327	58.103	0,006
Tayvan	290	17	307	22.894	0,013
Japonya	248	13	261	127.417	0,002
Almanya	251	0	251	85.012	0,003
Sudi Arabistan	234	16	250	26.418	0,009
İspanya	142	80	222	43.210	0,005
Birleşik Krallık	178	0	178	60.988	0,003
Romanya	72	80	152	22.330	0,007
Yunanistan	139	4	143	10.668	0,013
Polonya	100	21	121	38.635	0,003
İsrail	101	10	111	6.277	0,018
Portekiz	43	48	91	10.566	0,009
Kanada	66	0	66	32.805	0,002
Bulgaristan	31	34	65	7.450	0,009
Hollanda	37	6	43	16.407	0,003
Macaristan	30	12	42	10.007	0,004
Belçika	38	2	40	10.364	0,004
Çek Cumhuriyeti	23	3	26	10.241	0,003
Norveç	26	0	26	4.593	0,006
Danimarka	19	0	19	5.432	0,003
* IISS, jandarma, sahil güvenlik gibi ordu tarafından eğitilmiş, savaş zamanında ordunun komutasına giren birlikleri paramiliter olarak tanımlamaktadır. Kaynak: Uluslararası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (IISS), Military Balance, 2011.					

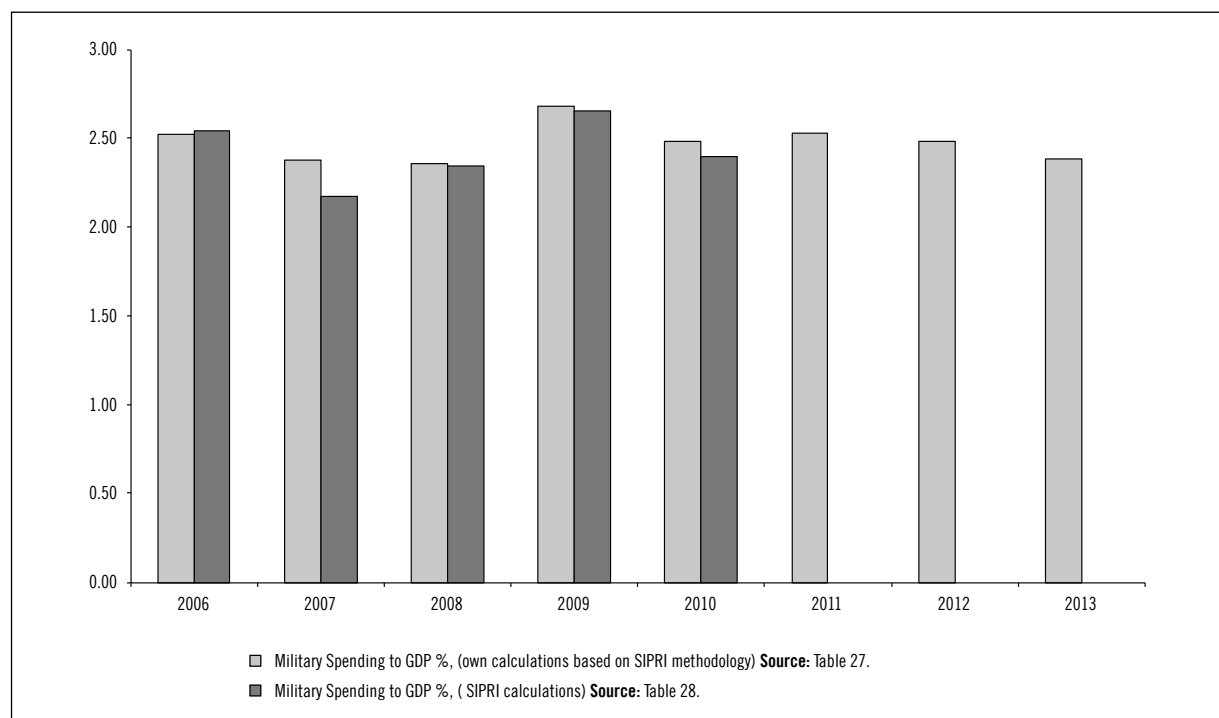
Ek 5, Tablo 2’de yer alan veriler 2010 yılına aittir. Genelkurmay Başkanlığı tarafından 2011 yılı asker sayısına ilişkin yapılan bilgilendirmede yer alan veriler dikkate alındığında, Türkiye dünyadaki en büyük orduya sahip 9. ülke olabilir. Ancak tabloda Türkiye’nin üzerinde yer alan Güney Kore ve Irak’taki asker sayısı ile ilgili gelişmelerle birlikte değerlendirilebilmesi için, ilgili uluslararası istatistiğin 2011 yılındaki sonuçlarını beklemek gerekmektedir.

SUMMARY

Turkey's military spending can be monitored mainly from two important international resources since the beginning of 1990s. These two resources are data sets on military (defense) spending produced by NATO for all its member states and by SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) for all states in the world. Both NATO and SIPRI publish the definitions and scope of their data on military spending and occasionally update those definitions. Despite their online availability along with the updates, both data sources have some restrictions in terms of monitoring military spending. As both institutions aim to inform the world-wide public and produce data covering a wide range of countries, they can only provide the total amount of military expenditures and their ratio to GDP. However, as the aim is to monitor military spending, this information is quite insufficient for non-governmental organizations (NGOs) and other institutions in Turkey. It is obvious that data sets covering only total figures related military spending without any information on sub-components or necessary details are insufficient for formulating policies in that field.

The method developed by SIPRI served as a guide for the calculations on military expenditures in this study. Calculating military spending figures by using an international methodology also provides the opportunity of comparing (and testing) the results with the figures provided by SIPRI, the most competent institution working on that subject. The graph below illustrates both the SIPRI's results on Turkey's military spending and the same figures calculated in this study according to the methodology developed by SIPRI.

CHART 1. Ratio of Turkish Military Spending to GDP, 2006-2013.

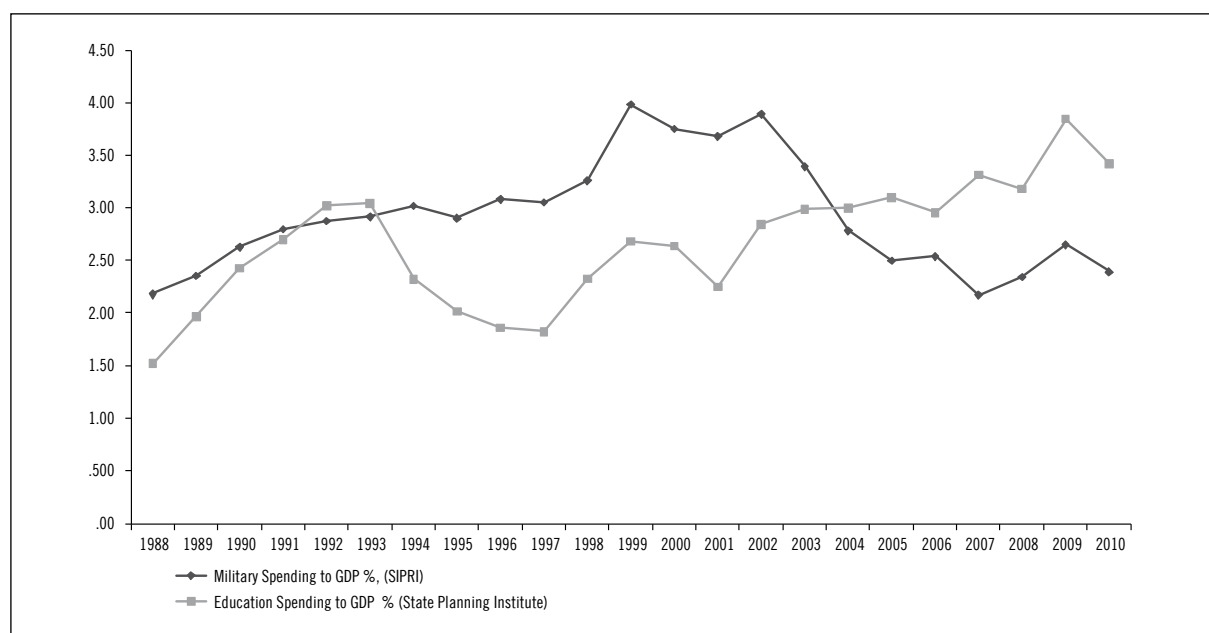

Based on SIPRI's methodology, military spending figures calculated in this study, cover actual expenditures⁵² between the years 2006-2010 and estimated figures for 2011 and beyond. On the other hand, SIPRI's figures cover only actual expenditures. The ratio of military spending to GDP calculated as 2,5 percent is in line with SIPRI's figures. The ratio of military spending to GDP, which was around 2,5 percent beginning from 2006, displays an increase in 2009. This increase is caused not by an increase in military spending, but by contraction in the GDP during that year. In 2010, the ratio of military spending to GDP is once again below 2,5 percent and the estimations indicate that this level is aimed to be sustained during 2011 and 2012 and to be slightly diminish in 2013 (Chart 1).

Turkey's military spending figures covering years before 1990s can be obtained from SIPRI's resources. Military spending in Turkey had begun increasing in the beginning of 1990s and has exhibited a trend of decrease since 2001. From 1990s to the beginning of 2000s it reached its peak with the ratio increasing to 4 percent.

The longest data set that can be used in making comparisons with military expenditures is the spending on education which provides total expenditures of the Ministry of Education (MoE), of the Council of Higher Education (CHE) and of universities. Between 1988 and 2004, for fourteen years, Turkey's military spending had risen above education spending except for two years. In 2004, two years after Turkey's military spending began to decrease in 2002, spending on education has exceeded military spending (Chart 2).

CHART 2. Turkey's Long Term Spending on Military and Education

Source: Table 28.

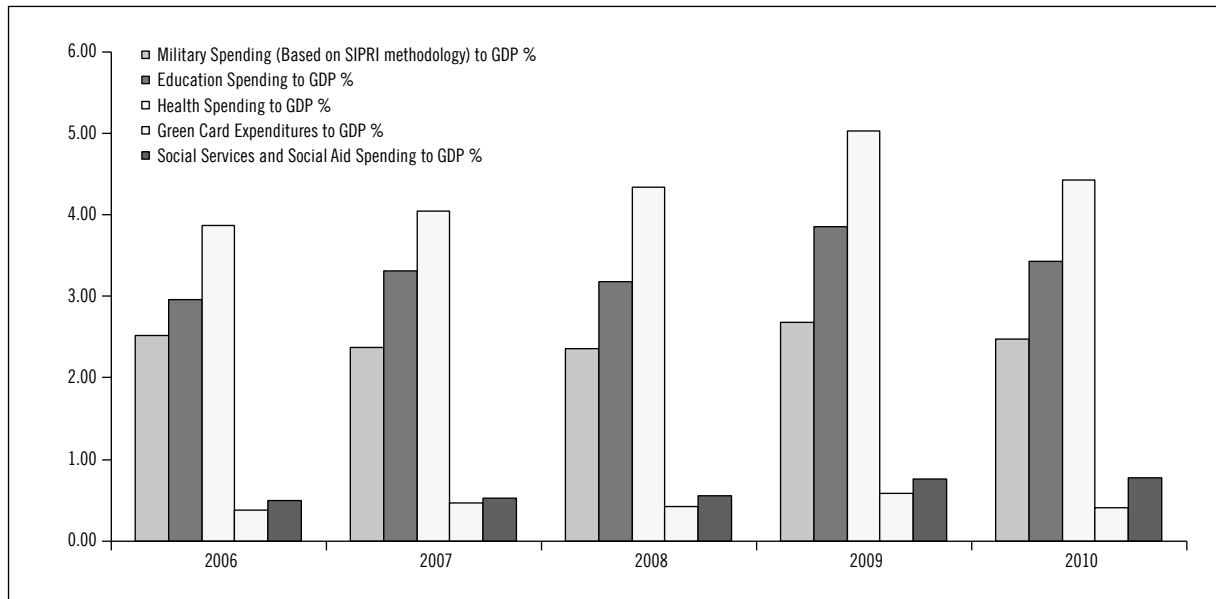
Since 2003 with the enactment of the Public Financial Management and Control Law No: 5018, monitoring Turkey's public spending has become easier. Comparing the calculations on military spending with other types of expenditures beginning from that year on, may be useful for the aims of this study.

When we compare military spending with different types of social spending beginning from 2006, we can see that military spending is below those on education and health. When we take into account expenditure on green cards--an important instrument for the alleviation of poverty in Turkey--and social services and social aid spending, we see that military spending exceeds the sum of

⁵² Items without any published data have been estimated.

the two. Furthermore, figures indicate that if the ratio of military spending to GDP were to decrease to 2 percent, social welfare spending to GDP could be increased from 0,78 to 1,28 percent (Chart 3).

CHART 3. Comparing Military and Social Welfare Expenditures

Source: Table 31.

The fact that the ratio of military spending to GDP calculated within this study complies with the calculations of SIPRI does not imply that monitoring and calculating military spending is an easy task. There are various difficulties in monitoring military spending in Turkey. The figures of the Ministry of Defense (including the expenditures of the Turkish General Staff and Force Commands), General Command of Gendarmerie and Coast Guard Command, all under the Central Government of Turkey, can be easily obtained via the web site of the Ministry of Finance. Although those figures are easily accessible, obtaining detailed figures and long-term estimations on the spending of Defense Industry Support Fund, Machinery and Chemical Industry Corporation (MKEK) and village guards as well as of expenditures made through the secret fund, foreign credits intended for military spending and military R&D expenditures is not possible.

Even though we state that data is accessible, we do not claim that the available information is transparent. Transparency of data means that the data set provides information detailed enough that it will enable the public to monitor and discuss those figures by considering the cost of the existing policies and their alternatives, as well as their impact. The data sets related to the institutions mentioned above are provide only as much detail as required by Law No: 5018. For example, like other public institutions, military institutions also inform the Ministry of Finance about their required annual allocations each year. When we analyze the allocation sheets evaluated by Turkish Grand Assembly and shared with the public via Ministry of Finance General Directorate of Budget and Financial Control, we observe that the allocation sheet of Ministry of Defense is 2,5 pages and that of General Command of Gendarmerie is 2 pages, while allocation sheets of the Ministry of Finance, the Ministry of Health, the National Police Force and the Ministry of Internal Affairs are 41, 24, 28 and 12,5 pages respectively. Unfortunately, parliamentarians are largely malinformed about military spending during the Plenary Sessions and Planning and Budget Commission meetings in the Parliament.

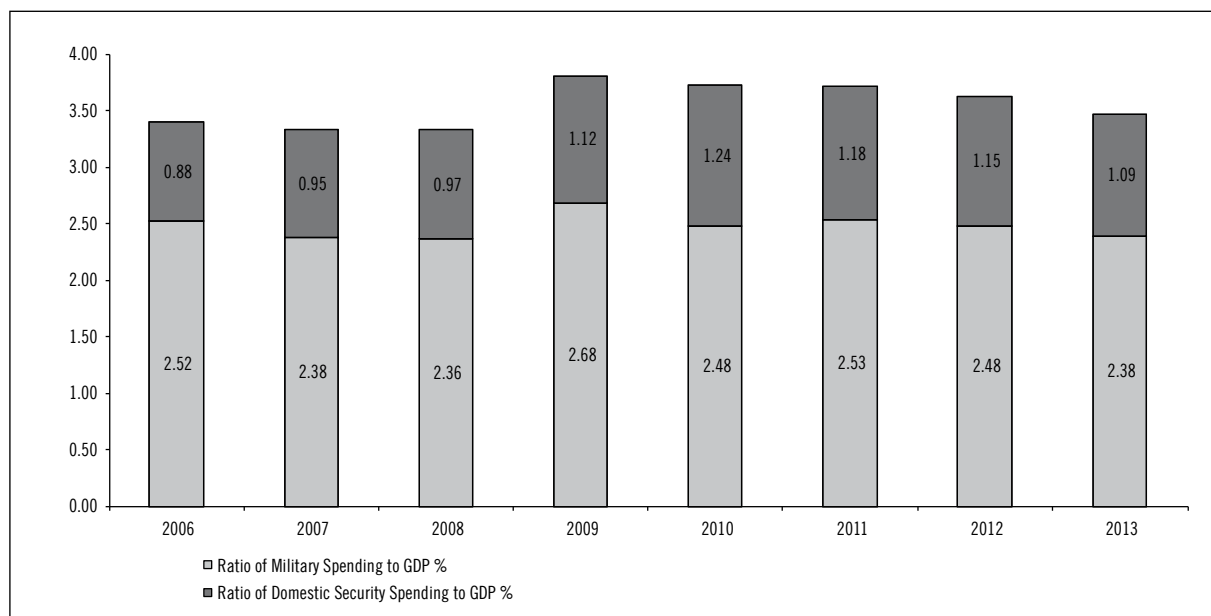
Another institution for which information is lacking is the Turkish Armed Forces Foundation (TSKGV – *Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı*). Its income is sourced from its affiliates which in 2009 constituted 42 percent of the total turnover of the defense industry in Turkey, and part of its resources are allocated to military projects. TSKGV's 2010-2011 promotional booklet states that 52 per-

cent of total costs consists of transfers made to Force Commands for military projects; but the Turkish Lira or US dollar amounts of those allocations are not provided. The contribution made by TSKGV to military projects of Force Commands is tried to be estimated as a part of this study by using data on Foundation's affiliates provided by Istanbul Chamber of Industry and Istanbul Stock Exchange. Similarly, the pensions of retired military and civil personnel that served in the Turkish Armed Forces are also estimated. The data on military spending published by SIPRI includes that information and therefore the figures estimated within this study based on critical assumptions so as to allow comparisons with the results provided by SIPRI. Thus, we chose to illustrate the data on military spending by distinguishing between monitored and estimated figures (Table 27). For instance, although SIPRI-compliant military spending for 2010 is calculated as 2,48 percent of GDP, this percentage falls to 2,14 when the estimations covering TSKGV and pensions are excluded.

Another indirect expenditure that SIPRI does not monitor is the amount of tax which, according to various laws, military institutions are exempted from and which is classified as tax costs. Ministry of Finance includes the total amount of tax costs in its annual budget justifications. However, those costs do not include the figures of military institutions. In this study, various tax laws were reviewed and only a list of the tax exemptions of military institutions have been provided regarding those tax costs.

Some difficulties prevent a clear distinction between domestic security spending and military spending. Two expenditure categories, the salaries of village guards and secret service expenses, have critical importance in that regard. The total level of those two expenditures, included within the calculation of total military spending so as to follow SIPRI's methodology, amounts to 0,1 percent of GDP in 2010. If the intention is to calculate only the spending on domestic security, those two categories can be included under domestic security expenditures.

CHART 4. Ratio of Military and Domestic Security Spending to GDP, %, 2006-2013

Source: Table 46

As seen above, the ratio of domestic security spending to GDP, which had been around 1 percent until 2009, increased to 1,12 in 2009 due to the economic crisis. A slight decrease is foreseen in that ratio for the following years. The ratio of the sum of domestic security and military spending to GDP realized above 3,7 percent in the year 2010. This sum is estimated to decrease and reach 3,47 percent in 2013 (Chart 4). Those forecasts imply that the government does not intend to increase the ratio of military and domestic security spending to GDP. Nowadays in Turkey, the main public discussions

revolve, not around how social problems are going to be solved, but around which armed force will assume the main responsibility. Transition to professional army, as well as procurement of heavy weapons for increased police force may lead to an increase in the total expenditure on domestic security and military spending; therefore the monitoring efforts should take those developments into account.

The Public Expenditures Monitoring Platform (www.kahip.org), consisting of 52 NGOs that have assumed the mission of monitoring military and domestic security spending according to the method developed within this study and of recommending relevant policies. The Platform will continue to follow and analyze these expenditures as well as sharing their information with the public and with the members of the Parliament.

KAYNAKLAR

- Akay, H. (2009a), “Türk Silahlı Kuvvetleri: Kurumsal ve Askeri Boyut”, Bayramoğlu, A. ve Insel, A. (2009) içinde.
- Akay, H. (2009b), Güvenlik Sektörü Siyasa raporu 1, TESEV, İstanbul. www.tesev.org.tr
- Altay, U. (2011), Türkiye’de Askeri Harcamaların Denetiminde Yeni Sayıştay Kanunu’nun Getirdiği Açılımlar, *Dış Denetim*, no. 3, Temmuz 2011.
- Altındal, H. (2010), “Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Türkiye Büyük Millet Meclisi Adına Sayıştay Tarafından Denetlenmesi: Değişen Anayasa ve Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde bir Değerlendirme”, *Sayıştay Dergisi*, Ekim-Aralık 2010.
- Bayramoğlu, A. ve Insel, A. (der.) (2009), *Almanak Türkiye 2006-2008, Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, Sivil Toplum ve Güvenlik Sektörü Gözetimi: Sınırlar ve İmkânlar ve Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi: Sınırlar ve İmkânlar*, TESEV, İstanbul. www.tesev.org.tr
- Binici, Ş. ve Türkyener, M.C. (2011), “Güvenlik Sektörünün Sayıştay Denetimi ve 6085 Sayılı Sayıştay Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler”, *Dış Denetim*, no 3, Temmuz 2011.
- Birikim Dergisi*, (2002), “Türkiye’de Ordu”, Ağustos-Eylül 2002, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Cizre, Ü. (der.) (2006), *Almanak Türkiye 2005, Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim*, TESEV, İstanbul. www.tesev.org.tr
- Günlük-Şenesen, G. (2002), *Türkiye’de Savunma Harcamaları ve Ekonomik Etkileri*, TESEV, İstanbul. www.tesev.org.tr
- IISS (2011), *Military Balance 2011*, Londra.
- Insel, A. ve Bayramoğlu, A. (der.) (2004), *Türkiye’de Ordu*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Kurt, Ü., Türkiye’de Güvenlik Politikaları ve Araştırma Merkezleri: Ordu, Think Tank’ler ve Güvenlik İdeolojisi, *Birikim Dergisi*, no 267, Temmuz 2011, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Mutluer, K. Öner, E. ve Kesik, A. (2007), *Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- PAB ve DACF(2003), *Güvenlik Sektörünün Parlamenter Gözetimi*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Serra, M. (2011), *Demokratikleşme Sürecinde Ordu*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- SIPRI (2011), *SIPRI Yearbook 2011, Armements, Disarmements and International Security*, Oxford University Press, 2011.
- Stiglitz, J. (2011), *The Price of 9/11*, www.project-syndicate.org/commentary/stiglitz142/english

- Şarlak, Z. (2009), “Milli Güvenlik Kurulu”, Bayramoğlu, A. ve Insel, A. (der.) (2009) içinde.
- Yentürk, N. (2011a), *Kamu Harcamaları Okuma - Yazma Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları, Kamu Harcamaları İzleme Dizisi no. 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>
- Yentürk, N. (2011b), *Çok Yıllı Bütçe Süreci ve Orta Vadeli Mali Plan İzleme Kılavuzu*, STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları Kamu Harcamaları İzleme Dizisi no. 2, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, <http://stk.bilgi.edu.tr/stkButce.asp>

Faaliyet Raporları ve İstatistikler:

- Başbakanlık, 2010 Faaliyet Raporu, Başbakanlık, Ankara.
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO), Bütçe Gerekçesi, çeşitli yıllar, BÜMKO, Ankara.
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO), 2011 Yılı Bütçe Kanunu ve Ekleri, Ankara.
- DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, 1950-2010, DPT, Ankara.
- Dünya Bankası, World Development Report, çeşitli yıllar, Washington D.C.
- Emniyet Genel Müdürlüğü, 2010 Faaliyet Raporu, EGM, Ankara,
- Hazine Müsteşarlığı, Kamu Borç Yönetimi Raporu, çeşitli yıllar, Ankara.
- Hazine Müsteşarlığı, KiT Raporu, çeşitli yıllar, Ankara.
- ISO, 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, çeşitli yıllar, İstanbul.
- Kamu Aydınlatma Platformu, www.kap.gov.tr
- Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, www.kahip.org
- Muhasebat Genel Müdürlüğü, Kamu Hesapları Bülteni, çeşitli yıllar, Ankara.
- Milli Savunma Bakanlığı, 2010 Faaliyet Raporu, MSB, Ankara.
- NATO, Financial and Economic Data Relating to NATO Defence, Washington D.C.
- SaSaD, Savunma Sanayi Anketi, 2010, SaSaD, Ankara.
- SaSad, Sayılarla Savunma Sanayimiz, 2007 ve 2009, SaSaD, Ankara.
- Savunma Sanayi Müsteşarlığı, 2010 Faaliyet Raporu, SSM, Ankara.
- SIPRI, Military Expenditure Database, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>

TSKGV, 2010-2011 Tanıtım Kitabı, TSMGV, Ankara.

TÜBİTAK, Faaliyet Raporları, TÜBİTAK, Ankara.

İnternet Siteleri Haberleri:

<http://www.haberler.com/haberf.asp?haber=1969130>

[http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/projeler/denizAraclari/harpGemisi/Sayfalar/
YeniTipDenizaltiProjesi__D.aspx](http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/projeler/denizAraclari/harpGemisi/Sayfalar/YeniTipDenizaltiProjesi__D.aspx)

<http://www.cnnturk.com/2011/turkiye/05/15/ortulu.odenek.gaza.gitti/616761.0/index.html>

<http://www.savunmahaber.com/haberdetay.asp?haberid=1046&hid=1>

<http://www.liberalses.com/gundem/2.5-milyar-euroluk-denizalti-ihalesi-skandali.aspx>

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/615258-milli-savunma-bakanligindan-aciklama>

[http://trmilitary.com/turkce/haberler/tsk-yi-guclendirme-vakfi-40-ulkeye-ihracat-yapan-20-sirketli-
bir-dev-2.html](http://trmilitary.com/turkce/haberler/tsk-yi-guclendirme-vakfi-40-ulkeye-ihracat-yapan-20-sirketli-bir-dev-2.html)

DİZİN

- 5018 sayılı Kanun 8, 9, 15, 20, 21, 28, 50, 53, 68, 76, 77
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı 16, 18, 51
- ARGE harcamaları 8, 12, 29-31, 40, 54, 66, 67
- ASELSAN 26, 30, 32, 35-37
- ASPILSAN 35, 36
- ATAK helikopteri 26
- Bariş gücü 11
- Başbakanlık Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü 12, 29, 49, 50, 66
- Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi 29, 30
- Bütçe Gerekçesi 3, 9, 21, 39, 55, 61-63, 66
- Bütçe Kanunu 4, 55, 61-63, 66
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü 8, 10, 55, 61-63
- Cenevre Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi (DACF) 10, 14, 21, 45
- çoğulcu demokrasi 7
- dış kredi 8, 12, 31, 33
- DPT 4, 8, 10, 25, 26, 43, 44, 65, 66, 76
- ekonomik sınıflandırma 15, 20, 22, 62
- Emniyet Genel Müdürlüğü 8, 14, 46, 55, 56
- Etkinlik 8, 48, 56, 58
- FMS Kredileri 33
- fonksiyonel sınıflandırma 14-17, 20, 50-52, 59, 61, 63
- Genel bütçe 11-16, 18, 21, 24, 28, 38, 50, 51, 59, 62-64
- Genelkurmay Başkanlığı 13, 20, 21
- gizli hizmet giderleri 9, 28, 53, 64, 65
- HAVELSAN 32, 35, 36
- Hazine Müsteşarlığı 4, 26, 27, 31, 32, 34
- hesap verebilirlik 4
- İçişleri Bakanlığı 8, 12-14, 21, 27, 45, 46, 48-52, 54-57
- İstanbul Sanayi Odası 9
- İŞBİR 35, 36
- iz ödenek 28
- Jandarma Genel Komutanlığı 8, 11, 13, 15, 21, 22, 38, 40, 42, 55, 66, 70-72
- Kamu Borç Yönetimi Raporu 31, 32
- Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı 14, 48-52, 55-57
- Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun 31
- Kamu Harcamalarını İzleme Platformu 44, 53
- Kamu Hesapları Bülteni 59
- KIT Raporu 34
- köy korucuları 8, 9, 11, 12, 27, 45, 52-54, 64, 66
- Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) 8, 12, 26, 27, 37, 63, 67, 77
- Maliye Bakanlığı 4, 8-10, 20, 23, 59, 61-63, 66, 68
- Merkezi Yönetim 4, 8, 11, 12, 14, 15, 23, 27, 31, 32, 38, 44, 53, 55, 59, 63, 64, 66
- Milletvekili 4, 8, 9, 44, 53
- Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği 14, 47, 48, 55, 56
- Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı (MIT) 14, 47, 56, 57, 70, 71
- Milli Savunma Bakanlığı 8, 11, 13, 15, 20-24, 26, 32, 34, 38, 40, 50, 55, 57, 62, 66, 67, 70, 71
- Muhasebat Genel Müdürlüğü 9, 55, 59, 63
- NATO 7, 21, 42, 53, 72, 75
- Orduevi 21, 55
- Orta Vadeli Mali Plan (OVMP) 3, 4, 9, 63
- ödenek cetvelleri 8, 26, 27, 66
- Örtülü ödenek 8, 12, 28, 29, 64
- Özel bütçe 12, 14, 15, 17, 23, 38, 50, 51, 53, 55, 59, 61, 63, 64, 69
- özel güvenlik hizmetleri 14, 51
- parlamentar katılım 58
- Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 14, 21, 45
- performans denetimi 58
- Plan ve Bütçe Komisyonu 8, 61
- profesyonel ordu 8, 9, 21
- ROKETSAN 35, 36

Sahil Güvenlik Komutanlığı 8, 11, 13, 15, 21, 22, 31, 42, 50-52, 55, 57, 66, 70-72
Savunma Sanayi Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü 12, 29, 30
Savunma Sanayi Destekleme Fonu (SSDF) 8, 11, 12, 21, 23, 24, 26
Savunma Sanayi İcra Komitesi 23
Savunma Sanayi İmalatçılar Derneği (SaSaD) 30, 37, 67
Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM) 8, 12, 15, 23-25, 31, 32, 50-52, 55, 57, 71
SGK 38, 39, 44, 53, 57, 66
Silahlı Kuvvetler'den emekli personelinin emeklilik ödemeleri 11, 14, 38, 40, 41, 44, 54, 55, 66
sivil savunma 10, 11, 14, 45, 50, 51
Sivil Toplum Kuruluşları (STK) 3, 4, 7, 9, 15, 61-65
Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) 7-12, 14, 21, 27, 29, 34, 38-41, 45, 53, 75-79

Şeffaflık 4, 7
TBMM 4, 8, 61
TUSAŞ/TAI 35
TÜBİTAK 12, 29-32, 66, 67
Türk Silahlı Kuvvetleri 12, 20, 24, 26, 29, 70-72
Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı (TSKGV) 9, 12, 13, 24, 25, 30, 34-37, 39, 40, 54, 66, 67, 78
Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü 29, 30
Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü 12, 29, 30
vergi harcaması 9, 68
Yeni Tip Denizaltı projesi 31, 32
zorunlu askerlik 8

STK'LAR İÇİN

Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu

NURHAN YENTÜRK

STK'ların gerek yurt dışında gerek Türkiye'de kamu harcamalarını izleme konusunda yaptıkları çalışmaların, oluşturdukları ağların ve platformların gittikçe yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Hak temelli çalışan STK'lar için, kamunun çeşitli alanlara yaptığı harcamaların izlenmesi bu harcamalara yönelik politika üretme sürecinin etkilenmesi ve konunun kamusal alanda konuşulur hale gelmesi günümüzde önemli savunuculuk alanlarını oluşturmaktadır.

Kamu Harcamalarını İzleme Dizisi'nin amacı ilgili konulardaki kamunun yaptığı harcamaların izlenebilmesi için yöntem önermek ve izleme formatını STK'lara sunmak, kamu harcamalarını izlemeyi amaçlayan kişi, STK ya da platformlar için kaynak olarak kullanılabilecek yazılı malzeme üretmektir. Bu kılavuzlarda yer alan bilgiler, teknikler ve veriler kullanılarak, kamunun sosyal güvenlik, sağlık, sosyal yardım harcamalarını, askeri harcamalarını, eğitim, çocuk, gençlik ve engellilere yönelik harcamalarını ayrıntılı olarak hesaplayabilmek ve bu alandaki gelişmeleri yıllar itibarıyla izlemek mümkün olacaktır.

Dizinin üçüncü kılavuzu Askeri ve İç Güvenlik Harcamalarını İzleme Kılavuzu başlığını taşımaktadır. Türkiye'nin askeri harcamalarının izlenmesi aslında 1990'lı yıllardan itibaren iki önemli uluslararası kaynaktan yapılabilmektedir. Bunlardan ilki NATO ikincisi ise SIPRI'dır. Ancak her iki kurumun verilerinden, her ülke için askeri harcamaların toplamına ve GSYH'ya oranlarına ulaşılabilmektedir. Bu ise askeri harcamaların izlenmesi bakımından Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları ve kurumlar için çok yetersiz kalmaktadır.

Bu kılavuz kapsamında askeri ve iç güvenlik harcamaları uluslararası yöntemler ışığında 2006 yılından günümüze izlenmektedir. İzleme sürecinin tüm alt kalemleri ve kaynakları ayrıntılı olarak ele alınmakta, elde edilen sonuçlar sosyal harcamalarla ve çeşitli ülkelerin askeri harcamalarıyla karşılaştırılmaktadır. Askeri ve iç güvenlik harcamalarının izlenmesinde karşılaşılan güçlükler ve kısıtlara da yer verilerek, harcamaların ve kısıtların sivil toplum tarafından bilinir olması ve bilgiye dayalı olarak derinlemesine tartışılabilir hale gelmesine katkıda bulunmayı amaçlıyoruz.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Sivil Toplum Kuruluşları
Eğitim ve Araştırma Birimi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
STK Çalışmaları - Eğitim Kitapları Dizisi

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

"Laureate International Universities Network" üyesidir

ISBN 975-605-399-231-8

www.bilgiyay.com

